

**თანამედროვე ახლო
აღმოსავლეთი**

1(6)

2014

რედაქტორები:

გიორგი სანიკიძე
ნიკოლოზ ნახუცრიშვილი

ნომერზე მუშაობდნენ:

მირანდა ბაშელეიშვილი
თამთა ბოკუჩავა
მარიამ გურეშიძე
სიმონ გურეშიძე
ინგა ინასარიძე
თინათინ კუპატაძე

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის
გ. წერეთლის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი
მისამართი: აკად. გ. წერეთლის 3, 0162 თბილისი
ტელ./ფაქსი: (+995 32) 223 31 14
ელ-ფოსტა: giorgi.sanikidze@iliauni.edu.ge
<http://www.iliauni.edu.ge>

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ნიკოლოზ ნახუცრიშვილი

ირანის ისლამური რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრები:
მანუჩეჰრ მოთაქის საგარეო საქმეთა მინისტრობის 5 წელი 3

თინათინ კუპატაძე

ჰასან რუჰანი და ადამიანის უფლებების საკითხი 15

მირანდა ბაშელეიშვილი

ირანი – „წინააღმდეგობის ეკონომიკა“ 21

თამთა ბოკუჩავა

კანონი ინტერნეტის შესახებ: მიზეზები და შედეგები 26

ინგა ინასარიძე

შესაძლო ცვლილებები საუდის არაბეთის საგარეო პოლიტიკაში 29

ინგა ინასარიძე

ლიბანის ახალი მთავრობა 37

სიმონ გურეშიძე

ეგვიპტის მომავალი პრეზიდენტი და
ახალი საგარეო-პოლიტიკური ვექტორები 41

მარიამ გურეშიძე

მასობრივი განადგურების იარაღი სირიაში 46

მარიამ გურეშიძე

ალავიტები სირიის ხელისუფლების სათავეში 50

**ირანის ისლამური რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრები:
მანუჩეჰრ მოთაქის საგარეო საქმეთა მინისტრობის 5 წელი**

მოკლე ბიოგრაფია

დაიბადა 1953 წლის 12 მაისს გორგანის პროვინციის ქალაქ ბანდარ-გაზში. ჰყავს მეუღლე და ქალ-ვაჟი. 1977 წელს დაასრულა ბაკალავრიატის კურსი ინდოეთის ქალაქ ბანგალორის უნივერსიტეტში, ხოლო საერთაშორისო ურთიერთობების მაგისტრის ხარისხი მიიღო თეირანის უნივერსიტეტში. მანუჩეჰრ მოთაქი ირანის ისლამური რესპუბლიკის არსებობის მანძილზე ერთადერთი საგარეო საქმეთა მინისტრი იყო, რომელსაც არ გააჩნდა დოქტორის ხარისხი. ფლობს ინგლისურს, თურქულსა და ურდუს.

1979 წლის ისლამური რევოლუციიდან მოყოლებული მანუჩეჰრ მოთაქის მიერ დაკავებული ყველა თანამდებობა საგარეო ურთიერთობების სფეროს უკავშირდება. პირველი მოწვევის მეჯლისში დეპუტატად არჩევის შემდეგ იგი გახდა საგარეო ურთიერთობების კომისიის წევრი. შემდეგ მოღვაწეობა გააგრძელა საგარეო საქმეთა სამინისტროში, სადაც სხვადასხვა წლებში თანამდევრულად ეკავა შემდეგი პოსტები: მეშვიდე სამმართველოს დირექტორი, ელჩი თურქეთში, ევროპული დეპარტამენტის დირექტორი, საერთაშორისო საკითხებში მინისტრის მოადგილე, სამართლებრივ და საკონსულო საკითხებში მინისტრის მოადგილე, ელჩი იაპონიაში, მინისტრის მრჩეველი. 2 წლის მანძილზე „ისლამური კულტურისა და კავშირურთიერთობების ორგანიზაციის“ თავმჯდომარის მოადგილე იყო. მეშვიდე მოწვევის მეჯლისში დეპუტატობის დროს კი ეროვნული უსაფრთხოებისა და საგარეო პოლიტიკის კომისიის საგარეო ურთიერთობების კომიტეტს თავმჯდომარეობდა. მაჰმუდ აჰმადინეჟადის პრეზიდენტობის პირველი ვადის მანძილზე (2005-2009წწ) და მეორე ვადის დასაწყისში (2010 წლის ბოლომდე), სულ 1848 დღის განმავლობაში, მას ეკავა საგარეო საქმეთა მინისტრის პოსტი.

ირანის საგარეო საქმეთა მინისტრობის სპეციფიკა და მანუჩეჰრ მოთაქის პრობლემები

მანუჩეჰრ მოთაქის საგარეო საქმეთა მინისტრად მოღვაწეობის 5 წლის შეფასებისას გასათვალისწინებელია ირანის ისლამური რესპუბლიკის სახელისუფლებო სტრუქტურის ის თავისებურება, რომ საგარეო პოლიტიკისა და საერთაშორისო ურთიერთობების სფეროს მხოლოდ საგარეო საქმეთა სამინისტრო არ კურირებს და რიგ შემთხვევებში აშკარად იკვეთება პარალელიზმი. კერძოდ, ირანის ბირთვული პროგრამის საკითხებზე დასავლეთთან მთავარი მომლაპარაკებელი წლების მანძილზე ეროვნული უსაფრთხოების უმაღლესი საბჭოს მდივანი იყო (ჰასან რუჰანი, ალი ლარიჯანი, საიდ ჯალილი) და არა საგარეო საქმეთა მინისტრი. ეს ვითარება მხოლოდ 2013 წელს, ჰასან რუჰანის გაპრეზიდენტების შემდეგ შეიცვალა, როცა მან ბირთვულ თემაზე დასავლეთთან მოლაპარაკებების გაძღოლა გადააბარა საგარეო საქმეთა მინისტრს ჯავად ზარიფს. საგარეო ურთიერთობების სფეროში საკუთარ პოზიციას, რომელიც ხშირად არ იმეორებს მთავრობისა და პრეზიდენტის საგარეო კურსს, სისტემატურად გამოხატავს ირანის მეჯლისი და მისი ეროვნული უსაფრთხოებისა და საგარეო პოლიტიკის

კომისია, სადაც სხვადასხვა საკითხებზე განმარტებების მისაცემად ხშირად იბარებენ საგარეო საქმეთა მინისტრს. საგარეო ურთიერთობების სფეროში ანგარიშგასაწევია ყოფილი პრეზიდენტის ალიაქბარ ჰაშემი რაფსანჯანის თავმჯდომარეობით მოქმედი „ქვეყნის მოწყობის სარეგლამენტაციო საბჭოც“, როგორც ქვეყნის განვითარების 20-წლიანი პერსპექტიული გეგმის ერთ-ერთი შემქმნელი და მოქმედი მთავრობის მიერ მის განხორციელებაზე ერთ-ერთი ზედამხედველი. თავად პრეზიდენტი მაჰმუდ აჰმადინეჟადი ხშირ შემთხვევებში საგარეო საქმეთა სამინისტროს გვერდის ავლით ერთპიროვნულად იღებდა საჭოჭმანო საგარეო-პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებს.

ზემოთქმულის თვალსაჩინო ნიმუში იყო მაჰმუდ აჰმადინეჟადის მიერ საგარეო ურთიერთობების სფეროში 6 საგანგებო წარმომადგენლის დანიშვნა, რომელთაგანაც მხოლოდ 2-ს გააჩნდა დიპლომატიური მოღვაწეობის გამოცდილება. 2010 წლის 30 აგვისტოს ქვეყნის სულიერმა ლიდერმა აიათოლა სეიედ ალი ხამენეიმ გააკრიტიკა მთავრობის საქმიანობა საგარეო ურთიერთობების სფეროში არსებული პარალელიზმის გამო, ანუ ფაქტიურად დაიჭირა საგარეო საქმეთა სამინისტროს მხარე.

ამით გათამამებულმა მანუჩერ მოთაქიმ 6 სექტემბერს ღიად გააკრიტიკა პრეზიდენტის წარმომადგენელი აზიის ქვეყნების საქმეებში, ვიცე-პრეზიდენტი, „კულტურული მემკვიდრეობის, ხალხური რეწვისა და ტურიზმის ორგანიზაციის“ თავმჯდომარე და „თავისუფალი ეკონომიკური ზონების ორგანიზაციის“ კურატორი ჰამიდ ბაყაი აუწონელი და უპასუხისმგებლო განცხადებების გამო ოსმალეთის იმპერიისა და სომხეთის ურთიერთობების თაობაზე, რამაც გამოიწვია დიპლომატიური სკანდალი ირანსა და თურქეთს შორის. საგარეო საქმეთა მინისტრმა სიტყვა-სიტყვით განაცხადა შემდეგი: **„ქვეყნის დიპლომატიური აპარატის დასუსტება, განსაკუთრებით, არსებულ პირობებში, ისიც მთავრობის ზოგიერთი წარმომადგენლის მიერ, ნათელი მაგალითია „იმ ტოტის ჭრისა, რომელზეც ზიხარ“.** გაურკვეველია, რა პასუხისმგებლობითა და რა პოზიციიდან აკეთებს დაუფიქრებელ განცხადებებს ბატონი ბაყაი მაშინ, როცა ჯერ კიდევ არ განელეზულა მისი უკანასკნელი გამონათქვამების უარყოფითი ეფექტი, რომელმაც საგარეო ურთიერთობებში პრობლემები შეგვიქმნა. ხელმძღვანელებისა და პასუხისმგებელი პირებისაგან, განსაკუთრებით, აღმასრულებელ ხელისუფლებაში, მოვითხოვ, საგარეო ურთიერთობების სფეროში საკუთარ უმწიფარ განცხადებებს ძვირად ნუ დაუსვამენ ქვეყანას“. მანუჩერ მოთაქის მოუწია დიდი ძალისხმევა თურქეთსა და ირანს შორის აგორებული დიპლომატიური სკანდალის მოსაგვარებლად.

მაჰმუდ აჰმადინეჟადის პრეზიდენტობის პერიოდში საგარეო ურთიერთობების სფეროში გააქტიურდა „უცხოეთში მცხოვრებ ირანელების საქმეთა უმაღლესმა საბჭოც“, რომელსაც თავად მაჰმუდ აჰმადინეჟადი თავმჯდომარეობდა, მაგრამ რეალურად მისი ხელმძღვანელობა ჩაბარებული ჰქონდა პრეზიდენტის ადმინისტრაციის უფროსს, მაჰმუდ აჰმადინეჟადის მძახალს ესფანდიარ რაჰიმ მაშაის. ამ საბჭოს მიერ 2010 წელს მეორედ ჩატარებულ „ირანელთა მსოფლიო კონგრესში“ საგარეო უწყების როლი სავსებით გაფერმკრთალებული იყო, თუმცა საკმაოდ სკანდალური კონგრესის თაობაზე მეჯლისის დეპუტატების კითხვებზე პასუხის გასაცემად პირველ რიგში ისევ საგარეო საქმეთა მინისტრი დაიბარეს. აღსანიშნავია, რომ ჯერ კიდევ 2008 წელს ქვეყნის სულიერი ლიდერის მრჩეველმა საგარეო პოლიტიკის სფეროში, ყოფილმა საგარეო საქმეთა მინისტრმა ალიაქბარ ველაიათიმ დასავლურ პრესაში გამოაქვეყნა მოკლე, მაგრამ ღრმადმნიშვნელოვანი სტატია იმის თაობაზე, თუ ვინ გასაზღვრავს დღევანდელი ირანის საგარეო პოლიტიკის სტრატეგიულ კურსს (განსაკუთრებით ბირთვულ სფეროში). ამ

გამოცდილმა დიპლომატმა ოსტატურად მიანიშნა პრეზიდენტს, რომ ამ კურსს ერთპიროვნულად განსაზღვრავს ქვეყნის სულიერი ლიდერი აიათოლა სეიედ ალი ხამენეი, მთავრობასა და პრეზიდენტს კი მხოლოდ უწევთ ბელადის მიერ მიღებული სტრატეგიული გადაწყვეტილებების შესრულება. ველაიათის თქმით, საერთაშორისო ურთიერთობების სფეროში ქვეყნის წინსვლა და, კერძოდ, გარდევნა ირანის ატომური პროგრამის განვითარების საქმეში, უშუალოდ სულიერი ლიდერის დამსახურებაა.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, უნდა ითქვას, რომ ირანის სინამდვილეში საგარეო პოლიტიკის სფეროში ხმის უფლების მქონე კომპეტენტური უწყებების სიმრავლის გათვალისწინებით, საგარეო საქმეთა მინისტრის მანუჩერ მოთაქის 5-წლიანი მოღვაწეობის ცალსახა შეფასება საკმაოდ რთულ საქმეს წარმოადგენს. ფაქტიურად საგარეო საქმეთა მინისტრის უფლებამოსილებათა სფერო საკმაოდ შეზღუდული იყო.

მანუჩერ მოთაქის მინისტრობის მიღწევები

მანუჩერ მოთაქის მოღვაწეობის დადებით მომენტებად ირანელი საერთაშორისო ურთიერთობების ექსპერტები ასახელებენ 2007 წელს რუსეთის პრეზიდენტ ვლადიმერ პუტინის ჩაყვანას თეირანში კასპიის ზღვის რეგიონის ქვეყნების მეთაურთა სამიტზე, ლათინური ამერიკისა და აფრიკის ქვეყნებთან ირანის აქტიური თანამშრომლობის დაწყებას და და ისლამურ სამყაროსთან ურთიერთობების გაუმჯობესებას.

საგარეო საქმეთა მინისტრს ახასიათებდნენ, როგორც თანმიმდევრულ, შრომისმოყვარე და ენერგიულ პოლიტიკოსს. მისი თანაშემწის ჯავად ქაჩუიანის თქმით, **მანუჩერ მოთაქის გამორთული აქვს საკუთარი სხეულის ბიოლოგიური საათი და შეუძლია დღე-ღამის განმავლობაში შეუსვენებლად იმუშაოს, „თვითმფრინავის თუ ავტომობილის კაბინაც გადაქცეული აქვს სამუშაო კაბინეტად...“, „ბატონი მოთაქი წყნარი, თავაზიანი, აუღელვებელი, მზიარული, მუდამ მომღიმარი პორტნაა. მისაბადი შრომისმოყვარეობა, საქმისადმი სერიოზული მიდგომა და უძლიერესი მეხსიერება გააჩნია“.**

ადარებდნენ რა მის წინამორბედებს, ექსპერტები მანუჩერ მოთაქის მიიჩნევდნენ ალიაქბარ ველაიათისა და ქამალ ხარაზიზე უფრო აქტიურ და მობილურ მინისტრად. საგარეო საქმეთა მინისტრის პლუს-პუნქტად მიიჩნევდნენ მის კარგ ურთიერთობას მასმედიის საშუალებებთან. წინამორბედებისაგან განსხვავებით, მანუჩერ მოთაქი მუდამ მზად იყო სატელევიზიო თუ საგაზეთო ინტერვიუსათვის.

ექსპერტების დაკვირვებით, მაჰმუდ აჰმადინეჟადის მთავრობის სხვა წევრებისაგან განსხვავებით, საგარეო საქმეთა მინისტრი თითქმის არ ხვდებოდა გაუგებარ და სკანდალურ სიტუაციებში. როგორც ცნობილია, პრეზიდენტად არჩეულმა მაჰმუდ აჰმადინეჟადმა დაიწუნა წინამორბედების მიერ წარმოებული „თავდაცვითი“ და „თავის მართლებაზე“ აგებული საგარეო პოლიტიკა და მის ნაცვლად დაამკვიდრა „შემტევი“ და „ქმედითი“ დიპლომატია. ცალსახად ძნელია იმის თქმა, თუ რამდენად მიჰყვებოდა პრეზიდენტის მიერ შემოთავაზებულ ტემპსა და სტილს საგარეო საქმეთა მინისტრი და კმაყოფილი იყო თუ არა პრეზიდენტი მისი საქმიანობით, თუმცა დიპლომატიის სფეროს ზოგიერთი ირანელი სპეციალისტი აღნიშნავდა, რომ **მანუჩერ მოთაქი ცდილობდა, საგარეო საქმეთა სამინისტრო გამოეყვანა ჟელესებური, ამორფული მდგომარეობიდან.**

ითქმებოდა ისიც, რომ პრეზიდენტსა და საგარეო საქმეთა მინისტრს შორის თანხმობა იყო მსხვილ საკითხებში და მათ განსხვავებული მიდგომები გააჩნდათ ზოგიერთ დეტალში. ის ფაქტი, რომ მანუჩერ მოთაქი პრეზიდენტმა მეორედ წარადგინა საგარეო საქმეთა მინისტრის

პოსტზე (მაშინ, როდესაც ახალ მთავრობაში აღარ შეიყვანა გაცილებით დაახლოებული და ერთგული მინისტრები), მიუთითებდა იმაზე, რომ ყოველ შემთხვევაში 2005–2009 წწ მანძილზე მაჰმუდ აჰმადინეჟადი მთლიანობაში კმაყოფილი იყო მანუჩეჰრ მოთაქის საქმიანობის შედეგებით.

ზოგიერთი ექსპერტის ინფორმაციით, ტრადიციად ქცეული მაჰმუდ აჰმადინეჟადის მოგზაურობები ირანის პროვინციებში და ადგილებზე მთავრობის სხდომების ჩატარების იდეაც მანუჩეჰრ მოთაქის ეკუთვნოდა. იგი ახლდა პრეზიდენტს 2010 წლის ოქტომბრის შუა რიცხვებში არდებილის პროვინციაში ვიზიტისას. 17 ოქტომბერს სასაზღვრო ქალაქ გერმიში მოსახლეობასთან შეხვედრისას მანუჩეჰრ მოთაქიმ განაცხადა: „მეზობელ ქვეყნებთან და ზოგიერთ სხვა სახელმწიფოსთან სავიზო მიმოსვლის გაუქმება და მოქალაქეთა გადაადგილების გაიოლება საგარეო საქმეთა სამინისტროს საქმიანობის ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა. სულ მალე ორმხრივად გაუქმდება სავიზო მიმოსვლა საქართველოსთან. აზერბაიჯანთან ჩვენ ცალმხრივად გვაქვს მოხსნილი ვიზები და ახლა ვიმედოვნებთ, რომ აზერბაიჯანის ხელისუფალნიც თანდათან გადაიხრებიან ამგვარი გადაწყვეტილების მიღებისაკენ“.

მანუჩეჰრ მოთაქი და საქართველო

საქართველოსთან და ქართველებთან დაკავშირებით მანუჩეჰრ მოთაქის არაერთხელ გამოუხატავს საკუთარი სიმპათია. მისი მშობლიური ქალაქი ბანდარ-გაზი მეზობლობს მაზანდარანის პროვინციის ეთნიკური ქართველებით დასახლებულ ბეჰშაჰრის რაიონთან. ოფიციალურ ქართულ დელეგაციებთან შეხვედრისას, იქ მცხოვრებ ქართველებს საგარეო საქმეთა მინისტრი ყოველთვის მოიხსენიებდა ფაჰკაც, გამრჯე და პატივცემულ ადამიანებად.

მანუჩეჰრ მოთაქის საგარეო საქმეთა მინისტრობის პერიოდში საქართველოსა და ირანის ისლამური რესპუბლიკის ურთიერთობებში იყო როგორც კარგი, ასევე ცუდი მომენტები. მანუჩეჰრ მოთაქი აქტიურად ჩართული იყო 2006 წლის იანვარში გამართულ ქართულ-ირანულ მოლაპარაკებებში, რომელიც დასრულდა რუსეთის მიერ საქართველოსთვის მოწყობილი ენერგეტიკული ბლოკადის გარღვევით და აზერბაიჯანის გზით ირანული ბუნებრივი აირის საქართველოსათვის მიწოდებით. აღსანიშნავია ისიც, რომ მეზობელი ქვეყნებიდან სწორედ მანუჩეჰრ მოთაქი იყო ერთერთი პირველი უცხოელი მაღალი რანგის დიპლომატი, რომელიც 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ ეწვია საქართველოს კრიზისის მოგვარების საკუთარი წინადადებებით.

ეს არ იყო მანუჩეჰრ მოთაქის პირველი ვიზიტი საქართველოში. 2008 წლის იანვარში იგი ესწრებოდა პრეზიდენტ სააკაშვილის ინაუგურაციის ცერემონიალს, თუმცა თბილისში მისი ყოფნის მთავარ მიზანს 2007 წლის შემოდგომაზე საქართველოში დაკავებული ირანელი ამირ ჰოსეინ არდებილის აშშ-ში ექსტრადიციის არდაშვება წარმოადგენდა, რაც წარუმატებლობით დასრულდა და მთელი ორი წლის მანძილზე (2008-2009წწ) ორ ქვეყანას შორის პოლიტიკური ურთიერთობების გაცივების საბაზი გახდა.

აღსანიშნავია ისიც, რომ მანუჩეჰრ მოთაქისავე უშუალო მონაწილეობით დაიწყო საქართველოსთან ურთიერთობების ნორმალიზაციის პროცესი, რაც გამოიხატა 2010 წლის იანვარში თეირანში საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრის გრიგოლ ვაშაძის წარმატებული ვიზიტით, რომელმაც წერტილი დაუსვა „არდებილის კრიზისს“, ხოლო იმავე წლის 3-4 ნოემბერს ირანის საგარეო საქმეთა მინისტრის საქართველოში განხორციელებული ვიზიტისას საგარეო უწყებების ხელმძღვანელთა დონეზე ხელი მოეწერა ორი ქვეყნის რიგითი

მოქალაქეებისათვის უვიზო მიმოსვლის ხელშეკრულებას და ბათუმში გაიხსნა ირანის ისლამური რესპუბლიკის გენერალური საკონსულო.

მანუჩქრ მოთაქის თანამდებობიდან გადაყენების ისტორია

საქართველოში განხორციელებული წარმატებული ვიზიტიდან ერთ თვეზე ცოტა მეტი იყო გასული, რომ 2010 წლის 13 დეკემბერს ირანის ისლამური რესპუბლიკის პრეზიდენტის საინფორმაციო ვებგვერდზე გამოქვეყნდა მაჰმუდ აჰმადინეჟადის 2 ბრძანება, რომელთა მიხედვითაც დაკავებული თანამდებობიდან გათავისუფებულ იქნა საგარეო საქმეთა მინისტრი მანუჩქრ მოთაქი და მინისტრის მოვალეობის დროებით შემსრულებლად დაინიშნა ვიცე-პრეზიდენტი და ატომური ენერგიის ორგანიზაციის თავმჯდომარე ალიაქბარ სალეჰი. ამ დროს მანუჩქრ მოთაქი სენეგალში იმყოფებოდა თავისი აფრიკელი კოლეგის მიწვევით, სადაც მან ბრძანების გამოსვლამდე რამდენიმე საათით ადრე სენეგალის პრეზიდენტს აბდულა ვადს გადასცა მაჰმუდ აჰმადინეჟადის გზავნილი. ირანის პრეზიდენტის ამ გადაწყვეტილების ოფიციალური მიზეზი არ იყო განცხადებული. მანუჩქრ მოთაქის გადაყენების ბრძანება სტანდარტული ტექსტს შეიცავდა, რომელშიც მაჰმუდ აჰმადინეჟადი მადლობას უხდოდა ყოფილ მინისტრს გაწეული სამუშაოსათვის და უსურვებდა წარმატებებს პირად ცხოვრებასა და „ისლამური სამშობლოს ძვირფასი ხალხის სამსახურში“.

სააგენტო „ფარს“-ის ინფორმაციით, 14 დეკემბერს ირანის საგარეო საქმეთა სამინისტროს სპიკერმა რამინ მეჰმანფარასთმა თავის ყოველკვირეულ ტრადიციულ ბრიფინგზე გააკეთა შემდეგი განცხადება: „როგორც წესი, აღმასრულებელ ხელისუფლებაში ცვლილებები ბუნებრივი მოვლენაა. ისლამური რესპუბლიკის წმინდა წყობილების ხელმძღვანელი პირები დაკისრებულ პასუხისმგებლობას მიიჩნევენ ქვეყნისათვის მსახურების შესაძლებლობად და ვიდრე ეს ვალდებულება გააჩნიათ, დაუღალავად ასრულებენ თავის მოვალეობას და ღვთიურ განაწესს. მოთაქი წლების მანძილზე მოღვაწეობდა საგარეო საქმეთა სამინისტროში და განსაკუთრებით მინისტრობის პერიოდში ითვლებოდა იმ ძალად, რომელიც დაუღალავად იღწვოდა ქვეყნის საგარეო პოლიტიკის მიზნების მისაღწევად. ბატონი მოთაქის მოღვაწეობა შედეგიანი და ნაყოფიერი იქნება ნებისმიერ სხვა ახალ თანამდებობაზე“. ამავე დროს, რამინ მეჰმანფარასთმა საგარეო საქმეთა მინისტრის მოვალეობის დროებითი შემსრულებელი ალიაქბარ სალეჰი დაახასიათა, როგორც მოაზროვნე, ინტელიგენტი, ღვთისმოსავი, დიპლომატიის საკითხებში გათვითცნობიერებული და პატივსაცემი პიროვნება. მან ასევე განაცხადა, რომ „მთლიანობაში ქვეყნის საგარეო პოლიტიკის მიმართულებები გამოკვეთილი და დადგენილია. საგარეო პოლიტიკის ძირითადი სტრატეგიული ხაზი, რომელიც შემუშავებულია სხვადასხვა დონეებზე, კვლავ დგას საგარეო საქმეთა სამინისტროს დღის წესრიგში. საგარეო საქმეთა სამინისტრო და საგარეო პოლიტიკის გამტარებელი უწყებანი ღირსეულად და ძლევამოსილად გაატარებენ ამ პოლიტიკას“.

მაჰმუდ აჰმადინეჟადის ბრძანებების გამოქვეყნებისთანავე არასამთავრობო საინფორმაციო საიტებზე გამოჩნდა კომენტარები ამ ერთი მხრივ მოულოდნელი, მაგრამ წლების მანძილზე ჭორებისა და ხმების სახით მოარული გადაწყვეტილების შესახებ. აღინიშნებოდა ოფიციალურ მივნილებაში მყოფი მინისტრის გადაყენების ფაქტის შეუსაბამობა სახელისუფლებო ცვლილებების მიღებულ ნორმებთან. საიტ „ხაბარონლაინ“-ის 13 დეკემბრის ცნობით, ამ ამბის გაგებაზე ირანის მეჯლისის ეროვნული უსაფრთხოებისა და საგარეო პოლიტიკის კომისიის თავმჯდომარე ალაედინ ბორუჯერდი სახტად დარჩა, რადგან ინფორმაცია ჟურნალისტებისაგან შეიტყო. ბორუჯერდის თქმით, მანუჩქრ მოთაქის გადაყენების თაობაზე

პრეზიდენტს მეჯლისთან კონსულტაციები არ ჰქონდა. ამავე კომისიის წევრმა მოჰამად ქარამირადმა უფრო მკაფიოდ განაცხადა: „იმ პირობების გათვალისწინებით, რომელშიც ვიმყოფებით, უმჯობესი იქნებოდა, მოთაქის გადაყენება განხორციელებულიყო მეტი დაფიქრებითა და კონსულტაციებით“. ამ კომისიის სხვა წევრებმა, დეპუტატებმა ყოფილათა ალიხანიმ, მოჰამადალი ქოუსარიმ და ჰემმათოლა ფალაჰათფიშემ ასევე დაუშვებლად ჩათვალეს ამ ფორმით საგარეო საქმეთა მინისტრის შეცვლა.

აღნიშნავთ, რომ ირანის კონსტიტუციის მიხედვით, პრეზიდენტს აქვს მინისტრის გადაყენებისა და მინისტრის გარეშე დარჩენილ სამინისტროსათვის დროებითი ხელმძღვანელის დანიშვნის უფლება 3 თვის ვადით. ამ დროში მან მეჯლისის დასამტკიცებლად უნდა წარუდგინოს ახალი მინისტრის კანდიდატურა.

რამდენიმე დღეში მეჯლისთან დაახლოებულმა ზოგიერთმა წყარომ გაავრცელა ამ სკანდალის ზოგიერთი დეტალი. კერძოდ, აღინიშნა, რომ მოთაქიმ საკუთარი გადაყენების შესახებ სენეგალის პრეზიდენტისაგან გაიგო. ამავე დროს, მეჯლისის კორიდორებში ვრცელდებოდა ინფორმაცია იმის თაობაზე, რომ სენეგალის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ მოთაქის განუცხადა, რომ ვინაიდან იგი აღარ იყო ირანის საგარეო საქმეთა მინისტრი, მის მიმართ აღარ იქნებოდა დაცული ამ რანგის სტუმრისათვის პროტოკოლით გათვალისწინებული პროცედურები. ირანული გაზეთები ასევე წერდნენ, რომ „**მოთაქი დაცვის გარეშე და ჩვეულებრივი მანქანით მიიყვანეს სასტუმროში, რადგან ირანის პრეზიდენტის სპეციალური გზავნილით მივლინებაში მყოფი საგარეო საქმეთა მინისტრის გადაყენება მასპინძლების მიერ მათი ქვეყნისათვის შეურაცხყოფის მიყენებად ჩაითვადა**“. ამის დადასტურება იყო თეირანიდან სენეგალის ელჩის გაწვევაც, რის თაობაზე ინფორმაცია 18 დეკემბრის ირანულ არასამთავრობო გაზეთებში გავრცელდა.

ეკონომიკური განვითარების ორგანიზაციის (ECO) წევრი ქვეყნების მეთაურთა მე-11 სამიტზე სტამბულში მყოფმა მაჰმუდ აჰმადინეჟადმა პრეს-კონფერენციაზე 23 დეკემბერს გაიმეორა საკუთარი უახლოესი გარემოცვის მიერ (პირველი ვიცე-პრეზიდენტი მოჰამადრეზა რაჰიმი, პრეზიდენტის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი და მაჰმუდ აჰმადინეჟადისა მძახალი ესფანდიარ რაჰიმი მაშაი, პრეზიდენტის მთავარი მრჩეველი მოჯთაბა სამარე-ჰაშემი) მანამდე გაჟღერებული ვერსია იმის თაობაზე, რომ მანუჩეჰრ მოთაქის სენეგალში გამგზავრების წინ შედგა მათი საუბარი, რომელზეც საგარეო საქმეთა მინისტრმა უშუალოდ პრეზიდენტისაგან შეიტყო მისი გადაყენების თაობაზე მიღებული გადაწყვეტილების შესახებ. მაჰმუდ აჰმადინეჟადმა ასევე უპასუხა მათ, ვინც გააკრიტიკა პრეზიდენტი მაჰმუჩეჰრ მოთაქის თანამდებობიდან გათავისუფლების მიუღებელი არადიპლომატიური ფორმის გამო. მისი თქმით, მივლინებაში მყოფი საგარეო საქმეთა მინისტრის გადაყენებაში არაფერი განსაკუთრებული არაა, რადგან „**საგარეო საქმეთა მინისტრის ოფისი არის ან თვითმფრინავში ან მანქანაში**“. ამავე დროს, მან თავისი კაბინეტის ყოფილი წევრი დაახასიათა, როგორც „**პატივცემული მეგობარი და ხელმძღვანელი მუშაკი**“, აღნიშნა რა, რომ „**ირანში თანამდებობის პირთა გადაადგილება ბუნებრივი მოვლენაა**“.

მანუჩეჰრ მოთაქიმ პრეზიდენტის ამ განცხადებებთან დაკავშირებით 24 დეკემბერს გამოაქვეყნა სპეციალური განმარტება, რომელიც იმავე დღეს გაავრცელეს მთავარმა საინფორმაციო სააგენტოებმა და შესაბამისი კომენტარებით 25 დეკემბერს გადაბეჭდეს ძირითადად გაზეთებმა. გთავაზობთ ამ ტექსტის თარგმანს:

„უზენაესის სახელით,

არასლამური, პოლიტიკური და დიპლომატიური ეტიკეტის საწინააღმდეგო და შეურაცხყოფელი ფორმით საგარეო საქმეთა მინისტრის გადაყენების შემდეგ, ვერ წარმოვიდგენდით, რომ პატივცემული ბატონები ვერ მიხვდნენ საზოგადოების სხვადასხვა ფენების კითხვისა და პროტესტის მთავარ საფუძველს. ამ დროს საკითხი სავსებით ნათელია:

იცოდა თუ არა საგარეო საქმეთა მინისტრმა სენეგალში გამგზავრების წინ საკუთარი გადაყენების თუნდაც მიახლოებითი თარიღის შესახებ? – არა.

იცოდა თუ არა საგარეო საქმეთა მინისტრმა საკუთარი შემცვლელის ვინაობისა და გაცილების ცერემონიალის დღის შესახებ? – არა.

იცოდა თუ არა პრეზიდენტმა იმის თაობაზე, რომ საგარეო საქმეთა მინისტრი ამ მივლინებისას უნდა წვეოდა სულ ცოტა 2 ქვეყანას? – დიახ.

გადაწყვეტილი იყო, რომ საგარეო საქმეთა მინისტრის მივლინება უნდა დაწყებულიყო 2010 წლის 12 დეკემბერს, კვირას დილით, და უნდა დასრულებულიყო მისი თეირანში დაბრუნებით 15 დეკემბერს, ნაშუადღევს.

საგარეო საქმეთა მინისტრი ამბავს საკუთარი გადაყენების შესახებ იგებს 13 დეკემბერს, ორშაბათს, სენეგალის თანამდებობის პირებთან შეხვედრის დროს, მათი პირიდან!

აქედან გამომდინარე, კიდევ ერთხელ უარყოფ საგარეო საქმეთა მინისტრის წარდგინების ცერემონიაზე გარცელებულ ინფორმაციას იმის თაობაზე, რომ მე ვიცოდი საკუთარი გადაყენებისა და, რაც ყველაზე უფრო სასაცილოა, ჩემი გაცილების ცერემონიალის თარიღის შესახებ და მოვითხოვ რა, რომ საკუთარ გამონათქვამებში დაცული იყოს გულწრფელობა, განსაკუთრებით თანამდებობის პირთა მხრიდან, ვაცხადებ:

შეაჩერეთ ეს უზნეობა, რადგან ეს არ ამშვენებს არც ისლამურ წყობილებას, არც მისი დიადი ბელადების კურსს და არც შეესაბამება ძვირფასი ირანელი ხალხის ღირსებას, კულტურასა და ზრდილობას. ალაჰის ნებით, იმედია ასეც მოხდება.

ღვთის მონა – მანუჩეჰრ მოთაქი, 2010 წლის 24 დეკემბერი“.

26 დეკემბერს ირანის მეჯლისის 260 დეპუტატმა წერილობით მადლობა გამოუხატა მანუჩეჰრ მოთაქის საგარეო საქმეთა მინისტრის პოსტზე გაწეული სამსახურისათვის. იმავე დღეს მას თბილი შეხვედრა მოუწყეს მეჯლისის ეროვნული უშიშროებისა და საგარეო პოლიტიკის კომისიაში. შეხვედრის შემდეგ ყოფილმა მინისტრმა პასუხი გასცა საპარლამენტო ჟურნალისტების კითხვებს. მან მადლობა გამოუხატა პრეზიდენტ მაჰმუდ აჰმადინეჟადს „იმ ტექსტისათვის, რომლის საფუძველზეც მას მოეხსნა დაკისრებული მძიმე პასუხისმგებლობა“. მანუჩეჰრ მოთაქიმ მეტი განსჯისაკენ მოუწოდა იმათ, ვინც ნაჩქარევად აკეთებს დასკვნებს საგარეო საქმეთა მინისტრად 1848 დღის მანძილზე მისი მოღვაწეობის შედეგების შესახებ. იგი დაპირდა ჟურნალისტებს, რომ „შესაფერის დროს ყველას მოახსენებს სათქმელს“. მოთაქიმ ასევე არ დააკონკრეტა, თუ რას აპირებდა სამომავლოდ და ბოლო ჟურნალისტურ კითხვაზე, თუ მეჯლისიდან გასვლის შემდეგ საით მიემართებოდა, ხუმრობით უპასუხა: „ყვესმათაბადში“ (იბლლის ქალაქში).

სააგენტო „ფარს“-ის 27 დეკემბრის ცნობით, მანუჩეჰრ მოთაქიმ იმ მძიმე დღეებში მიიღო რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის სერგი ლავროვის წერილი. ყოფილ კოლეგას ტელეფონით ესაუბრნენ ასევე თურქეთისა და არაბთა გაერთიანებული საამიროების საგარეო საქმეთა მინისტრები.

ამ მოვლენების პარალელურად საგარეო ურთიერთობების სფეროში ფრიად აქტიურად საქმიანობდა პრეზიდენტის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი, „უცხოეთში მყოფ ირანელთა

საქმეების საბჭოს“ კურატორი, მაჰმუდ აჰმადინეჟადის მძახალი ესფანდიარ რაჰიმ მაშაი. როგორც ზევითაც აღვნიშნეთ, საბჭოს საქმიანობასა და მისი ეგიდით ჩატარებულ 2 კონგრესს ესფანდიარ რაჰიმ მაშაი საერთოდ არ აკარებდა მანუჩეჰრ მოთაქის უწყებას, მაგრამ მისი გადაყენების შემდეგ ჩატარებულ პირველივე კონფერენციაზე მან მიიწვია და სიტყვითაც გამოიყვანა საგარეო საქმეთა მინისტრის მოვალეობის შემსრულებელი ალიაქბარ სალეჰი. 26 დეკემბრის გაზეთ „ჯომჰურიე ესლამი“-ის ინფორმაციით, ამ კონფერენციის დასრულების შემდეგ ესფანდიარ რაჰიმ მაშაიმ ჟურნალისტებს განუცხადა, რომ ისინი, ვინც მთავრობაში განხორციელებულ ბოლო ცვლილებებში მის ხელს ხედავენ, მიზნად ისახავენ პრეზიდენტის დასუსტებას. მაშაის თქმით, „მაჰმუდ აჰმადინეჟადი 100 პრეზიდენტს უდრის და თუ ის პრინციპულად გადაწყვეტს რაიმე საქმის გაკეთებას, მას წინ ვერაფერს აღუდგება, რადგან სიმამაცე გააჩნია და სითამამეც. განჭვრეტის უმაღლესი უნართაც არის დაჯილდოებული“. მაშაიმ საკუთარი მძახლის მუშაობის სტილის თაობაზე ასევე განაცხადა: „დღეს პრეზიდენტმა მეც რომ მითხრას „წადი“, ამაში არაფერი განსაკუთრებული არ იქნება. სამუშაო ასპარეზზე პრეზიდენტი არავის არ ეხუმრება. მან იცის მეგობრული ურთიერთობების ადგილი, მაგრამ არასოდეს ამგვარ ურთიერთობებს არ დააყენებს კანონსა და ეროვნულ ინტერესებზე მაღლა“.

თუ თვალს გადავავლებთ ისლამური რესპუბლიკის შექმნის შემდეგ ირანის საგარეო საქმეთა მინისტრების მოღვაწეობას, საკუთარ პოსტებზე ისინი საკმაოდ დიდი ხნით რჩებოდნენ. თუ არ ჩავთვლით ისლამური რევოლუციის შემდგომ პირველ წლებს, 1981 წლიდან მოყოლებული, ალიაქბარ ველაიათიმ საგარეო უწყების ხელმძღვანელად სარეკორდოდ დიდი ვადა - 16 წელი იმსახურა, მანუჩეჰრ მოთაქის წინამორბედი ქამალ ხარაზი კი სეიედ მოჰამად ხათამის პრეზიდენტობის ორი ვადის მანძილზე 1997–2005 წლებში იყო საგარეო საქმეთა მინისტრი.

ერთი შეხედვით, მანუჩეჰრ მოთაქიც ამ გზით მიდიოდა, თუმცა მაჰმუდ აჰმადინეჟადის მიერ საგარეო ურთიერთობების სფეროში საკუთარი საგანგებო წარმომადგენლების დანიშვნის თაობაზე პრეზიდენტსა და საგარეო საქმეთა მინისტრს შორის ღია დაპირისპირების შემდეგ, რამაც პიკს მიაღწია სწორედ 2010 წლის შემოდგომაზე, დაიწყო სპეკულაციები მანუჩეჰრ მოთაქის გადადგომისა და საგარეო უწყების სათავეში სხვა პიროვნების დანიშვნის შესახებ. სახელდებოდნენ სავარაუდო კანდიდატებიც კი. 15 სექტემბერს მანუჩეჰრ მოთაქიმ თეირანში მყოფ სომხეთის საგარეო საქმეთა მინისტრთან ედუარდ ნალბანდიანთან გამართულ ერთობლივ პრეს-კონფერენციაზე განაცხადა, რომ არ აპირებდა გადადგომას და ამის თაობაზე გავრცელებული ხმები შეაფასა, როგორც მტრების მიერ ქვეყნის საზღვრებს გარედან განსაკუთრებული პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად შემოღებული ჭორები. გასათვალისწინებელი იყო ის ფაქტორიც, რომ მანუჩეჰრ მოთაქის საკმაოდ მყარი პოზიცია ჰქონდა ირანის მეჯლისში, რომელმაც მას საჭიროზე გაცილებით მეტი ხმა მისცა მინისტრის თანამდებობაზე მეორედ დამტკიცებისას. არანაკლებ მნიშვნელოვანი იყო მეჯლისის თავმჯდომარის ალი ლარიჯანის მხრიდანაც გამოხატული მხარდაჭერა პრეზიდენტის საგანგებო რწმუნებულების თაობაზე წარმოშობილ დაპირისპირებაში და ის ფაქტიც, რომ 2005 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებში მანუჩეჰრ მოთაქი ალი ლარიჯანის საარჩევნო შტაბის ერთ-ერთი აქტიური მოღვაწე იყო.

მაჰმუდ აჰმადინეჟადის მიერ საგანგებო რწმუნებულების დანიშვნის საკითხში ქვეყნის სულიერი ლიდერის ჩარევისა და ფაქტიურად მანუჩეჰრ მოთაქის მხარეზე დადგომის შემდეგ უკვე ნაკლებად სავარაუდო იყო, რომ პრეზიდენტი გაზედავდა კრიტიკოსი საგარეო მინისტრის

გადაყენებას, თუმცა მაჰმუდ აჰმადინეჟადმა ამ ფაქტორების იგნორირებით არ აცალა მანუჩეჰრ მოთაჰის, ბოლომდე მიეყვანა ორი ვადით თანამდებობაზე ყოფნის 8-წლიანი ციკლი.

მანუჩეჰრ მოთაჰის მოღვაწეობა მინისტრობის შემდეგ

საგარეო საქმეთა მინისტრის თანამდებობიდან გადაყენების შემდეგ მანუჩეჰრ მოთაჰი საქმიანობდა საკუთარ ოფისში, მონაწილეობდა ირანსა და საზღვარგარეთ გამართულ კონფერენციებში, ხვდებოდა უცხოელ პოლიტიკურ მოღვაწეებსა და დიპლომატებს, აკეთებდა განცხადებებს ირანისთვის აქტუალურ საგარეო-პოლიტიკურ საკითხებზე (ბირთვული პროგრამა, სირიის კრიზისი, პალესტინის საკითხი და ა.შ.).

მას მონაწილეობა არ მიუღია 2012 წელს გამართულ საპარლამენტო არჩევნებში, თუმცა აქტიურად გამოხატავდა საკუთარ აზრს არჩევნებში კონსერვატორთა სტრატეგიის თაობაზე, ხოლო მის მეუღლეს დოქტორ თაჰერე ნაზარის ჰქონდა წარუმატებელი მცდელობა, შესულიყო მეცხრე მოწვევის მეჯლისში თეირანის საარჩევნო ოლქიდან. 2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების წინ ვრცელდებოდა ინფორმაცია იმის თაობაზე, რომ მანუჩეჰრ მოთაჰი აპირებდა საკუთარი კანდიდატურის წამოყენებას ირანის პრეზიდენტის პოსტზე, თუმცა საბოლოოდ მას ეს ნაბიჯი არ გადაუდგამს. მანუჩეჰრ მოთაჰი მიესალმა ჰასან რუჰანის გამარჯვებას არჩევნებში და ამ ფაქტს უწოდა „კიდევ ერთი შანსი დასავლეთისათვის“.

დიდი ალბათობით, ყოფილი საგარეო საქმეთა მინისტრი უფრო აქტიურად გამოჩნდება ირანის მომავალ საპარლამენტო არჩევნებში ტრადიციული კონსერვატორული მიმართულების რომელიმე პოლიტიკური ძალის რიგებში და კვლავ გააგრძელებს მოღვაწეობას ირანის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ასპარეზზე.

საქართველოს და ირანის ისლამური რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრები ბატონები გრიგოლ ვაშაძე და მანუჩეჰრ მოთაჰი, (თბილისი, 03.11.2010)

საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი გიორგი ჯანჯღავა გადასცემს
ბ-ნ მანუჩეჰრ მოთაქის რწმუნებათა სიგელების ასლს (თეირანი, 01.08.2009)

საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი ლევან ასათიანის
გამოსამშვიდობებელი შეხვედრა ბ-ნ მანუჩეჰრ მოთაქისთან (თეირანი, 05.02.2009)

ბათუმში ირანის ისლამური რესპუბლიკის გენერალური საკონსულოს გახსნა
(ბათუმი, 04.11.2010)

საქართველოს საელჩოს მრჩეველი ნიკოლოზ ნახუცრიშვილი ემშვიდობება
ბ-ნ მანუჩეკრ მოთაქის ბ-ნ გრიგოლ ვაშაძის ვიზიტის დროს
(თეირანი, 18.01.2010)

ჰასან რუჰანი და ადამიანის უფლებების საკითხი

1979 წლის ირანის ისლამური რევოლუციიდან მოყოლებული, ირანელი ხალხი გამუდმებით იბრძვის საკუთარი კეთილდღეობისა თუ უფლებებისათვის. 1980-იანი წლების შემდგომ ადამიანის უფლებების დარღვევის თავლასაზრისით ყველაზე მძიმე ქვეყნის მოსახლეობისათვის ბოლო ცხრა წელი, მაჰმუდ აჰმადინეჟადის მმართველობის პერიოდი, აღმოჩნდა, უკიდურესად გამკაცრდა რა კონტროლი და ძალადობის ფაქტები საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ირანელები შეძლებისდაგვარად მაინც ცდილობდნენ საკუთარი კეთილდღეობისთვის ბრძოლას, რომლის ერთგვარ დაგვირგვინებას წარმოადგენს 2013 წლის 14 ივნისის საპრეზიდენტო არჩევნებში რეფორმატორი ჰასან რუჰანის გამარჯვება.

ჰასან რუჰანის წინასაარჩევნო კამპანიამ, რომელსაც რეფორმისტებთან ერთად ქვეყნის ყოფილი პრეზიდენტები - აჰმარ ჰაშემი რაფსანჯანი და მოჰამად ხათამი - აწარმოებდნენ, დიდი ზეგავლენა მოახდინა ამომრჩეველზე, აკეთებდა რა კანდიდატი აქცენტს ისეთი მტკივნეული საკითხების გამოსწორებაზე, როგორიცაა ბირთვული პროგრამა და დასავლეთთან ურთიერთობის გადახედვა, ქვეყნისათვის დაკისრებული მძიმე ეკონომიკური სანქციები და ადამიანის უფლებები... ჩამოთვლილთაგან უკანასკნელს თავად რუჰანიც დიდ ყურადღებას უთმობდა კამპანიის დროს. ამ მიმართულებით მისი ერთ-ერთი მთავარი პირობა ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ გახლდათ „მოქალაქეთა უფლებების ქარტიის“ შექმნა, რომელიც, მისითქმით, იქნებოდა ირანელი ხალხის უფლებათა დაცვის გარანტი. ჰასან რუჰანისათვის გამოსვლებში ძირითადად კონცენტრირდებოდა შემდეგ საკითხებზე: პოლიტიკური და უსამართლო პატიმრების გათავისუფლება; რელიგიური, ეთნიკური და ლინგვისტური უმცირესობების უფლებათა დაცვა დასაქმების, განათლების თუ ნებისმიერ სხვა სფეროში; ქალთა უფლებების დაცვა და სპეციალური ქალთა სამინისტროს შექმნა; სეგრეგაციის აღმოფხვრა დასაქმებისა თუ განათლების სფეროში; აკრძალვების შემსუბუქება და მოხსნა ჟურნალ-გაზეთებზე, მედია საშუალებებზე, თეატრსა და კინოზე; ინტერნეტის თავისუფალი წვდომა; აზრისა და სიტყვის გამოხატვის თავისუფლება, აკადემიური თავისუფლება უმაღლეს სასწავლებლებში...

ჰასან რუჰანი აცნობიერებდა რა, რომ არჩევნების დროს ხმათა მნიშვნელოვანი ნაწილი სტუდენტებზე, ქალებსა და ეთნიკურ უმცირესობებზე მოდიოდა, ხშირად აკეთებდა აქცენტებს მათ უფლებებზე სხვადასხვა გამოსვლის დროს: „ქვეყანაში არ უნდა არსებობდეს არანაირი განსხვავება ხალხს შორის, იქნება ის ე.წ. უმცირესობის წარმომადგენელი, თუ „ჩვეულებრივი“ მოქალაქე - თურქი, თურქმანი, არაბი, ბალუჯელი, ლორელი - ჩვენთვის ყველა ერთი და თანასწორია; ლორის ან არაბების სახელწიფო არ გვაქვს, მაგრამ გვაქვს ირანის ისლამური რესპუბლიკა თავისი სულიერი ლიდერთა და კანონებით... თუ გვსურს შიდა უსაფრთხოება, რომლის დაცვაც ქვეყნის უსაფრთხოების საბჭოს აკისრია, მაშინ ქალებსაც უნდა მივცეთ მეტი მოქმედების საშუალება, და გაიზარდოს მათი საზოგადოებრივი როლი; არანაირი განსხვავება ქალსა და კაცს შორის არ არსებობს გონებრივი შესაძლებლობების, აზროვნების, ღმერთთან სიახლოვისა თუ რწმენის თვალსაზრისით...[1] ასევე პირდებოდა საზოგადოებას, რომ დაუბრუნებდა ღირსებას უნივერსიტეტის პროფესორებსა და სტუდენტებს, რომლებიც აზრისა

და სიტყვის თავისუფალი გამოხატვის გამო გაძევებული იქნენ უნივერსიტეტებიდან. რუჰანის მრავალრიცხოვან დაპირებათა შორის იყო არა მხოლოდ პოლიტიკურ პატიმართა, არამედ ყველა უდანაშაულო პირის გათავისუფლებაც...

ფაქტია, რომ ჰასან რუჰანის წინასაარჩევნო კამპანიამ კარგად იმუშავა. რუჰანიმ მოიპოვა ხალხის ნდობა და გამარჯვება, მაგრამ, ამასთანავე, საკმაოდ სერიოზული პასუხიმგებლობაც აიღო როგორც საკუთარი ქვეყნის, ისე დანარჩენი მსოფლიოს წინაშე, მაშინ, როცა ზემოთაღნიშნული დაპირებების შესრულება ისლამურ რესპუბლიკაში, სადაც უზენაესი ლიდერი ალი ხამენეია და მთავარი ძალაუფლებაც მის ხელშია, ცოტა რთულია. მაგრამ, როგორც ჩანს, თავად რუჰანისთვის ეს „სირთულეს“ არ წარმოადგენს. ჯერ კიდევ 2009 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებამდე რამდენიმე თვით ადრე აცხადებდა: „სულიერი ლიდერის შემდეგ პრეზიდენტი მეორეა სახელმწიფოში, რომელიც ასევე ნიშნავს მინისტრებს დასახელმწიფო ორგანოების მეთაურებს, რაც მის მანდატს მასშტაბურობას სძენს. პრეზიდენტს დიდი გავლენა აქვს ქვეყნის განვითარების მთავარი კურსის განსაზღვრაში. მაგალითად, ერთ დროს ირანისთვის მთავარი იყო „სამოქალაქო საზოგადოება“ და „პოლიტიკური განვითარება“, ახლა კი - „სამართლიანობის ძიება“... პრეზიდენტის საშინაო, საგარეო, ეკონომიკური, კულტურული თუ თავდაცვითი პოლიტიკაც შესაძლოა გადამწყვეტი იყოს ქვეყნის საკანონმდებლო ხელისუფლებისა და სულიერი ლიდერის პოლიტიკასა და გადაწყვეტილებებთან ერთად. მთავარია, რომ მას, ვინც პრეზიდენტად იქნებაარჩეული, კარგად ესმოდეს ეროვნული და მსოფლიო საკითხები. უკეთ განავითაროს კულტურა, პოლიტიკა, ეკონომიკა და უზრუნველყოს საზოგადოების უსაფრთხოება. სახელმწიფოს სიძლიერეს სწორედ ხალხის კეთილდღეობა, ქვეყნის პროგრესი და განვითარება განაპირობებს [2]. მიმდინარე არჩევნების დროს კი რუჰანის მთავარი ლოზუნგი „მსოფლიოსთან კონსტრუქციული და ღირსეული თანამშრომლობა“ გახლდათ, რომლის აქტიურად განხორციელება ხელისუფლების სათავეში მოსვლისთანავე დაიწყო. რუჰანის მთავრობამ მნიშვნელოვან დიპლომატიურ წარმატებას მიაღწია დასავლეთთან ურთიერთობის დარეგულირებისა და 34 წლიანი ინტერვალის შემდეგ ამერიკასთან მოლაპარაკების წარმოების თვალსაზრისით; ბირთვულ პროგრამასთან დაკავშირებით ორმხრივი მოლაპარაკებების წამოწყება დასავლეთის ქვეყნებთან საწინდარი გახდა ეკონომიკური სანქციების შესუსტებისა, რამაც ქვეყნის ეკონომიკასაც მოუტანა შვება, მაგრამ მოსვენება დაუკარგა კონსერვატორებსა და მემარცხენებს, რომლებიც კვლავ დასავლეთის მავნე გავლენასა და ქვეყნის პრეზიდენტის დასავლეთის მახეში გაბმაზე საუბრობენ [3].

დასავლეთთან ურთიერთობის გამოსწორება და ეკონომიკური სანქციების შემცირება დიდ მიღწევას წარმოადგენს არამარტო დიპლომატიური თვალსაზრისით, არამედ ირანელი ხალხის ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და გარკვეულწილად ადამიანთა უფლებებისდაცვის თვალსაზრისითაც. როგორც საპრეზიდენტო არჩევნებამდე, ისე არჩევნების შემდგომაც აქტუალურია ირანის ინტელექტუალთა და ადამიანის უფლებათა დამცველ წრეებში ის საკითხი, რომ ეკონომიკური სანქციები აზარალებს არა სახელმწიფოს მეთაურებს, არამედ საშუალო ფენას, რომელიც 30 წელზე მეტია, რაც მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ქვეყანაში მიმდინარე მთავარი მოვლენების მიმართულების განსაზღვრაში, იბნრძვის პროგრესისათვის და ცვლილებისათვის. დაუსრულებელი ეკონომიკური სანქციების შედეგად ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესებამ გამოიწვია ბევრიასოციაციისა თუ საზოგადოების გაუქმება, ასევე, ადამიანის უფლებათა დამცველი თუ სხვა აქტივისტები იძულებულნი გახდნენ საქმიანობას ჩამოშორებოდნენ და მხოლოდ ეკონომიკური მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად გადაედოთ

თავი. ეკონომიკური სანქციების გამო შეფერხდა ფულის საერთაშორისო გადარიცხვის სერვისი და ვიზების გაცემა. ამიტომაც სხვადასხვა აქტივისტები ვეღარ ახერხებდნენ საკუთარი პრობლემების გატანას ქვეყნის ფარგლებს გარეთ. გარდა ამისა, შემცირდა სამუშაო ადგილებიც. მუშახელის გათავისუფლების დროს პრიორიტეტი, რა თქმა უნდა, ქალებს ენიჭებოდათ. ოჯახებს გაუჭირდათ სწავლის საფასურის გადახდა და აქაც, თუ არჩევანზე მიდგებოდა საქმე, ბიჭებს ენიჭებოდათ უპირატესობა [4]. აქედან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ საერთაშორისო პოლიტიკა ირანის შიდა პოლიტიკასთან ერთად დიდ ზიანს აყენებდა მოსახლეობას და გარკვეულწილად მათ უფლებებსაც ლახავდა. სწორედ ამიტომ მივიჩნევთ, რომ დასავლეთთან მოლაპარაკების წამოწყება და სანქციების შესუსტება წარმატებას წარმოადგენს არა მხოლოდ საგარეო პოლიტიკის, არამედ ადამიანთა მდგომარეობის გაუმჯობესების კუთხითაც.

მაგრამ რაც შეეხება სისტემის მხრიდან ადამიანთა უფლებების დარღვევების გამოსწორებას, ეს პროცესი საკმაოდ ნელა მიმდინარეობს. პრეზიდენტის პოსტის დაკავების შემდეგ პირველი ორი თვე ჰასან რუჰანი თითქმის ამ მხრივაც აქტიურად მუშაობდა. კერძოდ, შემცირდა ქუჩებში ე.წ. მორალის პოლიცია, რომელიც აკონტროლებდა განსაკუთრებით ქალების ჩაცმულობას, თუ რამდენად შეესაბამებოდა და ჯდებოდა ის ისლამის ნორმებში. გარკვეული დოზით შემცირდა ინტერნეტ საიტების ფილტრაცია და მოსახლეობას შესაძლებლობა მიეცა გარესამყაროდან მიეღო სხვადასხვა სახის ინფორმაცია. 2013 წლის 16 სექტემბერს ირანელთათვის სრულიად მოულოდნელად ყველანაირი ფილტრაციის და ლიმიტირების გარეშე შესაძლებელი გახდა სოციალური ქსელების „facebook“-ისა და „twitter“-ის გამოყენება, მაგრამ ეს დიდხანს არ გაგრძელდებულა. მალევე მოხდა მათი ძველ რეჟიმში დაბრუნება. და როგორც შემდგომ შეფასდა, ეს იყო ტესტი ხელისუფლებისაგან, რომ ენახა, თუ რას გააკეთებდა ხალხი იმ შემთხვევაში, თუ მათ სრულად მიუწვდებოდათ ხელი სოციალურ ქსელებზე... გარდა ამისა, სოციალური ქსელების გამოყენებასთან დაკავშირებით საინტერესო მოსაზრებები დაფიქსირდაკლერიკალების მხრიდანაც, რომლებიც მას დასავლური კულტურის უსიამოვნო და არამორალურ ნაწილად მიიჩნევენ, რომლის გამოც იმავე დასავლეთში მრავალი ოჯახი ინგრევა. ასევე აქ იშლება ყველანაირი ზღვარი ისლამურ ღირებულებებთან მიმართებაში. ქალების უმეტესობა თავსაზურავის გარეშე გადაღებულ სურათებს აქვეყნებს და ა.შ. [5]

მნიშვნელოვან ფაქტს წარმოადგენდა 2013 წლის 18 სექტემბერს პოლიტიკური პატიმრების გათავისუფლებაც, რაც წინ უძღვოდა პრეზიდენტ რუჰანის გაეროს გენერალური ასამბლეის ყოველწლიურ 68-ე სესიაზე გამგზავრებას. 11 გათავისუფლებული პატიმრიდან 3 კაცი და 8 ქალი იყო, მათ შორის, ცნობილი მოსამართლე, ადამიანის უფლებათა დამცველი აქტივისტი ნასრინ სოთუდე, ასევე საგარეო საქმეთა მინისტრის ყოფილი მოადგილე მოჰსენ ამინზადე. ადამიანის უფლებების დაცვაზე ზრუნვა საერთაშორისო რეპუტაციის ერთგვარი ამაღლების პოლიტიკას წარმოადგენს ირანელი პრეზიდენტებისათვის, რასაც ამერიკაში გამგზავრებამდე მიმართავენ ხოლმე, როგორც წესი. ჰასან რუჰანის წინამორბედებიც მიმართავდნენ ამ ხერხს. პირველად ასეთ შემთხვევას ადგილი ჰქონდა 1998 წელს, როდესაც მოჰამად ხათამი თავისი პირველი ვიზიტის წინ გაეროში საჯაროდ გამოაცხადა, რომ ირანი არ უჭერდა მხარს ცნობილი ბრიტანელი მწერლის სალმან რუშდის წინააღმდეგ გამოცემულ ფათვას...

პოლიტიკური პატიმრების გათავისუფლებას დიდი გამოხმაურება მოჰყვა ირანში, რადგანაც ესენი გახლდათ 2009 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების შემდგომ გამართული საპროტესტო აქციების მონაწილენი და აქტივისტები, რომელთა გათავისუფლებასაც განუწყვეტლივ ითხოვდა არამარტო ირანის მოსახლეობა, არამედ საერთაშორისო

საზოგადოებაც. მაგრამ ეს მხოლოდ ზღვაში წვეთი იყო ხელისუფლების მხრიდან. უამრავი ადამიანი კვლავ ციხეში რჩება და, რაც ყველაზე მთავარია, არაფერი ისმის მწვანე მოძრაობის ლიდერების მიერ ჰოსეინ მუსავის, მეჰდი ქარუბისა და ზაჰრა რაჰნავარდის გათავისუფლების შესახებ, რომლებიც უკვე სამი წელია შიდა პატიმრობაში არიან და ვერანაირ კავშირზე ვერ გამოდიან გარე სამყაროსთან. მეტიც, ბოლო პერიოდში მათ საკუთარი ოჯახის წევრების ნახვის საშუალებაც აღარ ჰქონდათ [6]. მათი გათავისუფლების საკითხი ჟურნალისტებისათვის მუდმივი ინტერესის საგნად იქცა. ჰასან რუჰანიმ, თავის პირველ პრეს-კონფერენციაზე პრეზიდენტის რანგში, განაცხადა, რომ ამ ლიდერების გათავისუფლება უნდა მოხდეს სამ სახელისუფლებო ძალას შორის მოლაპარაკებების შედეგად [7]. მაშინ, როცა წინასაარჩევნო კამპანიის დროს აუცილებლად მიაჩნდა არა მხოლოდ მათი, არამედ სხვა პოლიტიკური პატიმრების გათავისუფლებაც.

პრეზიდენტ ჰასან რუჰანის ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ კიდევ რამდენიმე პოზიტიური ცვლილება მოხდა ქვეყანაში. აღდგენილ იქნა კულტურის სამინისტროს მიერ 2 წლის წინ დახურული კინოს სახლი, რომელიც კინო-ინდუსტრიის ერთგვარ გილდიას წარმოადგენდა. ასევე უნივერსიტეტში აღადგინეს და დააბრუნეს გაძევებული სტუდენტები და პროფესორები. ქალების საზოგადოებასა და პოლიტიკურ ცხოვრებაში მეტი ჩართულობის ლოზუნგის გამოძახილად შეიძლება მივიჩნიოთ ქალების წამყვან პოზიციებზე დანიშვნა. რუჰანის ხელისუფლებამ ვიცე პრეზიდენტად დანიშნა ელჰამ ამინზადე, ცნობილი იურისტი ქალი, რომლის ერთ-ერთ მთავარ სამუშაო სფეროს თეირანის უნივერსიტეტში ადამიანის უფლებები წარმოადგენს საზოგადოებრივ კანონებთან ერთად; ასევე ქალი - მარზიე აფხამი - დაინიშნა საგარეო საქმეთა სამინისტროს სპიკერად, რომელიც ამავდროულად გახლავთ ირანის საგარეო საქმეთა სამინისტროს საზოგადოებრივი და დიპლომატიის ცენტრის დირექტორიც. მაგრამ აღარაფერი ისმის ქალთა სამინისტროს დაარსების შესახებ, რომელსაც, პრეზიდენტ რუჰანის განცხადებით, ქალებთან დაკავშირებული საკითხების მოგვარებასა და მათი სწორი მიმართულებით განვითარებაზე უნდა ემუშავა. თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ირანელი ქალი აქტივისტების მნიშვნელოვანი ნაწილისთვის მიუღებელია ასეთი სამინისტროს არსებობა, ვინაიდან ეს იქნება მოხერხებული იარაღი ქვეყნის ხელისუფლებისათვის, უკეთესად აკონტროლოს საზოგადოების ეს მეტად აქტიური ნაწილი [4].

პრეზიდენტ რუჰანის აქტიურობა ადამიანის უფლებათა დაცვის გზაზე ნელ-ნელა გაფერმკრთალდა. 2013 წლის ოქტომბრის შემდეგ რაიმე მნიშვნელოვან ცვლილებას ან თუნდაც პოლიტიკური პატიმრების გათავისუფლებასაც კი არ ჰქონია ადგილი. ამან გაააქტიურა საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომლებიც მუშაობენ ირანის საკითხზე.

ისეთი დიდი ორგანიზაციები, როგორიცაა გაერო, ირანში ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო კამპანია, საერთაშორისო ამინისტია (Amnesty International), ასევე ცალკეული პიროვნებები, გაეროს გენერალური მდივანი ბან გი მუნი, როგორც გახლავთ ამერიკის ამჟამინდელი მრჩეველი უსაფრთხოების საკითხებში სუზან რაისი, ამერიკის სადაზვერვო სამსახურის სპიკერი მარი ჰარფი და სხვები ერთხმად თანხმდებიან, რომ უმთავრეს საკითხს ირანთან დაკავშირებით ბირთვული პროგრამა და ამ საკითხის გარშემო მოლაპარაკებების წარმოება წარმოადგენს, მაგრამ არანაკლებ მნიშვნელოვანია, თუ როგორ გადაწყდება ირანში ადამიანის უფლებათა დაცვის საკითხი ახალი ხელისუფლების პირობებში. საერთაშორისო ორგანიზაციები ირანის ხელისუფლებისაგან მოითხოვენ, რომ მიიღოს აჰმად შაჰიდი, გაეროს ოფიციალური მომხსენებელი ირანის ადამიანის უფლებათა დაცვის საკითხებში, რათა ადგილზე შეისწავლოს ადამიანთა უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებული პრობლემები.

გაეროს გარდა, ამერიკაც სრულ მზადყოფნას გამოთქვავს, აღნიშნული საკითხების მოგვარებაში დაეხმაროს ირანს. სუზან რაისის განცხადებით, ვინაიდან ირანი ადამიანის უფლებათა დაცვის თვალსაზრისით ზიმბაბვეს, სუდანის, ჩრდილოეთ კორეის გვერდზე დგას, ამერიკა მას მხარს დაუჭერს [8]. მაგრამ, ოფიციალური თეირანის მხრიდან რაიმე გარკვეული კომენტარი აღნიშნულთან დაკავშირებით არ გაკეთებულა. სამაგიეროდ, საერთაშორისო ორგანიზაციები თითქოს კვლავ ძველ ფუნქციას იბრუნებენ და ირანის პრეზიდენტის უპასუხო გაფრთხილებებითა და რეკომენდაციებით შემოიფარგლებიან. ამ მხრივ საინტერესოა საერთაშორისო ამინისტიის და ირანში ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო კამპანიის რეკომენდაციები, სადაც დაწვრილებით არის ასახული ქვეყნის მახინჯი მხარე, რომელიც ერთგულად ლახავს ადამიანის უფლებებს და სააშკარაოზეა გამოტანილი ის სამინისტროები თუ ორგანიზაციები, რომლებიც საიმედო ნავსაყუდელს წარმოადგენენ ხელისუფლებისათვის. ასეთი სამინისტროების რიცხვში მოხვდა: საინფორმაციო, კულტურის, საგარეო საქმეთა, შინაგან საქმეთა, კომუნიკაციისა და საერთაშორისო ტექნოლოგიების, მეცნიერების, კვლევისა და ტექნოლოგიების, შრომისა და სოციალური კეთილდღეობის, განათლებისა და ნავთობის სამინისტროები, ხოლო ორგანიზაციებში - წარმოდგენილი რევოლუციის მცველთა სადაზვერვო ორგანიზაცია, ირანის ისლამური რესპუბლიკის რადიომაუწყებელი და მოსამართლეთა კორპუსი. მართალია, ირანში უზენაესი ხელისუფალი ალი ხამენეი, მაგრამ, როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, და დავიმოწმეთ თავად პრეზიდენტ რუჰანის სიტყვები, პრეზიდენტსაც, როგორც აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაურს, შეუძლია საკმაოდ მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგას ქვეყნის პოლიტიკური, სოციალური თუ კულტურული ცხოვრების განვითარებისათვის. ამიტომაც უყენებენ მას სხვადასხვა ორგანიზაციები პირობას, რომ გაამკაცროს კონტროლი იმ სამინისტროებზე, რომელიც მას ექვემდებარება და იქ მიმდინარე პროცესებზეც. ჰასან რუჰანის ვალდებულების ვრცელი ჩამონათვალიდან რამდენიმეს მოვიყვანთ:

- ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციის შემცირება;
- სიტყვის, კრების, საზოგადოების არსებობის თავისუფლება და მათი უფლებების

დაცვა;

- იუსტიციის სისტემის რეფორმირება;
- წამებისა და სხვა ძალისმიერი მეთოდების აღმოფხვრა;
- დაუსჯელობის დასრულება;
- სიკვდილით დასჯის გაუქმებისათვის პირველი ნაბიჯების გადადგმა;
- ქალთა უფლებების დაცვა;
- რელიგიური თუ ეთნიკური უმცირესობების უფლებათა დაცვა;
- პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული თავისუფლების არსებობის

უზრუნველყოფა;

- განათლებისა და აკადემიური თავისუფლების დაცვა;
- გაეროსთან თანამშრომლობა და სხვ. [9]

ზემოჩამოთვლილი სფეროებიდან, დღევანდელი მონაცემებით, ყველაზე მეტად საგანგაშო მდგომარეობა სიკვდილით დასჯასთან დაკავშირებით არსებობს ირანში. 2013 წლის ოფიციალური მონაცემებით სულ 630 კაცია სიკვდილით დასჯილი და აქედან 430 ჰასან რუჰანის მმართველობის პერიოდში [10]. ამის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, პრეზიდენტი ნამდვილად არ ფიქრობს წინასაარჩევნო დაპირებების შესრულებას და მხოლოდ რეფორმატორი და მოდერატორი პრეზიდენტის იმიჯს ირგებს. მეორე მხრივ, სხვა სფეროებში გარკვეული

საწყისი ნაბიჯები გადადგმულია, მაგრამ შემდგომი მსვლელობა არცერთს არ მისცემია. შესაძლებელია იმიტომ, რომ ხელისუფლებას პრიორიტეტად ჯერ საგარეო ურთიერთობების მოგვარება და ბირთვულ პროგრამასთან დაკავშირებით მოლაპარაკებების წარმოება ესახება პრიორიტეტად. მაგრამ ქვეყნის საშინაო და საგარეო საკითხებზე მუშაობაც პარალელურ რეჟიმში სავსებით შესაძლებელია, თუ ამის კეთილი ნება იქნება. მამანდმე კი ადამიანის უფლებათა დაცვის სააგენტოები და საერთაშორისო ორგანიზაციები ჩვეულ რეჟიმში გააგრძელებენ სხვადასხვა მითითებების მიცემას ოფიციალური თეირანისთვის.

გამოყენებული მასალები:

1. <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13920528000324>;
2. <http://www.csr.ir/Center.aspx?lng=fa&subid=-1&cntid=1576>;
3. <http://www.dailynewsegypt.com/2013/12/23/irans-government-should-stop-human-rights-abuses/>;
4. ICAN's what the women's say: Killing them softly: The Stark Impact Of Sanctions on the Lives of Ordinary Iranians, Brief: July 2012;
5. http://www.nytimes.com/2013/09/18/world/middleeast/facebook-and-twitter-blocked-again-in-iran-after-respite.html?_r=1&;
6. <http://persian.iranhumanrights.org/1392/11/house-arrest-3>;
7. (<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/09/iran-frees-political-prisoners-rouhani-unga.html##ixzz2sPzT7lo6>);
8. http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2013/12/131204_u08_iran_us_humanrights.shtml;
9. Amnesty International, Index: MDE 13/030/2013, Iran: Human Rights Agenda For Change;
10. <http://www.ncr-iran.org/en/ncri-statements/human-rights/15672-iran-human-rights-2013-660-executions-two-third-under-rouhani>;

ირანი – „წინააღმდეგობის ეკონომიკა“

„წინააღმდეგობის ეკონომიკის“ შექმნის დასაწყისი

ირანის ისლამურ რესპუბლიკისთვის მთავარ საკითხს ეკონომიკური პრობლემების მოგვარება წარმოადგენს. ჰასან რუჰანის და მისი გუნდის ძალისხმევა ძირითადად ეკონომიკური საკითხების მოგვარებისკენაა მიმართული და სავარაუდოდ, ეს ტენდენცია მომავალში კიდევ უფრო გაძლიერდება. ამის რეალურ წინაპირობას სულიერი ლიდერის ალი ხამენეის მიერ „წინააღმდეგობის ეკონომიკის“ შექმნის პოლიტიკის ჩამოყალიბება წარმოადგენს. აღსანიშნავია, რომ ჰასან რუჰანის არჩევის შემდეგ, სწორედ ალი ხამენეიმ გაუსვა ხაზი დიპლომატიკაში „ვაჟაკური მორბილების“ აუცილებლობას, რაც მისივე განმარტებით არ ნიშნავს უკანდახევას. მისი მოწოდების პარალელურად კი ჰასან რუჰანის ახალმა გუნდმა დაიწყო თავისი ლოზუნგის „მსოფლიოსთან კონსტრუქციული ურთიერთობების დამყარების“ განხორციელება. მათ ორიენტაცია ბირთვული კრიზისის დარეგულირებასა და შესაბამისად, დასავლეთთან ურთიერთობების ნორმალიზებაზე აიღეს და ბირთვულ პროგრამაზე დროებითი შეთანხმებაც დადეს. გამომდინარე აქედან, ირანის მთავრობის მომავალი სამუშაო გეგმა ამჯერად „წინააღმდეგობის ეკონომიკის“ პოლიტიკას დაეფუძნება.

„წინააღმდეგობის ეკონომიკის“ პოლიტიკა

ირანის ისლამური რესპუბლიკის სულიერმა ლიდერმა აიათოლა ალი ხამენეიმ ხელისუფლების სამივე შტოს(აღმასრულებელი, საკანონმდებლო და სასამართლო) წარმომადგენლებთან შეხვედრისას „წინააღმდეგობის ეკონომიკის“ პოლიტიკაზე ისაუბრა. აიათოლა ალი ხამენეის განცხადებით, აღნიშნული პოლიტიკა „ქვეყნის მოწყობის მიზანშეწონილობის საბჭოსთან“¹ თათბირის შედეგად ჩამოყალიბდა. სულიერი ლიდერის ინფორმაციით, „წინააღმდეგობის ეკონომიკა“ ეფუძნება ადგილობრივ ისლამურ და რევოლუციურ კულტურას, სამეცნიერო საწყისებს და მიზნად ისახავს მტრის დამარცხებას, ირანის წინააღმდეგ დაწყებულ ეკონომიკურ ომში. მისი თქმით, „წინააღმდეგობის ეკონომიკამ“ მზარდი კრიზისების პირობებში მსოფლიოს უნდა აჩვენოს ისლამური ეკონომიკური სისტემის ნიმუში და შექმნას შესაბამისი გარემო ეკონომიკურ საქმიანობაში ადამიანთა ჩართვისთვის.

აიათოლა ალი ხამენეის ინფორმაციით, „წინააღმდეგობის ეკონომიკის“ ზოგადი პოლიტიკა შემდეგი პუნქტების განხორციელებას ეფუძნება:

- ქვეყნის ყველა ფინანსური და ადამიანური რესურსების გამოყენება წარმოების განვითარებისათვის და კოლექტიური თანამშრომლობის წახალისება;

¹ საბჭოს წევრები, ძირითადად, რელიგიური და პოლიტიკური პირები არიან, რომელთაც სულიერი ლიდერი ნიშნავს. მათ მოვალეობას „ექსპერტთა სამეთვალყურეო საბჭოსა“ და მეჯლისს შორის წარმოშობილი უთანხმოების მოგვარება და სულიერი ლიდერისთვის კონსტიტუციაში შესატანი ცვლილებების შესახებ რჩევის მიცემა წარმოადგენს.

- ეკონომიკური სამეცნიერო ფონდების გაძლიერება, მსოფლიოში ირანის ადგილის განმტკიცებისთვის მიზანმიმართული მუშაობა, წარმოების, ექსპორტის გაზრდა და რეგიონის განვითარებულ ეკონომიკურ ფონდებთან ურთიერთობა;
- ეკონომიკური პროდუქტიულობის გაზრდა წარმოების, სამუშაო ძალის, ქვეყნის რეგიონებს შორის კონკურენციის გაზრდითა და სხვადასხვა რეგიონების მრავალფეროვანი შესაძლებლობების გამოყენება;
- წარმოების გაზრდის ფონზე მიზნობრივი სუბსიდიების გაცემა;
- შიდა სტრუქტურების მიერ ძირითადი პროდუქციის წარმოების გაზრდა, უპირატესობის მინიჭება სტრატეგიული პროდუქციისა და მომსახურების სფეროსთვის, იმპორტის დივერსიფიკაცია, ამ სფეროში კონკრეტულ ქვეყნებზე დამოკიდებულების შემცირების მიზნით.
- საკვებისა და მედიკამენტების უზრუნველყოფა და მათი წარმოებისთვის სტრატეგიული მარაგების შექმნა;
- შიდა წარმოების საქონლის მიზნობრივი ხარჯვის ორგანიზება;
- ქვეყნის ფინანსური სისტემის ყოველმხრივი რეფორმირება და განმტკიცება, რათა აღნიშნულმა სისტემამ უპასუხოს ეროვნული ეკონომიკის საჭიროებებს და შეიქმნას სტაბილური ეროვნული ეკონომიკა;
- ყოველმხრივი მხარდაჭერა ექსპორტისთვის, შემდეგი ნაბიჯებით:
 - ✓ საგარეო ვაჭრობის, ტრანზიტისა და საჭირო ინფრასტრუქტურის განვითარებით; უცხოური კაპიტალის წახალისებით;
 - ✓ ახალი ბაზრების ფორმირებით და სხვადასხვა და განსაკუთრებით, რეგიონის ქვეყნებთან ეკონომიკური კავშირების დივერსიფიკაციით;
 - ✓ საჭიროების შემთხვევაში ბარტერული გაცვლის გამოყენებით;
 - ✓ სტაბილური ექსპორტით მიზნობრივ ბაზრებზე ირანის წილის გამყარებისთვის;
- თავისუფალი ეკონომიკური ზონების რიცხვის და ქვეყნის ეკონომიკური შესაძლებლობების(განსაკუთრებულობების) განვითარება და გამოყენება, თანამედროვე ტექნოლოგიების დამკვიდრების, წარმოების გაზრდის, ექსპორტისა და უცხოური ფინანსების შემოტანის უზრუნველყოფის მიზნით;
- ქვეყნის ეკონომიკის მდგრადობის გაძლიერება და მოწყვლადობის შემცირება:
 - ✓ მსოფლიოს და განსაკუთრებით, რეგიონის მეზობელ ქვეყნებთან სტრატეგიული ურთიერთობებისა და თანამშრომლობის განვითარებით;
 - ✓ ეკონომიკური მიზნების მხარდაჭერისთვის დიპლომატიის გამოყენებით;
 - ✓ საერთაშორისო და რეგიონული ორგანიზაციების გამოყენებით;
- ნავთობისა და ბუნებრივი აირის ექსპორტიდან მიღებული შემოსავლების სტაბილურობის უზრუნველყოფა:
 - ✓ სტრატეგიული კლიენტების არჩევით;
 - ✓ გაყიდვის ფორმის დივერსიფიცირებით;
 - ✓ გაყიდვაში კერძო სექტორის ჩართვით;
 - ✓ ბუნებრივი აირის ექსპორტის გაზრდით;
 - ✓ ელექტროენერგიის ექსპორტის გაზრდით;
 - ✓ ნავთობქიმიური პროდუქტების ექსპორტის გაზრდით;

- ქვეყნის ნავთობისა და ბუნებრივი აირის სტრატეგიული მარაგების გაზრდა მსოფლიო ბაზრებზე გავლენის მოხდენის, ნავთობისა და ბუნებრივი აირის წარმოების შენარჩუნების მიზნით;
- ეკონომიკაში ტრანსპარენტულობის დამკვიდრება და ეკონომიკის გაჯანსაღება;

ირანის სულიერმა ლიდერმა შეხვედრაზე ხელისუფლების შტოების წარმომადგენლებს მოუწოდა „წინააღმდეგობის ეკონომიკის“ პოლიტიკის განხორციელებისთვის შეთანხმებული და დინამიური კამპანია აწარმოონ და ქვეყნის ყველა შესაძლებლობა გამოიყენონ.

„20 წლიანი პერსპექტიული განვითარების“ დოკუმენტი

აღსანიშნავია, რომ სულიერმა ლიდერმა „წინააღმდეგობის ეკონომიკის“ შექმნა ისლამურ რესპუბლიკაში 2003 წელს შექმნილ „20 წლიანი პერსპექტიული განვითარების“ დოკუმენტს (سند ۲۰ ساله ۱۳۸۲-۱۳۸۳) დაუკავშირა. დოკუმენტის მიხედვით, 20 წლის შემდეგ (2023 წლისთვის) ირანულ საზოგადოებას შემდეგი მახასიათებლები უნდა ჰქონდეს:

- უნდა იყოს განვითარებული, საკუთარი კულტურის, გეოგრაფიის და ისტორიის შესაბამისად. ირანული საზოგადოების განვითარება ასევე დაფუძნებული იქნება მორალსა და ისლამურ ფასეულობებზე, ეროვნულსა და რევოლუციურზე, რელიგიური დემოკრატიაზე, სოციალურ სამართალზე, ღირსებასა და ადამიანთა უფლებების დაცვაზე.
- ირანულ საზოგადოებას ექნება ასევე უსაფრთხო, დამოუკიდებელი, ძლიერი, ორგანიზებული შეკავების თავდაცვის სისტემა, რომელსაც უზრუნველყოფს ხელისუფლების მონოლითურობა.
- საზოგადოება იქნება ჯანმრთელი, დაცული, უსაფრთხო საკვებით, სოციალური დაცვით, თანასწორი შესაძლებლობებით, მყარი ოჯახური სისტემით, სიღარიბისგან და დისკრიმინაციისგან თავისუფალი გარემოთი უზრუნველყოფილი.
- მოქმედი, აქტიური, პასუხისმგებლობის გრძნობით აღსავსე, ერთგული, დისციპლინარული, დაკავშირებული ისლამურ რეჟიმთან, ისლამურ რევოლუციასთან, ირანის განვითარებასთან და იქნება ღირსი ირანელობისა.
- აღჭურვილი იქნება განვითარებული ეკონომიკით, მეცნიერებითა და ტექნოლოგიებით.
- ისლამურ სამყაროში მოქმედი და ეფექტური რელიგიური დემოკრატიის ნიმუშის მქონე, ეფექტური შემოსავლებით, ზნეობრივი საზოგადოებით, თანამედროვეობით, დინამიური ინტელექტუალიზმით და სოციალურობით, მსოფლიოსთან კონსტრუქციული ურთიერთობებით, რომელიც ღირსებაზე, სიბრძნისა და მიზანშეწონილობის პრინციპებზე იქნება დაფუძნებული.

მიმდინარე მოვლენები

სულიერი ლიდერის მიერ „წინააღმდეგობის ეკონომიკის“ პოლიტიკის ჩამოყალიბების შემდეგ ქვეყნის მთავრობამ გააქტიურა ეკონომიკური საკითხების მოგვარება. შეიძლება ითქვას, რომ ირანში მიმდინარე პროცესები უკვე „წინააღმდეგობის ეკონომიკის“ შექმნის ჩარჩოებში მიმდინარეობს. ეკონომიკისა და ფინანსთა მინისტრმა ალი თეიბ ნიამ მთავრობის პრიორიტეტად ქვეყანაში ეკონომიკური სტაბილურობის შექმნა დაასახელა; ჰასან რუჰანის

ბრძანებით კი „წინააღმდეგობის ეკონომიკის საკოორდინაციო საბჭო“ შეიქმნა, რომელსაც თვითონ ხელმძღვანელობს; მეჯლისში ნავთობქიმიური მრეწველობის ფრაქცია შეიქმნა; ირანის ხელისუფლებამ დაიწყო მუშაობა უცხოურ კომპანიებთან სანავთობო ხელშეკრულებების პირობების შესაცვლელად, რათა სხვადასხვა კომპანიებს ირანის ბაზარზე დამკვიდრების სურვილი გაუჩნდეთ. 1990-იანი წლებიდან მოყოლებული ირანი უცხოურ კომპანიებთან Buyback ტიპის კონტრაქტს აფორმებდა, რომლის მიხედვითაც უცხოური კომპანიები ნავთობისა და გაზის საბადოს ამუშავებაში ფულს დებდნენ, გარკვეული პერიოდის შემდეგ კი საბადოს ირანის ეროვნულ სანავთობო კომპანიას გადასცემდნენ და მის მართვაში მონაწილეობის მიღების უფლება არ ჰქონდათ. ნავთობის მინისტრის ინფორმაციით, ახალ ხელშეკრულებაში უცხოელი ინვესტორების წინადადებებიც იქნება გათვალისწინებული. ახალი კონტრაქტები სხვადასხვა რეგიონის გეოგრაფიული პირობების გათვალისწინებით გაფორმდება და უცხოელი ინვესტორები შეძლებენ ნავთობისა და ბუნებრივი აირის საბადოს ექსპლოატაციაში შეყვანის შემდეგ, ირანულ კომპანიასთან ერთად მის მართვაში მიიღონ მონაწილეობა. ირანის მთავრობა აქტიურად მოუწოდებს უცხოურ კომპანიებს („ლუკოილი“ „შელი“, „რენო“, „პეჟო“) ირანის ბაზარზე დაბრუნებისკენ. აღნიშნული კომპანიების მხრიდან ირანში დაბრუნების წინაპირობად კი თეირანის წინააღმდეგ დაწესებული სანქციების გაუქმება სახელდება. ამის გარანტია კი დასავლეთთან ბირთვულ პროგრამაზე მიმდინარე აქტიური მოლაპარაკებების მიუხედავად ამ ეტაპზე არ გააჩნია. აქედან გამომდინარე ირანი თავისი ენერგორესურსების ექსპორტისთვის ალტერნატიული ბაზრების ძებნას აგრძელებს. უკვე საკამოდ აქტიურად მიმდინარეობს მოლაპარაკებები რუსეთთან „ბარტერული სანავთობო“² კონტრაქტის გაფორმებისა და თურქეთში ბუნებრივი აირის ექსპორტის გაორმაგების შესახებ. გარდა ნავთობისა, მიმდინარეობს მუშაობა ირანიდან თურქეთში ელექტრონერგიის ექსპორტისთვის. ამასთანავე, ირანის მთავრობა ევროპას საკუთარ ბუნებრივ აირს სთავაზობს, რომლის ტრანსპორტირებაც თურქეთის გავლით უნდა მოხდეს.

ირანის მთავრობის ძალისხმევით შედეგად ქვეყანაში ეკონომიკური ვითარება შედარებით გაუმჯობესდა - შემცირდა ინფლაცია(41%-დან 22%-მდე), ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებელი კი -5,8-ის ნაცვლად -2-ია. ირანსა და „ექსელს“ შორის ბირთვულ პროგრამაზე დროებითი შეთანხმების მიღწევის შემდეგ კი ირანის ნავთობის ექსპორტი გაიზარდა, ქვეყანა ეტაპობრივად იზრუნებს საზღვარგარეთ გაყინული ანგარიშებიდან \$ 4 მილიარდს. მიუხედავად აღნიშნული მოვლენებისა, ირანისთვის ეკონომიკური კრიზისის დასაძლევად დასავლეთის მიერ დაწესებული სანქციების გაუქმებას დიდ მნიშვნელობა აქვს, რადგან უცხოელი ინვესტორები ირანის ბაზარზე დასაბრუნების პირობად სანქციების მოხსნას ასახელებენ. ინვესტიციების გარეშე კი კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგება „წინააღმდეგობის ეკონომიკის“ შექმნაც.

გამოყენებული წყაროები:

<http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=25370>

² აღნიშნული კონტრაქტის გაფორმების შემთხვევაში რუსეთი ირანიდან დღეში 500000 ბარელი ნავთობის იმპორტირებას მოახდენს და სანაცვლოდ, ირანს ატომურ ელექტროსადგურებს აუშენებს, საუბარია ასევე რუსეთიდან ირანში საკვები პროდუქტების შეტანაზე. გავრცელებული ინფორმაციით, კონტრაქტზე მუშაობა მიმდინარეობს და მისი კონკრეტული პირობები ჯერ ცნობილი არ არის.

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=25365#2>
<http://farsi.khamenei.ir/special?id=4133>
<http://www.president.ir/fa/76580>
http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2014/02/140219_l10_iran_khamenei_resistance_economy.shtml
http://www.bbc.co.uk/persian/business/2014/02/140223_oil_newcontracts_iran.shtml
<http://www.bultanneews.com/fa/news/192512/%D8%B2%D9%86%DA%AF%D9%86%D9%87-%D8%AF%D8%B1-%D8%A7%D8%B5%D9%84%D8%A7%D8%AD-%D9%82%D8%B1%D8%A7%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D8%AF%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D9%86%D9%81%D8%AA%DB%8C-%D8%A8%D8%A7%DB%8C%D8>
http://www.iran.ru/news/economics/92934/Ekonomicheskaya_stabilnost_vazhneyshiy_prioritet_iranskogo_pravitelstva
http://irna.ir/fa/News/81121674/%D8%A7%D8%B1%D9%88%D9%BE%D8%A7/%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86_%D8%A8%D9%87_%D8%A7%D8%B1%D9%88%D9%BE%D8%A7_%D9%BE%DB%8C%D8%B4%D9%86%D9%87%D8%A7%D8%AF_%D8%AA%D8%A7%D9%85%DB%8C%D9%86_%DA%AF%D8%A7%D8%B2_%D8%AF%D8%A7%D8%AF
<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=25365#2>
<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=25365#2>
<http://farsi.khamenei.ir/others-note?id=22598>
<http://www.president.ir/fa/76580>
http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2014/02/140219_l10_iran_khamenei_resistance_economy.shtml
<http://www.shana.ir/fa/newsagency/215548>
http://www.iran.ru/news/economics/93369/Turciya_planiruet_uvelichit_import_elektroenergii_iz_Irana
http://www.iran.ru/news/economics/93348/V_Medzhlise_IRI_sozdana_novaya_neftegazovaya_frakciya

კანონი ინტერნეტის შესახებ: მიზეზები და შედეგები

2011 წლის მარტში თურქეთის პრეზიდენტმა, აბდულა გიულმა ტვიტერზე დაწერა: "დახურული რეჟიმი ვერ გადარჩება ახალი ტექნოლოგიების პირობებში". აღნიშნული განცხადება მან გააკეთა არაბული გაზაფხულის გარშემო სოციალური ქსელების გააქტიურების ფონზე. არაბული გაზაფხული თურქეთისათვის უნდა გამხდარიყო ის პლაცდარმი, საიდანაც ის მოახერხებდა თავისი პოზიციების გამყარებას რეგიონში, როგორც დემოკრატიული მუსლიმური სახელმწიფო, ნათელი მაგალითი რეგიონის შემდგომი განვითარებისათვის. ამის სანაცვლოდ, სამი წლისთავზე თურქეთი ნელ-ნელა სცილდება დემოკრატიულ პრინციპებს, ხოლო მთავრობა სულ უფრო ავტოკრატიული ხდება.

2014 წლის 18 თებერვალს თურქეთის პარლამენტმა მიიღო კანონი ინტერნეტთან დაკავშირებით. აღნიშნული კანონის მიხედვით მთავრობას სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშე ინტერნეტ რესურსების ბლოკირების საშუალება მიეცა.

სამართლიანობისა და განვითარების პარტიის წევრები, რომლებიც აქამდეც არ სწყალობდნენ სოციალურ ქსელებს, კანონპროექტს საზოგადოების პორნოგრაფიული თუ სხვა ზიანის მომტანი შინაარსის მქონე საიტებისაგან დაცვის აუცილებლობით ამართლებენ; მაშინ როდესაც საზოგადოება მასში სამთავრობო სკანდალების დაფარვის მცდელობას და რეჟიმ თაიფ ერდოღანის ავტოკრატიული ტენდენციების ზრდას ხედავს.

საზოგადოების დიდი ნაწილი ელოდა, რომ თურქეთის პრეზიდენტი გამოიყენებდა ვეტოს უფლებას და არ დაუშვებდა ინტერნეტის შესახებ კანონის მიღებას, თუმცა 18 თებერვალს, აბდულა გიულმა დაამტკიცა კანონი, მაგრამ იქვე განმარტა, რომ იგი აიძულებს მთავრობას შეიტანოს რიგი ცვლილებები აღნიშნულ კანონპროექტში.

თავისი გადაწყვეტილების შესახებ თურქეთის პრეზიდენტმა საზოგადოებას ტვიტერის მეშვეობით აცნობა, სადაც განმარტა, რომ ის ეთანხმება კრიტიკის ნაწილს და აუცილებლად მოითხოვს იმ ორი პუნქტის შესწორებას, რომელიც მისთვისაც მიუღებელია და ასევე არ შეესაბამება დღევანდელ თურქეთის მიერ დეკლარირებულ დემოკრატიულ არჩევანს. "მე რომ ვეტო დამედო აღნიშნულ კანონპროექტზე და გადამეცა იგი პარლამენტისათვის, შემდგომში იგივე კანონპროექტი დამიბრუნდებოდა იმ მოსალოდნელი ცვლილებებით, რომელიც უკვე შეტანილია. ამის სანაცვლოდ, მე დავუკავშირდი მინისტრს, რომელიც კურირებდა ზემოხსენებულ პროექტს და პირდაპირ ვუთხარი, რომ კანონპროექტის რიგი პუნქტები გაუმჯობესებას საჭიროებს", - განაცხადა აბდულა გიულმა.

თურქეთის პრეზიდენტის ამ განცხადებებს საზოგადოებამ საჩვენებელი პროტესტით უპასუხა - 80,000 ადამიანმა შეწყვიტა აბდულა გიულის ტვიტერის გვერდი მიმდევრობა. მოსალოდნელ შედეგებზე საზოგადოების ყურადღების მისაპყრობად მოეწყო რამდენიმე ონლაინ კამპანია. მაგალითად, გაზეთმა „რადიკალმა“, კანონის შესაძლო გავლენის დრამატიზირების მიზნით, ყოველ ოთხ საათში ერთხელ თავისი ვებგვერდიდან ინფორმაციის ნაწილის წაშლა დაიწყო.

აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტი გამოეხმაურა არასამთავრობო ორგანიზაციების განცხადებებს ინტერნეტის კანონთან დაკავშირებით: „ჩვენ ვიზიარებთ ეუთო-ს და სხვა ორგანიზაციების მიერ გამოთქმულ შეშფოთებას, რომ კანონს აქვს გამოხატვის თავისუფლების,

პრესის თავისუფლების და ინტერნეტის მეშვეობით ინფორმაციის მიღების მკაცრად შეზღუდვის პოტენციალი.“

კანონი ინტერნეტის შესახებ ცენზურას არა DNS (Domain Name System) ან IP (Internet Protocol) მიხედვით, არამედ URL (Uniform Resource Locator) დაყრდნობით ანხორციელებს. ეს ნიშნავს, რომ ინტერნეტ პროვაიდერები დაემორჩილებიან ტელეკომუნიკაციების კომუნიკაციათა თავმჯდომარეს, რომელიც თავის მხრივ, პირდაპირ ექვემდებარება პრემიერ-მინისტრის აპარატს. ტელეკომუნიკაციათა კომუნიკაციების თავმჯდომარე პირადად განსაზღვრავს, სასამართლო ბრძანების გარეშე, თუ რომელი ვებგვერდი არ აკმაყოფილებს საჭირო კრიტერიუმებს. კანონის მიხედვით ასევე შესაძლებელი ხდება ოთხი საათის განმავლობაში ნებისმიერი ვებგვერდის დაბლოკვა პრემიერ-მინისტრის პირდაპირი ბრძანებით.

კონტროლის მექანიზმები სამომავლოდაც არის გათვლილი: ინტერნეტ პროვაიდერები ვალდებული იქნებიან აღრიცხონ და შეინახონ მომხმარებელთა აქტიურობა ორი წლის მანძილზე. იმ აშკარა უპირატესობის გარდა, რასაც აღნიშნული კანონი აძლევს დღეს სამართლიანობისა და განვითარების პარტიას, იგი ასევე იქნება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ბერკეტი ნებისმიერი მთავრობისთვის, რომელიც მოვა თურქეთის სათავეში.

აღნიშნულ სიტუაციაში ვერ იქნები 100%-ით დარწმუნებული, რომ შენი ონლაინ აქტიურობა არ არის რაიმე სახით არალეგალური. აქვე უნდა ითქვას, რომ მართალია ზუსტი რიცხვი უცნობია, მაგრამ სავარაუდოდ, თურქეთში დაბლოკილ საიტთა რიცხვმა 30,000-ს მიაღწია. კანონი ინტერნეტის შესახებ არა მარტო დააშორებს თურქეთს ევროკავშირისგან, არამედ მოათავსებს მას ისეთი ქვეყნების გვერდზე როგორცაა ჩინეთი, ირანი, სირია, საუდის არაბეთი.

ინტერნეტის შესახებ კანონი, არ არის თურქეთის მთავრობისთვის სპონტანური. თუ გავითვალისწინებთ გასული თვეების განმავლობაში მიმდინარე მოვლენებს, ეს ნაბიჯი საკმაოდ ლოგიკურია. ერდოღანისათვის დიდი გამოწვევა აღმოჩნდა სკანდალი კორუფციასთან დაკავშირებით. გასათვალისწინებელია ასევე მოსალოდნელი არჩევნებიც. შესაბამისად ინტერნეტის კანონით მთავრობა ცდილობს გააკონტროლოს და რიგ შემთხვევაში დაფაროს მისთვის არასასურველი ინფორმაცია.

მიმდინარე პოლიტიკური კრიზისი თურქეთში ჯერ კიდევ 2013 წლის ივნისში დაიწყო, გეზის პარკის დემონსტრაციებთან ერთად, რომელიც ძალიან მალე ფართომასშტაბიან ანტისამთავრობო გამოსვლებში გადაიზარდა. შემდეგი გახმაურებული ინციდენტი თურქეთში 2013 წლის 17 დეკემბერს დაიწყო, როდესაც პოლიციამ დააკავა ქრთამის ალბაში ექვმიტანილი რამდენიმე ათეული ადამიანი, მათ შორის შინაგან საქმეთა მინისტრის, ეკონომიკის მინისტრისა და გარემოს დაცვისა და ურბანული დაგეგმარების მინისტრის შვილები. აღნიშნულ პირებს ბრალად ტენდერებში გამარჯვების სანაცვლოდ ქრთამის ალბა და ირანში ოქროს კონტრაბანდა ედებათ.

ერდოღანმა შექმნილი სიტუაცია, ისევე როგორც 2013 წლის ივნისის ანტისამთავრობო გამოსვლები, „შეთქმულების თეორიით“ ახსნა: ადგილობრივი არაკეთილმოსურნე ძალები, თურქეთის ეკონომიკური ზრდითა და რეგიონში დამოუკიდებელი საგარეო პოლიტიკური კურსით უკმაყოფილო უცხოურ ფინანსურ ორგანიზაციებთან, მედიასთან და მთავრობებთან ერთად მოქმედებენ სამართლიანობისა და განვითარების პარტიის წინააღმდეგ. თურქეთის პრემიერ მინისტრმა მმართველი პარტიის წევრებისა და მათი ოჯახის წევრების წინააღმდეგ დაწყებულ გამოძიებას "სასამართლო გადატრიალება" უწოდა, რომლის ორგანიზებაშიც ფეთულულაჰ გიულენი და მისი ისლამისტური ორგანიზაცია დაადანაშაულა.

გახმაურებული სკანდალის შემდეგ ერდოღანი ღიად და აქტიურად დაუპირისპირდა პოლიციას. პირველივე კვირაში სამსახურიდან გაანთავისუფლეს ან ხელახლა დანიშნულ იქნენ რამოდენიმე ათეული პოლიციის უფროსი და 2000-მდე პოლიციის ოფიცერი. თურქეთის მთავრობა რეალურად უფრო მიზანმიმართულია იმ პოლიციელების დასასჯელად, ვინც დაიწყო გამოძიება, ვიდრე კორუფციაში ეჭვმიტანილი პიროვნებებისა.

სკანდალი მექრთამე მთავრობის წევრების შესახებ ყველაზე დიდი გამოწვევაა რეჟიმს თაიფ ერდოღანის 11 წლიანი მმართველობის განმავლობაში. დაწყებული სასამართლო პროცესი პარტიას განხეთქილებით დაემუქრა (განსაკუთრებით თუ გავითვალისწინებთ, რომ უახლოესი 18 თვის განმავლობაში თურქეთში სამი არჩევნებია დაგეგმილი და კიდევ უფრო დააზიანებს ისედაც არამყარ ეკონომიკას.

აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ კანონი ინტერნეტის შესახებ არ არის ერთადერთი შემაშფოთებელი კანონი, რომელიც თურქეთის მთავრობამ უკანასკნელ პერიოდში მიიღო. 15 თებერვალს პარლამენტში შევიდა კანონპროექტი, რომლის მიხედვითაც, აქამდე დამოუკიდებელი მოსამართლეებისა და პროკურორების უმაღლესი საბჭო იუსტიციის სამინისტროს დაუქვემდებარეს. საბჭოს წევრები და ასევე მოადგილეები დაინიშნება იუსტიციის მინისტრის მიერ.

მთავრობამ ასევე წარადგინა ახალი კანონპროექტის სამუშაო ვერსია, რომელიც ეროვნული დაზვერვის სააგენტოსათვის უფლებების გაზრდისკენ იქნება მიმართული და პირდაპირ დაუქვემდებარებს მას პრემიერ მინისტრის აპარატს. ეროვნული დაზვერვის სააგენტოს სასამართლო ბრძანების გარეშე ექნება წვდომა საჯარო ინსტიტუტებისა თუ კერძო კომპანიების ინფორმაციაზე.

თურქეთი არჩევნების ფაზაში გადადის. პოლიტიკური სიტუაცია ქვეყანაში უკიდურესად პოლარიზებულია. მმართველი პარტია, ისევე როგორც ოპოზიციური პარტიები თანხმდებიან, რომ მოსალოდნელი არჩევნები თურქეთის ისტორიაში ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი იქნება. იმის მიუხედავად, რომ მოცემულ სიტუაციაში ვერც ერთი ოპოზიციური ძალა ვერ უწევს სათანადო კონკურენციას სამართლიანობისა და განვითარების პარტიას, საზოგადოებაში აქტიურად იზრდება უკმაყოფილება მთავრობის გაზრდილი ავტორიტარიზმით. არჩევნებზე მმართველი პარტიის მიერ ისეთი მნიშვნელოვანი ოლქების დათმობა, როგორიცაა ანკარა და სტამბოლი შესაძლოა სამართლიანობისა და განვითარების პარტიისათვის დასასრულის დასაწყისი აღმოჩნდეს.

ყველაზე ცუდი შედეგი, რაც შეიძლება დადგეს დღეს თურქეთში, ეს იქნება ქვეყნის დაბრუნება ისლამისტურ სამყაროში და უარის თქმა ყველა იმ დემოკრატიულ წინსვლაზე, რომელსაც ბოლო ათწლეულების მანძილზე მიაღწია ქვეყანამ. როგორც გასულ თვეებში გამოჩნდა, რეალური მანძილი დღევანდელ თურქეთსა და "ვერ შემდგარ სახელმწიფოს" შორის საკმაოდ მცირეა.

შესაძლო ცვლილებები საუდის არაბეთის საგარეო პოლიტიკაში

ბოლო ხანს საუდის არაბეთში სულ უფრო ხშირად საუბრობენ სამეფოს საგარეო კურსის შესაძლო ცვლილებაზე. ახლო აღმოსავლეთში მიმდინარე მოვლენები, განსაკუთრებით ირანის ბირთვული იარაღის საკითხი და სირიის სამოქალაქო ომი, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სამეფოს პოლიტიკის წარმოებაში. ამ საკითხებზე აშშ-ის განსხვავებული დამოკიდებულება კი მოკავშირეების 80-წლიანი ურთიერთობების გაფუჭებისა

და იმ განცხადებების მიზეზი გახდა, რომელიც სამეფოსთვის ახალი შესაძლებლობების სპექტრზე მიანიშნებდა - მსოფლიოს სხვა მმართველ ძალებთან სტრატეგიული ურთიერთობებით დაწყებული, არაბულ სამყაროში ირანის მოწინააღმდეგეებთან ურთიერთობების გამტკიცებით დასრულებული. განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, თუ მსოფლიო ვერ მოახერხებს ირანის ბირთვული ამბიციების შეჩერებას და იგი გააგრძელებს ბირთვულ პროგრამაზე მუშაობას.

თუმცა, ალტერნატიული ძალებიც რთულად განსაჯვრეტია სახელმწიფოსთვის, რომელიც ამერიკის ერთგული მოკავშირე იყო ათწლეულების განმავლობაში. რუსეთი არ-რიადის საპირისპირო მხარეს დგას სირიის საკითხში, ჩინეთის სამხედრო გავლენა კი გაცილებით მოკრძალებულია ამერიკასთან შედარებით.

ექსპერტების განცხადებით, საუდის არაბეთი ყველანაირად შეეცდება ამერიკაზე ხანგრძლივი დამოკიდებულება როგორმე შეამციროს. საფრანგეთთან, რომელმაც ხისტი პოზიცია დაიკავა ირანის საკითხზე, ურთიერთობების გაღრმავება ერთ-ერთ ვარიანტს წარმოადგენს. სწორედ საფრანგეთი მოიაზრება დასავლეთში მის მოკავშირედ. გასული თვეების განმავლობაში არ-რიადი მჭიდროდ თანამშრომლობდა პარიზთან სირიისა და ირანის საკითხებზე. ოქტომბერში სამეფოში ვიზიტით მყოფმა საფრანგეთის თავდაცვის მინისტრმა მოლაპარაკებები გამართა თავის კოლეგასთან თავდაცვისა და შეიარაღების საკითხებზე. მიღწეულ იქნა კონკრეტული შეთანხმებებიც. გაფორმებული კონტრაქტის მიხედვით, საფრანგეთი განახორციელებს სამეფოს 4 ფრეგატისა და ორი ხომალდის საფუძლიან შესწავლა-შეკეთებას, რაც საუდის არაბეთს 1.1 მლრდ ევრო დაუჯდება. ასევე განხილულ იქნა 2 მლრდ ევროს ღირებულების შეთანხმება, რომელიც საუდის არაბეთის საჰაერო თავდაცვის მოდერნიზებას გულისხმობს. აღნიშნული შეთანხმებისა და კონტრაქტის გასააქტიურებლად 29

დეკემბერს რიადში ოფიციალური ვიზიტით იმყოფებოდა საფრანგეთის პრეზიდენტი ფრანსუა ოლანდი. სწორედ ოლანდის ვიზიტის დროს განაცხადა საუდის არაბეთმა, რომ მზადაა ლიბანის არმიისთვის 3 მლრდ დოლარის ღირებულების ფრანგული იარაღის სისტემა და აღჭურვილობა შეიძინოს. გარიგებამ უკვე გამოიწვია არაერთგვაროვანი რეაქცია ლიბანის შიგნითვე. სამეფოს ერთ-ერთ მთავარ მიზანს შიიტური “ჰიზბალაჰის” პოლიტიკური და სამხედრო ძლიერების შესუსტებაა, რომელიც ბაშარ ასადის რეჟიმისა და ირანის მნიშვნელოვანი მოკავშირეა. მითუმეტეს, რომ ლიბანში არა ქვეყნის არმია, არამედ სწორედ “ჰიზბალაჰი” წარმოადგენს ყველაზე ძლიერ სამხედრო ძალას. ერთ-ერთი ვერსიით, საუდის არაბეთის მიერ გაღებული შემოწირულობების მიზანი ამერიკის გავლენის შემცირებაა იმ ქვეყნებში, სადაც იგი ბოლო წლებში დომინირებდა.

საუდის არაბეთის კიდევ ერთ შესაძლო, თუმცა უჩვეულო, მოკავშირედ მოიაზრებენ ისრაელს. პალესტინური საინფორმაციო სააგენტოს ალ-მანარის (al-Manar) და ისრაელის რადიოს ინფორმაციით, საუდის არაბეთის თავდაცვის მინისტრის მოადგილე სალმან ბინ სულტანი (რომელიც სამეფოს უშიშროების სამსახურის ხელმძღვანელის ძმაცაა) ორ მაღალჩინოსანთან ერთად საიდუმლო ვიზიტით იმყოფებოდა ისრაელში, სადაც ისრაელის უშიშროების წარმომადგენლებთან გამართა შეხვედრები. ორივე ქვეყანას ერთ პოზიცია აქვთ ირანის ბირთვული იარაღის საკითხთან მიმართებაში. ორივეს ერთნაირად აშფოთებს ირანისა და ამერიკის ურთიერთობების დალაგება. ისრაელის პრემიერ მინისტრმა ბენიამინ ნეთანიაჰუმ ჟენევის შეთანხმებას “ისტორიული შეცდომა” უწოდა და დასძინა, რომ თელ-ავივს საერთო არაფერი ექნება ამ შეთანხმებასთან.

სპარსეთის ყურის დიპლომატიური წყაროების თანახმად, სამეფო, რომელშიც არასტაბილური ვითარებაა, არ გარისკავს თავის არამუსლიმ მოკავშირეებთან ურთიერთობების გაფუჭებას. ვაშინგტონი კვლავ რჩება საუდის არაბეთისთვის ყველაზე ახლო პარტნიორად და თანამოაზრედ ახლო აღმოსავლეთის საკითხებში. მართლაც, იმის გათვალისწინებით თუ როგორ ძლიერადაა საუდის არაბეთი ამერიკაზე დამოკიდებული (ეკონომიკურ, სამხედრო თუ პოლიტიკურ ასპექტებში), ნაკლებად სავარაუდოა მას ვაშინგტონთან ურთიერთობებს სერიოზულად გაფუჭება სურდეს.

საუდის არაბეთში 2001-03 წლებში ამერიკის ელჩის, რობერტ ჯორდანის აზრით, საუდის არაბეთის ნებისმიერი თანამშრომლობა მსოფლიოს სხვა ლიდერ სახელმწიფოებთან გარკველწილად შეზღუდული იქნება.

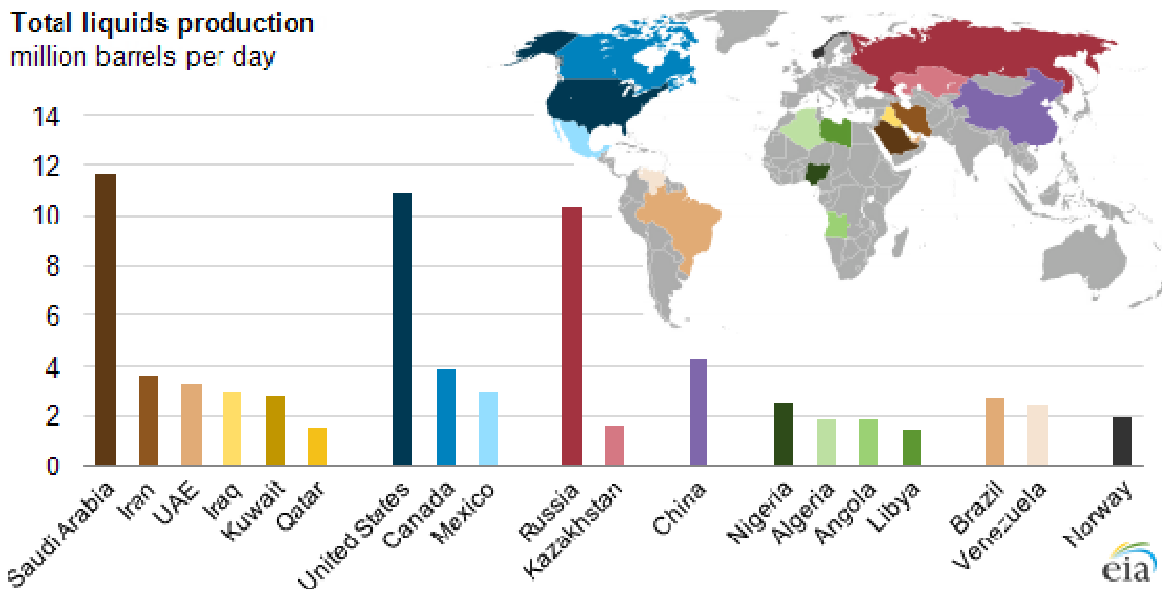
„არ არსებობს სხვა ქვეყანა, რომელიც ამერიკაზე უკეთ დაიცავს მათი ნავთობის საბადოებს და ეკონომიკას, და მათ იციან ეს,“ - განაცხადა ჯორდანმა როიტერთან საუბარში.

მოკავშირეები

საუდის არაბეთსა და მის მთავარ დასავლელ პარტნიორს, ამერიკას შორის ურთიერთობები 1930-იანი წლებიდან იწყება. სამეფოს ეკონომიკური განვითარებაც ამერიკასთანაა დაკავშირებული. საუდის სამეფო ერთ-ერთი ყველაზე ღარიბი ქვეყანა იყო არაბულ სამყაროში. მისი შემოსავლების მთავარ წყაროს პილიგრიმებისგან მიღებული გადასახადი წარმოადგენდა. აღნიშნული პერიოდიდან კი მდგომარეობა შეიცვალა, როდესაც ამერიკული ნავთობკომპანიები ამ ტერიტორიებზე ნავთობის საბადოებით დაინტერესდნენ. 1938-39 წწ. ისინი აქტიურად აწარმოებდნენ გეოლოგიურ-სადიებო სამუშაოებს. უკვე 40-იან წლებში კი, მეფე აბდულა აზიზისგან კონცესიების მიღების შემდეგ, საუდის არაბეთში ამერიკამ ნავთობის მოპოვება დაიწყო. მართალია, თავდაპირველად სისტემაში საუდის არაბეთი არათანაბარ მდგომარეობაში

იყო პარტნიორთან შედარებით, მაგრამ იგი მაინც მნიშვნელოვან მოგებას ღებულობდა. 1980 წელს სამეფომ არამკოს³ ნავთობკომპანიაში უცხოური კაპიტალის წილიც გამოისყიდა და კომპანიამ საუდი-არამკოს სახელწოდება მიიღო.

საუდის არაბეთი დღეისათვის მსოფლიოში ნავთობის ყველაზე დიდი მარაგის მფლობელია. 2012 წლის მონაცემებით, დღეში 11.7 მლნ ბარელი წარმოებული ნავთობიდან საუდის არაბეთი დაახლოებით 8.6 მლნ. ბარელი ნავთობის ექსპორტს აწარმოებს. ქვეყნის ნავთობპროდუქცია მოცავს ნედლ ნავთობს, ბუნებრივ აირს, გადასამუშავებელი პროცედურის შემოსავალს და ასევე ბიოსაწვავს.

წყარო: აშშ-ის ენერგეტიკის საინფორმაციო ადმინისტრაცია.

ექსპორტის დაახლოებით 14.2% ამერიკაში მიდის, რაც შტატების მიერ განხორციელებული იმპორტის 13%-ს შეადგენს.

ორ ქვეყანას მჭიდრო თანამშრომლობა აკავშირებთ სამხედრო სფეროშიც. 1990-91 წწ. სპარსეთის ყურის ომის დროს საუდის არაბეთის ჯარს ძირითადად ამერიკის შეიარაღებული სამხედრო ძალები წვრთნიდნენ. ათწლეულის განმავლობაში ამერიკის მიერ საუდის არაბეთში გაგზავნილი სამხედროების რაოდენობამ 10 ათასს მიაღწია. 2003 წელს კი დონალდ რამსფელდმა სამეფოს ტერიტორიიდან ამერიკის შეიარაღებული ჯარების გაყვანის შესახებ გააკეთა განცხადება. 2010 წლის ოქტომბერში ამერიკასა და საუდის არაბეთს შორის დაახლ. 60. მლრდ დოლარის ოდენობის შეიარაღების შესყიდვის გარიგება შედგა, რაც ამერიკის ისტორიაში ყველაზე მსხვილ გარიგებადაა მიჩნეული.

თუმცა, ამერიკა-საუდის არაბეთის ურთიერთობებში პირველად არ ხდება ჩავარდნა. მაგალითად, ახლო წარსულში, 2001 წელს, როდესაც გაირკვა, რომ 9/11 ტერაქტის მონაწილეთა უმეტესობა საუდელო იყო. გაცილებით სერიოზული შედეგები მოჰყვა მათ უთანხმოებას ზუსტად 40 წლის წინ. 1973 წლის იომ ქიფურის ომში ამერიკის მიერ ისრაელის მხარდაჭერისთვის სამეფომ დასავლელ მოკავშირეს ნავთობის ემბარგო დაუწესა. ემბარგომ ამერიკას მნიშვნელოვანი ზარალიც მიაყენა. ქვეყანაში ბენზინის დეფიციტს ბენზინგასამართ

³ ARAMCO – Arab American Company.

სადგურებზე გრძელი რიგები მოჰყვა. მაგრამ დღეს საუდის არაბეთის შეიარაღებული ძალები და ეკონომიკა იმდენადაა ამერიკაზე დამოკიდებული, რომ ამერიკასთან დიდი ხნით ჩამოშორება სერიოზულ პრობლემებს შეუქმნის თავად სამეფოსაც.

სირიის სამოქალაქო ომი

მთავარ დასავლელ პარტნიორთან ურთიერთობის გაუარესების ერთ-ერთი მიზეზი სირიის სამოქალაქო ომი გახდა. საუდის არაბეთი აქტიურად უჭერს მხარს ამბოხებულებს და ხელს უწყობს, როგორც შეიარაღებით, ისე მატერიალურად. ქუვეითის საინფორმაციო სააგენტო KUNA-ის ინფორმაციით, 2014 წლიდან საუდის არაბეთმა სირიის ოპოზიციისთვის დახმარების გაზრდა გადაწყვიტა. 15 იანვარს ქუვეითში გამართულ სირიელი ხალხის დონორთა მეორე კონფერენციაზე საუდის არაბეთის ფინანსთა მინისტრმა, იბრაჰიმ ალ-ასსაფმა განაცხადა, რომ 60 მლნ დოლარის ნაცვლად სირიელი ხალხი საერთო ჯამში 250 მლნ დოლარის დახმარებას მიიღებს. სამეფო ასევე მხარს უჭერდა ქიმიური იარაღის გამოყენების ფაქტის შემდეგ დასავლელი ჯარების სირიაში შესვლას და ასადის რეჟიმის დამხობას. სწორედ ამერიკის, და არამარტო, „უმოქმედობის პოლიტიკამ“ სირიაში გადააწყვეტინა საუდის არაბეთს უარი ეთქვა გაერო-ს უშიშროების საბჭოს არამუდმივ წევრობაზე. ეს შესაძლებლობა საუდის არაბეთს პირველად მიეცა ქვეყნის ისტორიაში. როგორც ოფიციალურ განცხადებაში იყო აღნიშნული, გადაწყვეტილება საერთაშორისო თანამეგობრობის კონფლიქტების მოგვარებაში უუნარობისა და „ორმაგი სტანდარტების“ პროტესტის ნიშნად იქნა მიღებული. ამ პოსტზე საუდის არაბეთი იორდანამ ჩაანაცვლა.

2013 წელს, უკვე მეორედ, 3 დეკემბერს საუდის არაბეთის უშიშროების სამსახურის ხელმძღვანელი, პრინცი ბანდარ ბინ სულტანი ოფიციალური ვიზიტით იმყოფებოდა რუსეთში, სადაც შეხვედრები გამართა პრეზიდენტ ვლადიმერ პუტინთან და საგარეო საქმეთა მინისტრთან, სერგეი ლავროვთან. შეხვედრაზე განხილულ იყო ახლო აღმოსავლეთში მიმდინარე მოვლენები და იანვარში დაგეგმილი სირიის სამშვიდობო კონფერენციისთვის (ქენევა II) მზადება.

ბანდარისა და პუტინის წინა შეხვედრა, რომელიც 31 ივლისს გაიმართა, ბურუსით იყო მოცული და დიდ ინტერესს იწვევდა არაბულ სამყაროში. როგორც ახლო აღმოსავლეთში მოღვაწე დიპლომატები აცხადებდნენ, შეხვედრაზე პუტინმა პრინცის შეთავაზებაზე უარი განაცხადა. წინადადების მიხედვით, რუსეთი სირიის მხადაჭერაზე უარის თქმის შემთხვევაში, 15 მლრდ დოლარის ოდენობის შეიარაღების შეკვეთას მიიღებდა. მოგვიანებით კრემლმა უარყო მსგავსი შეთავაზების გაჟღერება შეხვედრაზე.

როგორც ჩანს, საუდის არაბეთი მართლაც აქტიურად ცდილობს რუსეთთან დაახლოებას. მაგრამ რეალურად, საუდის არაბეთის მთავარ დასაყრდენს დასავლელი მოკავშირეები წარმოადგენენ. მას ასევე გაუჭირდება რაიმე კოალიციის შექმნა არაბულ მოკავშირეებთანაც, რათა ამ გზით შეუერთდეს სამხედრო კამპანიას. სამეფო და სპარსეთის ყურის თანამშრომლობის საბჭოს წევრები ჯერაც ვერ თანხმდებიან საერთო ანტისარაკეტო თავდაცვითი ფარის შექმნაზე, რომელზეც უკვე წლებია მსჯელობენ. 11 დეკემბერს სპარსეთის ყურის თანამშრომლობის საბჭოს ყოველწლიურ სამიტზე ცნობილი გახდა არაბული მონარქიების ერთიანი სამხედრო სარდლობისა და სპეციალური პოლიციის სამმართველოს შექმნის გადაწყვეტილება. სამხედრო სარდლობის შტაბი განთავსდება არ-რიადში. სპეციალური პოლიციის ფუნქციად კი ტერორიზმთან ბრძოლა და უსაფრთხოების დაცვა განისაზღვრა. თუმცა, მათი ამოქმედების ვადები ჯერაც არ დასახელებულა.

ირანის საკითხი

მეორე საკითხი, რომელიც საუდის არაბეთის დასავლელ პარტნიორების მიმართ უკმაყოფილების მიზეზი გახდა, ირანია. საუდის არაბეთი ირანის ძლიერი მოწინააღმდეგეა და აქტიურად ლობირებს კონგრესში თეირანის საწინააღმდეგოდ სანქციების შენარჩუნებას. საუდის არაბეთი, ისრაელის მსგავსად, ირან-ამერიკის ურთიერთობების დადებითად განვითარების შემთხვევაში, გარკვეულ საფრთხეებს ხედავს. გავლენიანი საუდელი მაღალჩინოსნები იმედგაცრუებულნი იყვნენ ვაშინგტონის მოქმედებების გამო. ირანთან ბირთვული შეთანხმების მისაღწევად ამერიკამ თვეების განმავლობაში საიდუმლოდ აწარმოა ორმხრივი მოლაპარაკებები თეირანთან. ამიტომ, 2013 წლის 24 ნოემბრის შეთანხმების შინაარსის გახმაურება საუდის არაბეთისთვის სრული მოულოდნელობა იყო. მითუმეტეს, რომ ცოტა ხნით ადრე სამეფოში ოფიციალური ვიზიტით მყოფი აშშ-ის სახელმწიფო მდივანი ჯონ კერი მეფეს მოვლენების განვითარების შესახებ მუდმივ ინფორმირებას დაჰპირდა.

როგორც ვაშინგტონში სახელმწიფო დეპარტამენტის ოფიციალური განცხადებიდან გახდა ცნობილი, ჯონ კერი აქტიურად მუშაობდა მხარეებთან მოლაპარაკებების განმავლობაში და საგარეო საქმეთა მინისტრს, პრინც საუდ ალ-ფაისალს გასული წლის 25 ნოემბერს ესაუბრა.

„შეთანხმების მიღწევა შუაღამისას მოხერხდა. სახელმწიფო მდივანი ჯონ კერი მალევე ესაუბრა ამის შესახებ საუდის არაბეთის საგარეო საქმეთა მინისტრს“- ნათქვამია განცხადებაში.

შეთანხმების მიხედვით, ირანს შეუშუშებული დაწესებული სანქციები, რაც მძიმე მდგომარეობაში აყენებდა მის ეკონომიკას. სანაცვლოდ, მოხდება ბირთვული პროგრამის უფრო ფართო ზედამხედველობა. არ-რიადი თავის დასავლელ მოკავშირეებთან ერთად შიშობს, რომ ბირთვული პროგრამის მიზანს იარაღის წარმოება წარმოადგენს, რასაც ოფიციალური თეირანი უარყოფს.

ამასთან, თეთრი სახლის ინფორმაციით, ბარაკ ობამა და მეფე აბდულა 5+1 მოლაპარაკებებზე რეგულარულ კონსულტაციებზეც შეთანხმდნენ.

თავის მხრივ, არაბულ ქვეყნებთან ურთიერთობების ნორმალიზებას ცდილობს ირანი. დეკემბრის დასაწყისში ირანის საგარეო საქმეთა მინისტრი ოფიციალური ვიზიტით იმყოფებოდა ქუვეითში, კატარსა და ომანში. მოჰამად ჯავად ზაფირმა არაბული ქვეყნების ლიდერებთან შეხვედრისას განაცხადა, რომ ირანის ბირთვული პროგრამა მხოლოდ აძლიერებს რეგიონის უსაფრთხოებას. მან ასევე მოუწოდა საუდის არაბეთს, შეუერთდეს და ერთობლივად შეუწყონ ხელი რეგიონის სტაბილურობას.

ზაფირის განცხადებით, ბირთვულ იარაღზე მიღწეული შეთანხმება არ შეიძლება აღქმული იქნას მუქარად. „შეთანხმება არ შეიძლება რეგიონში რომელიმე ქვეყნის ინტერესების ხარჯზე იქნას მიღებული... საუდის არაბეთს ჩვენ, როგორც მნიშვნელოვან და გავლენიან სახელმწიფოდ მივიჩნევთ და მასთან თანამშრომლობის გაღრმავებაზე ვმუშაობთ, რაც მომგებიანი იქნება რეგიონისთვისაც,“- განაცხადა ზაფირმა.

დიპლომატების აზრით კი, არ-რიადს სწორედ ის ანერვიულებს, რომ ამ შეთანხმებით შესაძლოა ზიანი მიაღდეს მის ინტერესებს ახლო აღმოსავლეთში.

კონსერვატული სუნიტური სამეფო წინააღმდეგობაში მოდის რევოლუციური შიიტურ ირანთან მთელს არაბულ სამყაროში, მათ შორის ლიბანში, ერაყში, ბაჰრეინსა თუ იემენის საკითხებში.

საუდის არაბეთის უკმაყოფილებას იწვევს ირანის მიერ სირიის პეზიდენტის ბაშარ ასადის მხარდაჭერაც. გასულ წელს 2 ირანელი სამხედრო იქნა მოკლული სირიაში. ირანელი

მებრძოლების ყოფნას სირიის ტერიტორიაზე ადასტურებენ სირიელი ამბოხებულებიც. თუმცა მათი რაოდენობა უცნობია. ლიბანური შიიტური დაჯგუფება ჰიზბალაჰიც, რომელიც ასევე ირანის მოკავშირეა, აქტიურადაა ჩართული სირიის სამოქალაქო ომში.

ბირთვული იარაღი

ლონდონში საუდის არაბეთის ელჩის, პრინც მუჰამად ბინ ნავაფის განცხადებით, „ნებისმიერი ქმედება შესაძლებელია“, მათ შორის ატომური იარაღზე მუშაობის დაწყებაც, თუკი ირანი საბოლოოდ მაინც დაასრულებს ბომბის შექმნას.

პრინც მუჰამედის გაფრთხილება, სამეფოს მიერ ბირთვული იარაღის შექმნის მცდელობის შესაძლებლობის შესახებ, მანამდე რამდენჯერმე სხვა საუდელი მაღალჩინოსნისგანაც გაჟღერდა. მათ შორისაა ყოფილი უშიშროების მინისტრი, პრინცი ტურკი ალ-ფაისალი.

თუმცა ეს განცხადება ნაკლებად რეალურია და უფრო მეტად მცდელობას წარმოადგენს, როგორმე მსოფლიოს ირანთან მიმართებაში უფრო მკაცრი პოლიტიკის გატარებისკენ უბიძგოს.

როგორც დიპლომატიური წყაროების ანალიზიდან ჩანს, ამგვარი რიტორიკის რეალურად განხორციელების მთავარი პრობლემა სპარსეთის ყურეში ამერიკის უსაფრთხოების ქოლგის ან მისი სამხედრო როლის (როგორც საკონსულტაციო, ისე შეიარაღებისა და დახმარების მხრივ) ჩანაცვლება იქნება.

თემით სპეკულირება დაიწყეს საუდის არაბეთის მედია საშუალებებმაც. მათი ინფორმაციით, საუდის არაბეთმა შესაძლოა ატომური ბომბი მისი მეგობარი პაკისტანისგან მიიღოს, რომელიც ბირთვული იარაღის მფლობელია. თუმცა ანალიტიკოსების აზრით, საუდის არაბეთი არასდროს ჩაიგდებს თავს საერთაშორისო საზოგადოებისგან გარიყულ მდგომარეობაში, როგორშიც იყო ერაყი სადამ ჰუსეინის დროს ან როგორშიც ეხლა ირანია.

საინტერესოა, რომ 7 იანვარს საუდის არაბეთმა და პაკისტანმა ეკონომიკური თანამშრომლობის გაღრმავების შესახებ შეთანხმებას მოაწერეს ხელი. შეთანხმება მოიცავს ინვესტირების, ვაჭრობისა და ენერგეტიკის სფეროებს. როგორც ერთობლივ პრესკონფერენციაზე საუდის არაბეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა განაცხადა, მისი ქვეყანა მომავალშიც გააგრძელებს პაკისტანის დახმარებას ეკონომიკური სტაბილურობის შესანარჩუნებლად. თავის მხრივ პაკისტანის მხარემ მზადყოფნა გამოთქვა დახმარება გაუწიოს საუდელ ინვესტორებს სხვადასხვა სექტორში, განსაკუთრებით კი ენერგეტიკის სფეროში. მხარეებმა ასევე აღნიშნეს ორი ქვეყნის ერთიანი ხედვა როგორც საერთაშორისო, ისე რეგიონულ საკითხებზე და ხაზი გაუსვეს საერთო ინტერესებს, კერძოდ ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლას და სტაბილურობისა და მშვიდობის შენარჩუნებას რეგიონში.

საუდის არაბეთი ატომური იარაღის პროგრამის ადრეული დაგეგმვის ეტაპზე იმყოფება. 1988 წელს სამეფომ ხელი მოაწერა ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობის ხელშეკრულებას.

იმ შემთხვევაშიც კი თუ სამეფო იარაღის შექმნას საიდუმლოდ გადაწყვეტს, ამას ათწლეულები დასჭირდება, თუ გავითვალისწინებთ ამ დროისთვის სამეფოს ბირთვული ტექნოლოგიის, ექსპერტებისა და მასალების ნაკლებობას. ხოლო თუ სამეფო პროცესის დაჩქარებას შეეცდება და მაგალითად, პაკისტანისგან იარაღის უკვე გამზადებულ სისტემას შეიძენს, გარიგებას მაინც ექნება თავისი სირთულებები და წარმოქმნილი დაბრკოლებებიც თვალსაჩინო გახდება.

ამგვარი მცდელობა სამეფოს სერიოზულ ფასად დაუჯდება სხვა ქვეყნებთან დიპლომატიურ და ეკონომიკურ ურთიერთობებშიც, განსაკუთრებით ამერიკასთან. ნაკლებად სავარაუდოა, რომ საუდის არაბეთმა, რომლის ეკონომიკაც, როგორც უკვე ითქვა,

მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია ნავთობის ექსპორტსა და საქონლისა და მომსახურების იმპორტზე საზღვარგარეთიდან, მსგავს წნეხს გაუძლოს.

საუდის არაბეთს არ სჭირდება გახდეს მეორე ირანი. ეს სრულიად შეცვლის ჩვენს ტრადიციულ ქცევას, იყოს საერთაშორისო თანამეგობრობის საიმედო წევრი, რაც ნავთობის ბაზარზე სტაბილურ და სტრატეგიულ პოლიტიკას უწყობს ხელს“ - აცხადებს ერთ-ერთი საუდელი ანალიტიკოსი.

თავის მხრივ ჯონ კერიმაც აღიარა, რომ აშშ-საუდის არაბეთის ურთიერთობებში არც თუ ისე კარგი პერიოდია, თუმცა ვაშინგტონი უწინდებურად აფასებს თავის მოკავშირეს. 4 ნოემბერს ამერიკის სახელმწიფო მდივნის ერ-რიადში ოფიციალური ვიზიტის ფარგლებში გამართული შეხვედრის შემდეგ ორივე მხარემ განაცხადა, რომ საუდის არაბეთი და ამერიკა ორ მეგობარ სახელმწიფოდ რჩება და კვლავ განაგრძობენ თანამშრომლობას.

ამის დასტურად შეიძლება ჩაითვალოს დეკემბერში გაფორმებული სამხედრო შეთანხმება. პენტაგონმა საუდის არაბეთისთვის ორი ცალკეული გარიგების შედეგად 15 000-ზე მეტი ტანკსაწინააღმდეგო რაკეტების Raytheon Co-ის მიყიდვა დაადასტურა. გარიგება საერთო ჯამში 1.1 მლრდ. დოლარს ითვლის. 5 დეკემბერს თავდაცვის უსაფრთხოების თანამშრომლობის სააგენტომ, რომელიც უცხო ქვეყნის სამხედრო გაყიდვებს მეთვალყურეობს, კონგრესს საუდის არაბეთის თხოვნის დაკმაყოფილება და იარაღის მიყიდვა აცნობა. გაყიდვების შესახებ ინფორმაცია აშშ-ის თავდაცვის მდივნის, ჩაკ ჰეიგელის ახლო აღმოსავლეთში ვიზიტის დროს გახდა ცნობილი. ვიზიტის მიზანს ამერიკის მხრიდან რეგიონში უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად დახმარების ხაზგასმა წარმოადგენდა.

ოფიციალური განცხადების მიხედვით, ეს შეთანხმება თავსდება აშშ-ის საგარეო პოლიტიკის ჩარჩოებში და ხელს შეუწყობს ეროვნულ უსაფრთხოებას, რაშიც მოიაზრება იმ პარტნიორების დახმარება, რომლებიც იყვნენ და მომავალშიც იქნებიან მნიშვნელოვანი აქტორები ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკური სტაბილურობის შენარჩუნების საქმეში. შემენილ რაკეტებს საუდის არაბეთი თავდაცვისთვის, ანტიტერორისტული მიზნებისა და რეგიონული საფრთხეების შესაკავებლად გამოიყენებს. სააგენტოს განცხადებაშივე აღნიშნულია, რომ ამ ნაბიჯით ამერიკა კიდევ ერთხელ მიანიშნებს მის მზადყოფნას საუდის არაბეთთან თანამშრომლობისთვის, რასაც მომავალშიც გააგრძელებს.

რიგ საკითხებზე ორი მოკავშირე ქვეყნის განსხვავებული პოზიციის მიუხედავად, ამერიკა-საუდის არაბეთის ურთიერთობები, მათი საერთო ფუნდამენტური ინტერესებიდან გამომდინარე, მაინც რჩება მთავარ საყრდენად ახლო აღმოსავლეთის გეოპოლიტიკაში. ორივე მხარე დაინტერესებულია რეგიონის სტაბილურობით, ირანისგან მოსალოდნელი საფრთხის აცილებით, ალ-ქაიდას წინააღმდეგ ბრძოლით, ისრაელ-პალესტინის კონფლიქტის მშვიდობიანი გზით მოგვარებით, და რაც მთავარია, ნავთობის სტაბილური მიწოდებით.

გამოყენებული მასალები:

გიორგი სანიკიძე, გიული ალასანია, ნანი გელოვანი. *ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები (XIX ს - XXI ს-ის დასაწყისი)*. „საუდის არაბეთი“, გვ. 407-416. თბილისი: ილიაუნის განომცემლობა, 2011.

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2241rank.html?countryname=Saudi%20Arabia&countrycode=sa®ionCode=mede&rank=1#sa>
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>
<http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=10231>
<http://rt.com/op-edge/saudi-israel-us-iran-155/>
<http://www.reuters.com/article/2013/12/08/us-iran-nuclear-gulf-saudi-idUSBRE9B70BO20131208>
<http://www.reuters.com/article/2013/12/07/us-raytheon-saudi-missiles-idUSBRE9B50SF20131207>
<http://goldenfront.ru/articles/view/ron-pol-privetstvuet-perezagruzku-v-otnosheniyah-ssha-i-saudovskoj-aravii>
http://news.yahoo.com/saudi-arabia-promises-record-3-billion-military-aid-180639979.html;_ylt=A2KJ3CTuu89S82oAqrHQtdMD
<http://thehill.com/blogs/global-affairs/middle-east-north-africa/191634-obama-saudi-king-to-consult-regularly-on-iran>
<http://news.yahoo.com/saudi-arabia-rejects-seat-un-security-council-090849059.html>
http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/kerry-says-saudi-arabia-the-senior-player-in-mideast-as-he-seeks-to-bridge-gaps-with-riyadh/2013/11/04/74065856-4534-11e3-95a9-3f15b5618ba8_story.html
<http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2013/10/07/French-defence-minister-talks-deals-in-Saudi-Arabia.html>
<http://america.aljazeera.com/opinions/2013/11/relations-us-saudiarabia.html>
<http://www.iimes.ru/?p=19036#more-19036>
http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2984547.stm
http://news.yahoo.com/iran-saudi-among-30-countries-invited-syria-talks-151836175.html;_ylt=A2KJ3CWwXaxSSG4AYMTQtDMD
<http://www.newyorker.com/online/blogs/newsdesk/2013/11/why-the-iran-deal-scares-saudi-arabia.html>
<http://www.arabnews.com/news/473371>
http://www.daijiworld.com/news/news_disp.asp?n_id=212805
<http://www.theguardian.com/world/2013/nov/28/saudi-arabia-irritated-iran-us-nuclear-deal>
<http://www.brecorder.com/top-news/108-pakistan-top-news/152045-pakistan-saudi-arabia-agree-to-enhance-economic-cooperation.html>
http://www.nytimes.com/2013/10/19/world/middleeast/saudi-arabia-rejects-security-council-seat.html?pagewanted=2&_r=1&
<http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052748704621204575488361149625050>
<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/10/saudi-reassess-relations-with-us-20131022213218439646.html>
<http://www.theguardian.com/world/2010/oct/21/us-congress-notified-arms-sale-saudi-arabia>

ლიბანის ახალი მთავრობა

15 თებერვალს ლიბანში ახალი, კოალიციური მთავრობის ფორმირების შესახებ გაკეთდა განცხადება. იმის გამო, რომ ქვეყნის მმართველ პოლიტიკურ ძალებს რიგ საკითხებზე რადიკალურად განსხვავებული ხედვა ჰქონდათ, ახალი კაბინეტის შექმნას მოლაპარაკებების თითქმის 11 თვიანი რთული პერიოდი დასჭირდა. პოლიტიკური კრიზისი ქვეყანაში გასული წლის 22 მარტიდან დაიწყო, როდესაც ქვეყნის პრემიერ მინისტრი, ნაჯიბ მიკატი, თანამდებობიდან გადადგა. ახალი პრემიერის, თამამ სალამის განცხადებით, მინისტრთა კაბინეტი შეეცდება საპრეზიდენტო არჩევნები ხელისუფლების მოქმედი ხელმძღვანელის მ. სულაიმანის ვადის ამოწურვამდე ანუ მიმდინარე წლის მაისამდე ჩაატაროს. ამასთან უნდა დაიწყოს საპარლამენტო არჩევნებისთვის მზადება, რომელიც შარშან მძიმე პოლიტიკური ვითარების გამო გადაიდო.

ლიბანის მინისტრთა საბჭოს გენერალურმა მდივანმა 24 წევრიანი მთავრობის შემადგენლობა სატელევიზიო გამოსვლისას დაასახელა:

თამამ სალამი - პრემიერ-მინისტრი; სამირ მოკბელი - თავდაცვის მინისტრი და ვიცე პრემიერ-მინისტრი; ნუჰად ალ-მაშნუკი - შინაგან საქმეთა მინისტრი; სეჯაან კაზი - შრომის მინისტრი; ბუტრუს ჰარბი - ტელეკომუნიკაციების მინისტრი; ჯიბრან ბასილი - საგარეო საქმეთა მინისტრი; ალაინ ჰაკიმი - ეკონომიკისა და ვაჭრობის მინისტრი; ელიას ბოუ სააბი - განათლების მინისტრი; ალისე შაბტინი - ლტოლვილთა მინისტრი; მიშელ ფარაონი - ტურიზმის მინისტრი; ართურ ნაზარიანი - ენერგეტიკის სამინისტროს ხელმძღვანელი; ღაზი ზაიტარი - საჯარო სამსახურისა და საზოგადოებრივი ტრანსპორტის სამსახურის უფროსი; აშრაფ რიფი - იუსტიციის მინისტრი; რუნა არაიჯი - კულტური მინისტრი; აბდელ მატლად ჰანავი - ახალგაზრდობისა და სპორტის მინისტრი; ჰასან ალ-ჰაჯ ჰასანი - ინდუსტრიის მინისტრი, ნაბილ დუ ფრეიჯი და მუჰამედ ფანიში - სახელმწიფო მინისტრები; ალი ჰასან ალ-ხალილი - ფინანსთა მინისტრი; ვაელ აბუ ფაური - ჯანდაცვის მინისტრი; რამზი ჯრეიჯი - საინფორმაციო მინისტრი; აქრამ შუჰაიბი - სოფლის მეურნეობის მინისტრი; რამიდ დირბასი - სოციალური სამსახურის მინისტრი; მუჰამედ მაშნუკი - გარემოს დაცვის მინისტრი.

პრეზიდენტის განკარგულებით მინისტრთა ახალ კაბინეტს თამამ სალამი⁴ უხელმძღვანელებს, რომელიც ლიბანის ყოფილი პრემიერ მინისტრის, საად ჰარირის⁵ კოალიციის წევრია. თითოეული სამინისტროს ხელმძღვანელი დიდი ყურადღებით იქნა შერჩეული, რათა არ დარღვეულიყო ბალანსი რელიგიური, კონფესიური თუ პარტიული გადანაწილების მხრივ.

ახალ მთავრობაში საინტერესო ტენდენცია შეინიშნება. კერძოდ, ქვეყნის სამმა ყველაზე გავლენიანმა პოლიტიკურმა და რელიგიურმა ძალამ ერთგვარად როლები გაცვალეს.

⁴ თამამ სალამი - 68 წლის საგამომცემლო სფეროში მოღვაწე ბიზნესმენი და ზომიერი პოლიტიკოსი. მამამისი საეზ სალამი ექვსჯერ იყო ლიბანი პრემიერ-მინისტრი 1952-1973 წლებში.

⁵ საად ჰარირი - ლიბანელი მილიარდელი და პოლიტიკური მოღვაწე, ასევე პარტია „მომავლის მოძრაობის“ ხელმძღვანელი. 2009-2011 წელს იყო ლიბანის პრემიერ-მინისტრი, სანამ მისი მთავრობა არ დაიშალა. იგი რაფიკ ჰარირის მეორე შვილია. მამამისი ხუთჯერ იყო ლიბანის პრემიერ მინისტრი.

აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ ხელისუფლებამ შინაგან საქმეთა და თავდაცვის სამინისტროების პორტფელები სუნიტურ ჯგუფს ანდო, რომელსაც თავის დროზე საად ჰარირი ხელმძღვანელობდა. ამის გათვალისწინებით, გადაჭრით შეიძლება ითქვას, რომ ქვეყნის სასამართლო და უსაფრთხოების სისტემა ახლა უკვე სუნიტი ჰარირის ბანაკის კონტროლს ექვემდებარება.

თავდაცვის მინისტრთან ერთად, სუნიტია გენერალური პროკურორიც. ისევე როგორც შინაგან საქმეთა მინისტრი, სუნიტია შინაგანი უშიშროების ძალების გენერალური დირექტორი და საინფორმაციო განყოფილების ხელმძღვანელიც. ეს უკანასკნელი ამ დროისათვის ყველაზე ძლიერ სადაზვერვო უწყებას წარმოადგენს. ზოგიერთი ანალიტიკოსი ხუთივე ფიგურას ერთსა და იმავე კონფესიურ და პოლიტიკურ ჯგუფში მოიაზრებს.

პარალელურად, შიიტებმა კონტყროლი დაამყარეს საფინანსო სფეროზე. ეს ორგანო ფლობს აღმასრულებელ ძალაუფლებას, რომელიც მნიშვნელოვანი ინსტიტუტების გავლენას უტოლდება. ფინანსთა მინისტრს ლიბანი მთავრობის მუშაობაზე ვეტოს გამოყენების უფლებაც აქვს. იგი აკონტროლებს ყველა მინისტრის მუშაობას, თითოეულს ცალ-ცალკე, რამდენადაც მათი დანახარჯების დეტალური ანგარიში სწორედ ფინანსთა სამინისტროს დამტკიცებას ექვემდებარება და მათზე აუცილებელია შესაბამისი მინისტრის ხელმოწერა.

რაც შეეხება მესამე ძალას, ქრისტიანებს, ისინი ლიბანის გარე სამყაროსთან ურთიერთობების კუთხით იმუშავებენ. საგარეო საქმეთა და ენერგეტიკის მინისტრები მარონიტი ლიდერის, მიშელ აუნის კოალიციიდან არიან. 2003 წლის შემდეგ პირველი შემთხვევაა, როდესაც საგარეო საქმეთა სამინისტროს ქრისტიანი მეთაური ეყოლება. რაც შეეხება ენერგეტიკის სფეროს, იგი ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს საკითხად იქცა ლიბანის საგარეო ურთიერთობებში მას შემდეგ, რაც ქვეყნის აღმოსავლეთით, ხმელთაშუა ზღვის აუზში ბუნებრივი აირისა და ნავთობის საბადოები აღმოჩნდა.

ამგვარად მოხდა სამ კონფესიას შორი ფუნქციების გაცვლა. სუნიტებს მთავრობაში, რომლებიც ძირითადად ჰარირის ბანაკიდან არიან, თითქმის 20 წლიანი გამოცდილება აქვთ საფინანსო, ეკონომიკური განვითარებისა და ინვესტირების სფეროში მუშაობის. მათ პროპორციული წონა გააჩნდათ თითქმის ყველა საფეხურზე ქვეყნის საფინანსო და საინვესტიციო საქმეებში.

შიიტებს კი, განსაკუთრებით „ჰიზბალაჰის“ სასაზღვრო რეგიონებში ისრაელთან დაპირისპირებით და ქვეყნის შიგნით მათ ჯაშუშებთან ბრძოლით, უსაფრთხოებისა სისტემა ებარათ. როგორც ჩანს, მთავრობის ამგვარი გადანაწილების მთავარ მიზანს სამი ძირითადი ბანაკის მიერ სამინისტროების დონეზე ერთმანეთის საზოგადოებრივი კონტროლი წარმოადგენს. თითოეული კონფესია შერჩეულ იქნა, როგორც დანარჩენი მოქმედი ხელისუფლების „კონტრხელისუფალი“. სუნიტები გააკონტროლებენ შიიტებს უსაფრთხოებისა და სასამართლო კუთხით და ამასთან ერთგვარ ბალანსს შემქნიან შინაგან საქმეთა და იუსტიციის სამინისტროებს შორის. ხოლო შიიტები ზედამხედველობას გაუწევენ სუნიტების მუშაობას ფინანსური კუთხით, საბიუჯეტო და საინვესტიციო თვალსაზრისით. ორივე მხარე, სუნიტებიც და შიიტებიც შეთანხმდნენ ქრისტიანების, როგორც მიუკერძოებელი შუამავალის, მესამე მხარედ არჩევაზე, რომელსაც საგარეო ურთიერთობების მეთვალყურეობა დაევალა.

პრემიერ მინისტრმა, თამამ სალამმა იმედი გამოთქვა, რომ ახალი მთავრობა ქვეყანას საშუალებას მისცემს საპრეზიდენტო არჩევნები მოქმედი პრეზიდენტის, მიშალ სულაიმანის მანდატის გასვლამდე ჩაატაროს. ასევე საბოლოოდ მოხერხდეს საპარლამენტო არჩევნების გამართვაც.

თამამ სალამი პრემიერ მინისტრის პოსტზე გასული წლის აპრილშიც იყო დასახელებული, თუმცა მაშინ მთავრობის ფორმირება ვერ მოხერხდა შიიტური „ჰიზბალაჰის“ და სუნიტ პოლიტიკურ ბლოკს შორის სირიის კონფლიქტთან დაკავშირებით განსხვავებული აზრის გამო. ბააზდას დეკლარაციის მიხედვით,⁶ ლიბანის ხელისუფლებას მაშინ ნეიტრალიტეტი ჰქონდა გამოცხადებული სირიის სამოქალაქო ომთან დაკავშირებით, „ჰიზბალაჰი“ კი მაინც აქტიურად აგრძელებდა ბაშარ ასადის რეჟიმის მხარდაჭერას მეზობელ ქვეყანაში. გასულ თვეს სუნიტურმა ბლოკმა განაცხადა, რომ მზად იყო „ჰიზბალაჰთან“ და მის მოკავშირეებთან ერთად მუშაობისთვის, მიუხედავად სირიაში მათი სამხედრო საქმიანობისა. ამჯერად „ჰიზბალაჰიც“ დათანხმდა თამამ სალამის მთავრობასთან ერთად მუშაობას.

როგორც ანალიტიკოსები აცხადებენ, ლიბანის ორ მთავარ პოლიტიკურ ბლოკს შორის (პრო-სირიული ჰიზბალაჰი და ანტი-სირიული ყოფილი პრემიერის, საად ჰარირის მომავლის მომხრეობის შორის) მიღწეულმა კომპრომისულმა შეთანხმებამ ლიბანის ბოლო ათწლეულების პოლიტიკური კრიზისი დაასრულა.

მაგრამ რეალურად, რამდენად შეძლებს ამდენი ხნის მოლოდინის შემდეგ ფორმირებული მთავრობა და ზომიერი სუნიტების ხელისუფლებაში დაბრუნება ჯიჰადისტების ტერორისტული ქმედებების შეჩერებას, კვლავ ღია კითხვად რჩება. ლიბანელებისთვის ტერორიზმი ყოველდღიურობადაა ქცეული. ლიბანში ტერორიზმის შეჩერებას და აფეთქებების აღკვეთას ქვეყნის პრიორიტეტების სიაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია.

ტერორისტული აქტები არც ახალი მთავრობის ფორმირების შემდეგ შეწყვეტილა. 19 თებერვალს ძლიერი აფეთქება მოხდა ბეირუტის სახრეთ გარეუბანში. გარდაიცვალა 7, 100-ზე მეტი კი დაიჭრა. ტერაქტზე პასუხისმგებლობა ალ-ქაიდასთან დაკავშირებულმა აბდულა აზამის ბრიგადებმა აიღეს. ამ აფეთქებიდან რამდენიმე დღეში, 22 თებერვალს ქალაქ ჰერმეში მომხდარი მორიგი აფეთქების სამიზნეს ლიბანის ჯარი წარმოადგენდა, შედეგად დაიღუპა 2 სამხედრო და ერთი ადგილობრივი მცხოვრები.

მართალია ახალი კაბინეტის ჩამოყალიბების შემდეგ, ქვეყნის სტაბილურობისა და ერთიანობის თემაზე საერთაშორისო საზოგადოების მღელვარებამ თანდათან იკლო, მაგრამ დღის წესრიგში მაინც რჩება მნიშვნელოვანი კითხვები და მოლოდინის რეჟიმი, თუ რამდენად შეძლებს წარმოდგენილი მინისტრთა კაბინეტი წარმატებით ამუშავებას. როგორ მოხერხდება ისეთ საკითხებზე შეთანხმება, რომლებზეც მთავრობის წევრებს განსხვავებული შეხედულებები გააჩნიათ. როგორიცაა მაგალითად, „ჰიზბალაჰის“ შეიარაღება, სირიის კრიზისი და ლიბანის სპეციალური ტრიბუნალი, ასევე რამდენად მოახერხებს მთავრობა პარლამენტის ნდობის მოპოვებას.

გამოყენებული მასალები:

<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/02/lebanon-new-government-mutual-censorship.html>

⁶ ბააზდას დეკლარაცია მიღებულ იქნა 2012 წლის ივნისში ყველა მხარის, მათ შორის ჰიზბალაჰის მიერაც. დეკლარაცია არ გულისხმობს შვეიცარიის და ავსტრიის მსგავსი საგარეო პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის მოდელის შექმნას, მასში უბრალოდ აღნიშნულია ლიბანის ნეიტრალიტეტის აუცილებლობა სირიის ომსა და მისი რეგიონული ასპექტები. ბააზდას დეკლარაცია ერთგვარად 1943 წლის ეროვნული პაქტის დამატებას წარმოადგენს.

http://www.azzaman.com/?p=61875&utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=%25d8%25a3%25d8%25b3%25d9%2585%25d8%25a7%25d8%25a1-%25d9%2588%25d8%25ad%25d9%2582%25d8%25a7%25d8%25a6%25d8%25a8-%25d9%2588%25d8%25b2%25d8%25b1%25d8%25a7%25d8%25a1-%25d8%25a7%25d9%2584%25d8%25ad%25d9%2583%25d9%2588%25d9%2585%25d8%25a9-%25d8%25a7%25d9%2584%25d9%2584%25d8%25a8%25d9%2586%25d8%25a7%25d9%2586%25d9%258a%25d8%25a9
http://www.upi.com/Top_News/Special/2014/02/19/Lebanon-finally-gets-a-government-but-the-killing-goes-on/UPI-56521392840292/
<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/02/lebanon-new-government-promising-challenges-hezbollah-future.html>
Baabda Declaration: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Lebanon%20S%202012%20477.pdf>
<http://english.al-akhbar.com/node/18643>
<http://www.euronews.com/2014/02/15/lebanon-announces-new-government-after-ten-month-political-deadlock/>
<http://www.reuters.com/article/2014/02/15/lebanon-government-idUSL5NOLK09020140215>
<http://www.iimes.ru/?p=19929#more-19929>

ეგვიპტის მომავალი პრეზიდენტი და ახალი საგარეო-პოლიტიკური ვექტორები

ეგვიპტის თავდაცვის მინისტრი აბდ ალ-ფატაჰ ალ-სისი ქვეყნის პოლიტიკურ ასპარეზზე გამოჩნდა საკმაოდ დახურული და ბურუსით მოცული სამხედრო -ბიუროკრატიული წრიდან. ასეთი ფიგურის პოპულარობის სწრაფი ზრდა ხალხში, შეიძლება ითქვას, რომ ასახავს ეგვიპტელთა განწყობას მიმდინარე პროცესების მიმართ. თითქმის სამ წელზე მეტია რაც ქვეყანაში პოლიტიკური არეულობა გრძელდება, მოსახლეობას კი სურს მტკიცე ხელით მოხდეს სიტუაციის დარეგულირება. სისის იდეოლოგია აბსოლუტურად განსხვავდება მუჰამმად მურსისგან (ორგანიზაცია „მმები მუსლიმების“ ლიდერის და ქვეყნის ყოფილი პრეზიდენტის. იგი ქვეყნის პრეზიდენტად აირჩიეს დაახლოებით ორი წლის წინ, ხოლო თორმეტი თვის შემდეგ პოსტიდან გადააყენეს.) მიუხედავად იმისა, რომ სისის, ისე როგორც სხვა ეგვიპტელ პოლიტიკურ ლიდერებს, არ გააჩნია ჩამოყალიბებული პასუხები იმაზე, თუ როგორ გაუმკლავდება არსებულ ეკონომიკურ სიდუხჭირეს, ახალგაზრდების უმუშევრობის პრობლემას და სხვა გამოწვევებს, ექსპერტები ვარაუდობენ, რომ იგი არ გაიზიარებს მისი წინამორბედის ხვედრს. მეტიც, არსებობს მოსაზრებები, რომ იგი უფრო ხანგრძლივი დროით მოახერხებს ხელისუფლების სათავეში ყოფნას, ვიდრე სხვა პრეზიდენტობის კანდიდატები – იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მისი პოპულარობა მკვეთრად დაეცემა და ადგილი ექნება საპროტესტო გამოსვლებს. სისის რეიტინგის ზრდა ასევე განაპირობა მის მიერ გასული წლის 3 ივლისს მუჰამმად მურსის თანამდებობიდან გადაყენების საკითხში შეტანილმა წვლილმა. ამის შემდეგ მან ამომრჩევლის თვალში შეიძინა „სახელმწიფოს კაცის“ სტატუსი.

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ მურსის გარდა, თავისუფალი ოფიცრების მიერ მოწყობილი 1952 წლის რევოლუციის შემდეგ, ეგვიპტის პრეზიდენტის პოსტს იკავებდნენ სამხედრო ან სასამართლო ხელისუფლებიდან გამოსული კანდიდატები. ის პირები კი, ვინც წინა პრეზიდენტის საწინააღმდეგო გამოსვლებს უჭერდა მხარს, მურსის წარუმატებლობას შემდეგი გარემოებით ხსნიან: იგი იყო „საზოგადოების კაცი“, ანუ „მმები მუსლიმებისა“. მომავალ საპრეზიდენტო არჩევნებში სისის სავარაუდო გამარჯვებას ისიც განაპირობებს, რომ ბოლო პერიოდში განსაკუთრებით გაიზარდა ძალადობის ფაქტები, ტერორისტული აქტები. სინაზე გამაგრებული ჯიჰადისტები რომელთაც მხარს უჭერენ „მმები მუსლიმები“, თავს ესხმიან და კლავენ პოლიციელებს. შედეგად, საზოგადოების დაკვეთაა, რომ „სახელმწიფოს კაცმა“ აღადგინოს წესრიგი.

მართალია, ბევრი ეგვიპტელი მხარს უჭერს სისის, მაგრამ აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მისი პოპულარობა საკმაოდ პირობითი მცნებაა. გასული წლის მარტში, როდესაც მურსის მიმართ არსებული სახალხო მხარდაჭერა მკვეთრად შემცირდა, ეგვიპტელთა მხოლოდ სამ პროცენტს სურდა პრეზიდენტის პოსტი დაეკავებინა თავდაცვის მინისტრს ან სამხედრო წრიდან გამოსულ პირს. ბოლო დროს ჩატარებული გამოკითხვების თანახმად, ფატალ ალ-სისის მხარს უჭერს ამომრჩეველთა 54.7 პროცენტი რაც თავისთავად ძალიან მაღალი მაჩვენებელი არ არის, თან ეს ხდება იმის ფონზე, რომ არ ჩანს მისი რეალური კონკურენტი. იმის გათვალისწინებით, რომ მას გაპრეზიდენტების შემთხვევაში მოუწევს ეკონომიკურ, უსაფრთხოების და პოლიტიკურ პროცესების მძიმე პრობლემებთან გამკლავება,

მოსალოდნელია ანტისამხედრო გამოსვლების ესკალაცია. შედეგად, ჩნდება აზრი, რომ ამან შეიძლება საფრთხე შეუქმნას მის ქვეყნის სათავეში ყოფნას და დასრულდეს იგივე შედეგით, როგორც მოხდა ჰოსნი მუბარაქის და მუჰამად მურსის შემთხვევებში.

ანალიტიკოსებს და ექსპერტებს უმეტესობას კი, საპირისპირო მოსაზრებები აქვთ. მათი განმარტებების თანახმად, მხოლოდ საპროტესტო აქციები ამისათვის არ იქნება საკმარისი. ეს ვერც მუბარაქის შემთხვევაში მოხდებოდა ასე, რომ არა სხვა მნიშვნელოვანი სახელმწიფო ინსტიტუტების ინტერესები და მათი მიმხრობა საპროტესტო აქციებისადმი. 2011 წელს ეგვიპტის სამხედრო ელიტამ აჯანყება მიიჩნია ხელსაყრელ მომენტად, რისი მეშვეობითაც სურდა თავიდან აეცილებინა ქვეყნის სათავეში არასანდო პირის - ჰოსნი მუბარაქის ვაჟის, გამალ მუბარაქის მოსვლა, რომელსაც არ გააჩნდა არავითარი სამხედრო ბეჭდურადი. 2013 წელს სახელმწიფო ინსტიტუტების ფართო სპექტრი, მათ შორის შინაგან საქმეთა სამინისტრო და სასამართლო ხელისუფლება, აქტიურად შეუერთდნენ მურსის წინააღმდეგ გამართულ გამოსვლებს, რადგან მათ ეშინოდათ, რომ პრეზიდენტი მოახდენდა ქვეყნის პოლიტიკის ისლამიზაციას, რისი გარკვეული მცდელობებიც იმ პერიოდისთვის აშკარად ჩანდა. ყოველივე ამან კი გააჩინა სახელმწიფოს ჩამოშლის პერსპექტივა, რასაც თავის მხრივ მოჰყვა პროცესებში სამხედროების ჩარევა.

სისის წინააღმდეგ შესაძლო საპროტესტო გამოსვლების მხარდაჭერა სახელმწიფო ინსტიტუტების მიერ ნაკლებ მოსალოდნელია შემდეგი მიზეზების გამო: პოლიცია და სასამართლო გაერთიანებულია მისი პერსონის გარშემო, რადგან ისინი მას მიიჩნევენ „ძმების“ და ზოგადად ნებისმიერი სამშობლის საწინააღმდეგო კამპანიის მთავარ საყრდენად (რადგან არსებობს მოსაზრება იმის შესახებ, რომ „ძმებ მუსლიმებს“, ხელისუფლებიდან ჩამოშორების შემდეგ, აქვთ შურისძიების სურვილი).

მიმდინარე წლის იანვარში გამართულ პოლიციის დღის აღსანიშნავ ცერემონიაზე, რომელსაც ფატჰ ალ-სისიცი ესწრებოდა, შინაგან საქმეთა მინისტრმა მუჰამედ იბრაჰიმმა მას უწოდა „უნიკალური, შეუდარებელი, გამჭრიახი და მოაზროვნე ლიდერი“, რომელმაც მხარი დაუჭირა უსაფრთხოების ძალებს სტაბილურობის მიღწევის, ტერორიზმთან ბრძოლის და მთლიანად ქვეყნის უსაფრთხოების გამყარების საკითხებში. ეგვიპტის ახალი კონსტიტუცია უპრეცედენტო ძალაუფლებას ანიჭებს პოლიციას, სასამართლოს და სამხედროებს რაც თავისთავად გააძლიერებს მომავალი პრეზიდენტისადმი მხარდაჭერას ამ ინსტიტუტების მხრიდან. გარდა ამისა სისიმ ბოლო შვიდი თვე დაუთმო და უსაფრთხოების ძალების ხელმძღვანელებთან და რელიგიურ მოღვაწეებთან ურთიერთობას, რათა მათი მხრიდან სამომავლოდ მიიღოს მუდმივი მხარდაჭერა. ასევე ნაკლებად მოსალოდნელია ამჟამინდელი სამხედრო და დაზვერვის სამსახურების ლიდერებიდან რომელიმე სისის წინააღმდეგ წავიდეს, ისე როგორც ეს მოხდა ორი წინა პრეზიდენტის შემთხვევაში. მათთვის ფატჰ ალ-სისი თანასწორ პიროვნებად აღიქმება, იგი არის იმავე თაობის წარმომადგენელი, რომელიც ამჟამად მართავს ქვეყნის უმაღლეს სამხედრო საბჭოს და მისი პირადი კავშირები ამ საბჭოს ყველაზე გავლენიან წევრებთან რამდენიმე ათეულ წელს მოიცავს. მაგალითად, იგი და მისი სავარაუდო მემკვიდრე თავდაცვის მინისტრის პოსტზე სადკი სობჰი, მუშაობდნენ ერთად მას შემდეგ, რაც დაამთავრეს ეგვიპტის სამხედრო აკადემია 1970 წელს. მათ თავიანთი კარიერა ერთნაირად დაიწყეს მსუბუქი ქვეითთა ნაწილში მსახურობით, სობჰიმ, ისევე როგორც სისიმ, სწავლა განაგრძო ეგვიპტის სამეთაურო საშტაბო კოლეჯში, სწავლობდა ნასერის სახელობის უმაღლეს აკადემიაში და სტაჟირება გაიარა აშშ-ის არმიის სამხედრო კოლეჯში პენსილვანიაში. ყოველივე ამასთან ერთად დღევანდელი სამხედრო ხელმძღვანელობის ქვედა რგოლები შედგება იმ

გენერლებისგან რომლებიც თავიანთ პოსტებზე დაინიშნენ მას შემდეგ, რაც ფატაჰი გახდა თავდაცვის მინისტრი 2012 წელს. გარდა ამისა, სისის პირადი მოკავშირეები იკავებენ მაღალ პოსტებს დაზვერვის სამსახურში. სამხედრო დაზვერვის დირექტორი მაჰმუდ ჰაგაზიც სისითან ერთად სწავლობდა აკადემიაში და ერთ ნაწილში მსახურობდნენ, მათ ასევე აქვთ ნათესაური კავშირი, მისი ქალიშვილი სისი ვაჟის ცოლია. ასევე ეგვიპტის მძლავრი საერთო დაზვერვის სამსახურის დირექტორი, მუჰამედ ფარიდი, სისის კურატორი იყო მისი სამხედრო დაზვერვის სამსახურში მუშაობის დროს. ყველა ეს გარემოება კი, თავის მხრივ, აჩენს იმის ვარაუდს, რომ მომავალი პრეზიდენტის წინააღმდეგ შესაძლო საპროტესტო გამოსვლების შემთხვევაში ამ სამსახურების ხელმძღვანელები მის წინააღმდეგ წავლენ. თუმცა ეს კავშირები და ურთიერთობები ხელს ვერ შეუშლის მომავალ სავარაუდო მღელვარებებს, რადგან ეს გარემოებები ვერაფრით შეუწყობს ხელს სისის შესაძლებლობებს, რომლითაც მან უნდა გააძლიეროს ქვეყნის შერყეული ეკონომიკური მდგომარეობა.

მიუხედავად ზოგიერთი პოზიტიური ტენდენციისა და სპარსეთის ყურის ქვეყნებისგან გაღებული სოლიდური დახმარებებისა, ეგვიპტის ეკონომიკის პერსპექტივები საკმაოდ მძიმე შთაბეჭდილებას ტოვებს. საერთაშორისო სავალუტო ფონდი 2014 წელს ეკონომიკის 2,8 პროცენტით ზრდას პროგნოზირებს, რაც არის იმ 5 პროცენტთან ზრდის შემცირებული ნაწილი, რომელსაც თავის მხრივ, ხელი უნდა შეეწყოს ახალგაზრდობის უმუშევრობის პრობლემის დაძლევისათვის. დროებითი მთავრობის სტიმულირების პოლიტიკა, ასევე ტურიზმიდან შემოსული შემოსავლების ნაკლებობა, მომავალში გამოიწვევს ეგვიპტის ფულადი რეზერვების ხარჯვას, მაგალითად გასულ თვეში 18,9 მილიარდ დოლარიანი რეზერვი შემცირდა 17.1 მილიარდამდე, ხოლო შემდგომმა ჩავარდნებმა კი შესაძლოა უფრო გაართულოს მთავრობის მდგომარეობა და ვეღარ შეძლოს საწვავის შეძენა, რომელსაც ყიდის მოსახლეობაზე საკმაოდ შეღავათიანი ტარიფებით. გაზისა და ელექტროენერგიის მუდმივი და ხანგრძლივი გათიშვები, რომელიც მურსის პრეზიდენტობის დროს დაიწყო, მაღალი ალბათობით, სავარაუდოა, რომ სისის დროსაც განმეორდება, რაც აუცილებლად ხალხის გაღიზიანებას და საპროტესტო აქციებს გამოიწვევს, მაგრამ ძირითადი სახელმწიფო ინსტიტუტები პრეზიდენტის მიმართ ლოიალურობას შეინარჩუნებენ, რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში, მათ ავტონომიას საფრთხე დაემუქრება და „მშენებელი მუსლიმების“ ხელისუფლებაში დაბრუნებისთვის ხელსაყრელი ატმოსფერო შეიქმნება.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, მართალია სისის წინააღმდეგ ნაკლებ სავარაუდოა მოხდეს ისეთი გადატრიალება, როგორსაც ადგილი ჰქონდა მისი წინამორბედების დროს, არ ნიშნავს იმას, რომ ეგვიპტე იქნება სტაბილური ქვეყანა. მეტიც, სახელმწიფო ინსტიტუტების პრეზიდენტის მხარეს ყოფნა აჩენს იმის ვარაუდის საფუძველსაც, რომ სავარაუდო საპროტესტო აქციები საკმაოდ მკაცრად იქნება ჩახშობილი. ექსპერტების და ანალიტიკოსების აზრით, მსგავსი სცენარის თავიდან ასაცილებლად ერთ-ერთი საუკეთესო ვარიანტია მომავალი პრეზიდენტის მხრიდან მოხდეს პოლიტიკური დღის წესრიგის გაწერა. თუმცა, უახლესი ისტორია გვიჩვენებს, რომ ამ ნაბიჯსაც მოკლევადიანი ეფექტი ექნება, რადგან ეგვიპტის საზოგადოება საკმაოდ მაღე კარგავს მოთმინებას.

გასული წლის მიწურულს ისრაელელი ანალიტიკოსები ფატაჰ ალ-სისის გაპრეზიდენტების შემთხვევაში იმასაც ვარაუდობდნენ, რომ ეგვიპტეში დემოკრატიული პროცესების განვითარებას სერიოზული დაბრკოლებები შეექმნება. (იხ. *თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი* #4, სიმონ გურეშიძე, ეგვიპტე გზაგასაყარზე გვ. 23, <http://www.iliauni.edu.ge/files/PDF3/iii.pdf>).

მიმდინარე პროცესების პარალელურად, აღსანიშნავია შემდგომი გარემოებებიც: გასული წლის 3 ივლისს პრეზიდენტ მუჰამად მურსის თანამდებობიდან გადაყენებას თავის დროზე გამოეხმაურა აშშ-ის სახელმწიფო მდივანი ჯონ კერი, რომელმაც სრული მხარდაჭერა გამოუცხადა ეგვიპტელ სამხედროებს პაკისტანში გამართული ვიზიტისას სიტყვით გამოსვლის დროს. მისი განცხადებით, სამხედროებმა „აღადგინეს დემოკრატია“ მურსის ხელისუფლებისგან ჩამოშორებით, რაც თავის მხრივ, მილიონობით ადამიანის მოთხოვნა იყო. ამერიკული მხარე თავიდან მოერიდა პროცესი შეეფასებინა როგორც გადატრიალება, რადგან გავრცელებული მოსაზრებების თანახმად, იძულებული გახდებოდა შეეწყვიტა ეგვიპტის სამხედრო საბჭოსთვის ყოველწლიური 1,3 მილიარდიანი დახმარება შეეწყვიტა. მოგვიანებით ობამას ადმინისტრაციამ მაინც გადაწყვიტა გარკვეული შეზღუდვები დაეწესებინა ეგვიპტური მხარისათვის სამხედრო დახმარებაზე, რასაც კონგრესმაც დაუჭირა მხარი და მოითხოვა დახმარება შეეწყვეტილიყო მანამ, სანამ სამხედროები ბოლომდე არ უზრუნველყოფდნენ დემოკრატიული პროცესების დაცვას ქვეყანაში; ასევე მოითხოვეს პოლიტიკურ პროცესებში თავისუფლად ჩართვის საშუალება ჰქონოდა სრულ სამოქალაქო საზოგადოებას და „ძმებ მუსლიმებსაც“. თუმცა, 2014 წლის თებერვალში ეგვიპტის დროებითმა მთავრობამ და ოდნავ მოგვიანებით არაბული ქვეყნების ლიგამ „ძმები“ ოფიციალურად შეიყვანა ტერორისტული ორგანიზაციების შავ სიაში. ამ პროცესმა კი ახალი გარემოებები და ქვეყნის საგარეო პოლიტიკური ვექტორების ასევე ახალი კონტურები გამოაჩინა.

პროცესებში აქტიურად ჩაერთო რუსული მხარე, პრეზიდენტმა პუტინმა ღია მხარდაჭერა გამოუცხადა სისის საპრეზიდენტო არჩევნებში მონაწილეობის სურვილს და დაიწყო სამხედრო თანამშრომლობის პროგრამის ინიცირება, რომელიც საკმაოდ მსხვილ სამხედრო კონტრაქტებსაც ითვალისწინებს. საუბარია ეგვიპტის მხრიდან 2 მილიარდი დოლარის ოდენობის რუსული შეიარაღების შესყიდვაზე, რომელშიც შედის თვითმფრინავები, ვერტმფრენები, მიწა-ჰაერის ტიპის რაკეტები, აღნიშნული თანხის დიდ ნაწილს გადაიხდიან ეგვიპტის პარტნიორი ქვეყნები - საუდის არაბეთი და არაბთა გაერთიანებული საამიროები. ერთ-ერთმა ეგვიპტელმა მაღალჩინოსანმა პრესასთან ანონიმურად ისიც განაცხადა, რომ სწორედ ამ ორმა ქვეყანამ ითამაშა მთავარი როლი ხსენებული ხელშეკრულების დადებაში.

შეიძლება ითქვას, რომ ეგვიპტე ამჟამად იმყოფება სტრატეგიულ გზაგასაყარზე. ზოგიერთი ანალიტიკოსის აზრით, ეგვიპტური მხარის იმედგაცრუება ვაშინგტონის მიმართ და გადახრა მოსკოვისკენ ძალზე წააგავს გასული საუკუნის 70-იან წლებამდე არსებულ კაირო-მოსკოვის ურთიერთობების პერიოდს. 1978 წელს ისრაელთან დადებულმა სამშვიდობო ხელშეკრულებამ, რომელსაც უკან ედგა ამერიკული სამხედრო დახმარება გამოიწვია ის, რომ ეგვიპტე სწრაფად გადაიქცა ვაშინგტონის მნიშვნელოვან მოკავშირედ რეგიონში. საბჭოთა კავშირ-ეგვიპტის ურთიერთობების კრახმა მოსკოვის ინტერესებს წერტილი დაუსვა ახლო აღმოსავლეთში და ის აღარ ითვლებოდა მნიშვნელოვან მოთამაშედ ხმელთაშუა ზღვის აუზის ქვეყნებში. დღესდღეობით რუსეთი ცდილობს დაუბრუნდეს ახლო აღმოსავლეთს და მისი დიპლომატია განპირობებულია ორი ფაქტორით: გაამაგროს თავის მოკავშირე ბაშარ ალ-ასადის რეჟიმი სირიაში და ასევე გამოიყენოს შექმნილი შესაძლებლობები, რომელიც გაჩნდა „არაბული გაზაფხულის“ დაწყების შემდგომ, რასაც თავის მხრივ რეგიონში და განსაკუთრებით ეგვიპტეში მოჰყვა დასავლური პოლიტიკისადმი უკმაყოფილება და კრიზისი.

ოდნავ მოგვიანებით, მიმდინარე წლის თებერვლის შუა რიცხვებში, ფატაჰ ალ-სისი თავად ჩავიდა მოსკოვში. ანალიტიკოსთა მოსაზრებების თანახმად, ეს იყო ეგვიპტური მხარის

მცდელობა შეემსუბუქებინა დასავლური გავლენა აღმოსავლელ პარტნიორებთან ურთიერთობის ხარჯზე. „ვიზიტი გვიჩვენებს, რომ ეგვიპტე ცდილობს კონტაქტები დაამყაროს აღმოსავლურ ძალებთან მას შემდეგ, რაც დასავლეთის სახელმწიფოებმა და ევროპამ შეამცირეს თავიანთი დახმარება პრეზიდენტ ჰოსნი მუბარაკის თანამდებობიდან გადაყენების შემდეგ. აღნიშნული ვიზიტი ასევე არის იმის ნიშანი, რომ ეგვიპტეს სურვილი აქვს ჰქონდეს დაბალანსებული კავშირები მსოფლიოს წამყვან სახელმწიფოებთან, როგორებიცაა აშშ, ჩინეთი, რუსეთი. თუმცა, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ პეკინი და ჩინეთი კაიროსთვის მოიაზრება ვაშინგტონის ალტერნატივად. გასული ათწლეულების მანძილზე ეგვიპტური მხარე მიხვდა, რომ უმჯობესია ქვეყანას ჰქონდეს დაბალანსებული ურთიერთობები მსოფლიოს ძლიერ სახელმწიფოებთან, ვიდრე სრულად დამოკიდებული იყოს აშშ-ზე“ - განაცხადა საიდ ალ-ლაჰინდიმ, ალ-აჰრამის პოლიტიკური და სტრატეგიული კვლევების ცენტრის ექსპერტმა.

აღნიშნულ პროცესს ასევე გამოეხმაურა ამერიკელი ანალიტიკოსი ელიოტ აბრამსი, რომელიც თავის დროზე მუშაობდა ბუშის ადმინისტრაციაში ნაციონალური უსაფრთხოების მრჩეველის მოადგილედ. მისი განცხადებით, შეიარაღების შესყიდვის შესახებ დადებული შეთანხმება ეგვიპტე-რუსეთს შორის მხოლოდ სიმბოლური მესიჯია და მეტი არაფერი. „ეგვიპტური მხარე ცდილობს გარე სამყაროს დაანახოს, რომ ასი პროცენტით არ არის დამოკიდებული აშშ-ზე, ხოლო ვლადიმერ პუტინი კი გავლენის მოპოვებას ახლო აღმოსავლეთში. თუ შევადარებთ ამ დახმარებას ამერიკულ და სპარსეთის ყურის ქვეყნების მხრიდან გაღებულ ერთობლივ დახმარებებს, რაც საერთო ჯამში 60 მილიარდ დოლარს შეადგენს, ნათელი ხდება, რომ რუსული დახმარება და შეაბამისად მისი გავლენის გაძლიერებს შესაძლებლობა რეგიონში მიწინააღმდეგობა.“-განაცხადა მან.

ბოლოს, კიდევ ერთხელ ხაზს გავუსვამთ, რომ ეგვიპტე კიდევ ერთ პოლიტიკურ და უკვე სტრატეგიულ გზაგასაყარზე დგას, მის წინაშე კვლავაც რჩება სერიოზული ეკონომიკური, ტერორისტული, სოციალური და საგარეო ურთიერთობებში არსებული გამოწვევები.

გამოყენებული მასალები:

<http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/sisi-the-invincible>
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26177792>
<https://www.middleeastmonitor.com/news/americas/9769-us-analyst-russian-arms-deal-with-egypt-meaningless>
http://news.xinhuanet.com/english/world/2014-02/14/c_126137559.htm
http://mideastafrica.foreignpolicy.com/posts/2014/01/24/blasts_hit_cairo_on_the_eve_of_the_anniversary_of_the_2011_egyptian_uprising
http://mideastafrica.foreignpolicy.com/posts/2013/11/14/russian_ministers_visit_egypt_in_talks_on_defense_cooperation
<http://www.egyptindependent.com//news/ksa-uae-finance-russian-arms-deal-egypt>
<http://www.elwatannews.com/news/details/413479>

მასობრივი განადგურების იარაღი სირიაში

2012 წლის 23 ივლისს სირიის ხელისუფლებამ ოფიციალურად აღიარა ქვეყანაში ქიმიური და ბიოლოგიური იარაღის არსებობა. სირიის სახელმწიფო წარმოადგენს შვიდი ქვეყნიდან ერთ-ერთს, რომლებმაც 1993 წელს ხელი არ მოაწერეს ქიმიური იარაღის აკრძალვასთან დაკავშირებულ კონვენციას. სირიას შესაძლებლობა გააჩნია წელიწადში აწარმოოს რამოდენიმე ტონა, ზარინი, ტაბუნი, VX და იპრიტი. ფლობს ხუთ ფაბრიკას (ალ-საფირში, ჰამაში, ჰომსში, ლატაკიასა და პალმირაში).

2000 წელს, სტრატეგიული და საერთაშორისო კვლევების ცენტრის (Center for Strategic and International Studies) შეფასებით, სირიის ქიმიური იარაღის მარაგი 500-დან 1000 ტონამდე მერყეობდა, მათ შორის იყო ზარინი და VX.

სირიას არაერთხელ ჰქონია მცდელობა „კვლევების“ მიზნით შეეძინა ბირთვული რეაქტორები ჩინეთში, რუსეთში, არგენტინასა და სხვა ქვეყნებში. მიუხედავად იმისა, რომ ეს მცდელობები ხორციელდებოდა მაგატე-ს კონტროლის ქვეშ, საერთაშორისო თანამეგობრობის ზეწოლის შედეგად მან შეცვალა საკუთარი გადაწყვეტილება რეაქტორების შეძენასთან დაკავშირებით. სირიას მაგატე-ს კონტროლის ქვეშ, ჩინური წარმოების მინიატურულ რეაქტორზე აქვს ბირთვული კვლევების ღია პროგრამა.

2007 წლის 26 ივლისს ალეპოსთან ახლოს იარაღის საწყობში მოხდა აფეთქება. შედეგად 15 ადამიანი დაიღუპა. სირიის ხელისუფლებამ განაცხადა, რომ აფეთქება შემთხვევით მოხდა და ქიმიურ იარაღთან კავშირში არ იყო. თუმცა ამერიკულმა ჟურნალმა „Jane's Defence Weekly“, გამოთქვა ვერსია, რომლის თანახმადაც ირანისა და სირიის სამხედროები ცდილობდნენ P-17 ტიპის რაკეტის აღჭურვას, იპრიტით სასვე ქობინებით.

2007 წლის 6 სექტემბერს ისრაელის საჰაერო ძალებმა სირიაში დაბომბა ობიექტი, რომელიც, სავარაუდოდ, მშენებარე ატომური რეაქტორი იყო. აშშ-ის დაზვერვის წარმომადგენლებმა განაცხადეს, რომ დაბომბილი ობიექტი ბირთვულ რეაქტორს წარმოადგენდა. დასავლეთის პრესაში გავრცელდა ინფორმაცია, რომლის თანახმადაც, ისრაელის თავდასხმა წარმოადგენდა რეაქციას ჩრდილოეთ კორეის მიერ სირიისათვის გადაცემული რეაქტორის გამო, რამდენადაც არსებობდა ეჭვი, რომ რეაქტორი ბირთვული იარაღის შექმნისთვის იქნა შესყიდული. 2007 წლის 24 ოქტომბერს მეცნიერებათა და საერთაშორისო უსაფრთხოების ამერიკულმა ინსტიტუტმა გამოაქვეყნა ანგარიში, რომელშიც სირიის დეირ ეზ-ზორის მუჰაფაზაში (რაიონში) არსებული ობიექტი აღწერილი იყო, როგორც სავარაუდო ბირთვული რეაქტორი.

2008 წლის 23 ივნისს მაგატე-ს ინსპექტორებმა მოინახულეს დეირ ეზ-ზორეს (ასევე ალ-ქიბარის სახელით ცნობილი) ობიექტი. 2008 წლის 19 ნოემბერს მაგატე-ს გამოქვეყნებულ დასკვნაში აღნიშნული იყო, რომ ალ-ქიბარში ნაპოვნი იყო „ბუნებრივი ურანის ნაწილაკების მნიშვნელოვანი რაოდენობა“, რომელიც ქიმიური გადამუშავების შედეგად მიიღება.

ასევე, 2013 წლის 19 მარტს, სამთავრობო სააგენტო SANA-ს ინფორმაციით, ალეპოს რაიონში, აჯანყებულებმა ქიმიური იარაღი გამოიყენეს, ნეირაბის რაიონიდან ჰან ალ-ასალის რაიონში გაუშვეს რაკეტა რომელიც ქიმიკატებს შეიცავდა. თავის მხრივ აჯანყებულებმა სახელისუფლებო ჯარები დაადანაშაულეს მომხდარში. შეტევის შედეგად 15 ადამიანი

გარდაიცვალა, ხოლო 100 ადამიანი დაშავდა. მომწამვლელი ნივთიერების სახელი ცნობილი არ არის, მაგრამ მან გამოიწვია ადამიანების გაგუდვა, კრუჩხვები და სიკვდილი.

აღსანიშნავია, რომ 2013 წლის 21 აგვისტოს, სირიაში მიმდინარე ომის დროს გუტას რაიონში ქიმიური შეტევები განხორციელდა (არაბ. الهجوم الكيميائي على الغوطة). გაერო-ს გამოძიების თანახმად, 2013 წლის 21 აგვისტოს, ღამით, დასახლებულ რაიონებში გაუშვეს რამდენიმე რაკეტა, რომელთა ქობინებიც, საერთო ჯამში, დაახლოებით 350 ლიტრ ზარინს შეიცავდა. სხვადასხვა წყაროს მონაცემებით, „დაიღუპა დაახლოებით 281 ადამიანი“. გარდაცვლილთა მნიშვნელოვან ნაწილს ბავშვები შეადგენენ. მომხდარ ფაქტში სირიის ხელისფლება და ოპოზიცია ერთმანეთს ადანაშაულებს.

გაერო-ს ინსპექტორების ინფორმაციის თანახმად, რაკეტის ქობინი, რომლითაც განხორციელდა ქიმიური შეტევა, შესაძლებელია იყოს კუსტარულად დამზადებული და ქარხნულადაც. ერთ-ერთ რაკეტაზე იყო აღნიშვნა: „Г III4 25-67-179K“. რუსეთის ტექნოლოგიებისა და სტრატეგიის კვლევითი ცენტრის დირექტორის რუსლან პუხოვის განცხადებით, ეს იყო 144-მმ რეაქტიული, 1952 წლის საბჭოთა „PC3O BM-14-17“ ჭურვის ნიმუში. „ციფრი 179, ორჯერ იყო აღნიშნული ჭურვზე -ქარხნის ნომერი 179 - ნოვოსიბირსკის ქარხანა „სიბსელმაში“ - სხვადასხვა სახის უმართავი რეაქტიული ჭურვების ერთ-ერთი ძირითადი მწარმოებელი საბჭოთა კავშირში და ინდექსი „4-67-179“. იმიფრება, როგორც 1967 წლის გამოშვების მე-4 პარტია, ქარხანა N179. პუხოვის განცხადებით „PC3O BM-14-17“ სირიელებს დიდი ხანია მოხსნილი აქვთ შეიარაღებიდან. რაც შეეხება M-14 სერიის ჭურვებს, მათ დიდი ხანია გაუვიდა შენახვის ვადა. მეორე ჭურვს რომელიც გაერო-ს ინსპექტორებმა აღმოაჩინეს, ჰქონდა 360 მმ-იანი კალიბრი, რაც სავარაუდოდ კუსტარული წარმოების უნდა იყოს, რადგან სირიის არმია ამგვარ პრიმიტიულ საბრძოლო მასალას არც აწარმოებს და არც იყენებს.

სირიაში 2013 წლის 18 აგვისტოს, შვედი მეცნიერის ოკე სელსტრემომის ხელმძღვანელობით გაერო-ს მისია ჩავიდა. 2013 წლის 16 სექტემბერს გამოქვეყნდა ანგარიში სადაც წარმოდგენილი იყო ერთმნიშვნელოვანი მტკიცებულებები რომ გუტას რაიონში-დამასკოში გამოყენებული იყო მიწა-მიწა ტიპის რაკეტები. ექსპერტებმა მოახდინეს ზოგიერთი, სავარაუდოდ კუსტარული წარმოების რაკეტის იდენტიფიცირება.

სირიაში არსებულ ქიმიურ იარაღთან დაკავშირებით შემუშავდა გეგმა. რუსეთის გეგმა ითვალისწინებს სირიაში ქიმიური იარაღის ეტაპობრივ ლიკვიდაციას. კერძოდ, პირველ რიგში სირია უნდა გაერთიანდეს ქიმიური იარაღის აკრძალვის ორგანიზაციაში (ORGANISATION FOR THE PROHIBITION OF CHEMICAL WEAPON), შემდეგ ეტაპზე ოფიციალურმა დამასკომ უნდა გაასაჯაროოს მომწამვლელი გაზის შენახვისა და წარმოების ადგილები და ასევე ქვეყანამ საკუთარ ტერიტორიაზე უნდა შეუშვას ქიმიური იარაღის აკრძალვის ორგანიზაციის ინსპექტორები. აღნიშნულ შეთანხმებაზე სირიის მხრიდან თანხმობის შესახებ, მოსკოვში სირიის რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა სამინისტროს ერთ-ერთმა ხელმძღვანელმა ვალიდ მოალიმმა განაცხადა.

სირიის პრეზიდენტმა ბაშარ ალ-ასადმა 2013 წლის 12 სექტემბერს დაადასტურა, რომ მისი ქვეყანა მზად იყო უარი ეთქვა ქიმიურ იარაღზე და ხელი მოეწერა მის აკრძალვაზე.

რაც შეეხება აშშ-ს, პრეზიდენტმა ბარაკ ობამამ განაცხადა, რომ მას მოსკოვის ინიციატივასთან დაკავშირებით დეტალური ინფორმაცია არ გააჩნია, თუმცა აღნიშნული გეგმის რეალიზაციის შემთხვევაში, პაუზას აიღებდა სირიაში არსებული სამხედრო იერიშის მიტანასთან დაკავშირებით.

ევროპარლამენტმა სტრასბურგში 2013 წლის 12 სექტემბერს გამართულ პლენალურ სესიაზე მიიღო რეზოლუცია სირიაში არსებულ ვითარებასთან დაკავშირებით. დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ ევროპარლამენტი მიესალმება წინადადებას, რათა საერთაშორისო მაკონტროლირებელ ორგანოებს გადაეცეს გასანადგურებლად ქვეყანაში არსებული ქიმიური იარაღის მარაგები.

საფრანგეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ლორან ფაბიუსმა განაცხადა, რომ საფრანგეთი მზად იყო შეერთებოდა სირიის პრობლემებთან დაკავშირებულ მოსკოვისა და ვაშინგტონის მოლაპარაკებებს.

დიდი ბრიტანეთის მთავრობის მოსაზრებით, თუ სირიის ქიმიურ იარაღზე საერთაშორისო კონტროლი დაწესდება შესაძლებელია ამ ფაქტით დასრულდეს რესპუბლიკაში არსებული ძალადობა. ამგვარი განცხადება პრემიერ-მინისტრმა დევიდ კემერონმა გააკეთა.

აღნიშნული ინიციატივა ასევე მოიწონეს გერმანიის, ჩინეთის, ირანის, იაპონიის, ლიბიის, ესპანეთის და ბელგიის წარმომადგენლებმა.

2014 წლის 7 იანვარს გავრცელებული ინფორმაციის თანახმად, დანიის კომერციულმა გემმა, რომელზეც შხამქიმიკატებით დატვირთული კონტეინერები იყო მოთავსებული, სირიის პორტი ლატაკია დატოვა. გემი ნეიტრალურ ტერიტორიაზე გადავიდა და მზადყოფნაშია კიდევ დამატებით სხვა ქიმიური ნივთიერებების მისაღებად.

ქიმიკატებით დატვირთულ კონტეინერებს იტალიაში ჩაიტანენ და აშშ-ს სამხედრო-სატრანსპორტო გემზე ჩატვირთავენ.

2014 წლის 27 თებერვალს გამოქვეყნებული ინფორმაციის თანახმად სირიის ხელისუფლებამ დამატებით ახალი ვადები მოითხოვა ქიმიური ნივთიერებების გასატანად. ახალი გეგმის თანახმად, სირიის ხელისუფლება 2014 წლის 13 აპრილს გეგმავს დარჩენილი ქიმიური ნივთიერებების ტრანსპორტირებას ლატაკიის პორტში, რადგან ჯერ კიდევ 21 თებერვალს გავრცელდა ინფორმაცია, რომ ქვეყნის ხელისუფლება ვერ ჩაეტია დადგენილ ვადებში.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ სირიაში მიმდინარე პროცესები განსაკუთრებით სახიფათო ფაზაში შეიძლება შესულიყო იმ შემთხვევაში, თუ ხელისუფლება კონტროლს დაკარგავდა ქიმიურ იარაღზე და მასზე წვდომა ექნებოდა აჯანყებულ რადიკალებსაც. საფრთხის წინაშე არა მარტო ქვეყანა, არამედ შესაძლოა რეგიონიც დამდგარიყო. იმ შემთხვევაში, თუ საერთაშორისო ჩართულობა გაძლიერდება, ქვეყანაში შევლენ სხვადასხვა ქვეყნის დამკვირვებლები და ინსპექტორები, რომლებიც ადგილზე გაეცნობიან სიტუაციას და წვდომა ექნებათ არა მარტო ქიმიური იარაღის შესახებ, არამედ ზოგადად ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებზე, სავარაუდოა, რომ ეს ფაქტორი მართლაც ხელს შეუწყობს რამდენიმე წლიანი სამოქალაქო დაპირისპირების და პოლიტიკური კრიზისის დასრულებას.

გამოყენებული მასალები:

<http://www.aljazeera.net/programs/pages/6576a375-00b5-4139-b42f-964c6005390a>

[http://arabic.rt.com/news/640950-](http://arabic.rt.com/news/640950-%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D8%A9_%D8%A7%D9%85%D8%B1%D9%8A%D9%83%D8%A7_%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A7%D8%AD_%D8%A7%D9%84%D9%83%D9%8A%D9%85%D9%8A%D8%A7%D8%A6%D9%8A/)

[_%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D8%A9_%D8%A7%D9%85%D8%B1%D9%8A%D9%83%D8%A7_%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A7%D8%AD_%D8%A7%D9%84%D9%83%D9%8A%D9%85%D9%8A%D8%A7%D8%A6%D9%8A_/](http://arabic.rt.com/news/640950-%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D8%A9_%D8%A7%D9%85%D8%B1%D9%8A%D9%83%D8%A7_%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A7%D8%AD_%D8%A7%D9%84%D9%83%D9%8A%D9%85%D9%8A%D8%A7%D8%A6%D9%8A/)

<http://www.syrianews.cc/britain-russian-syria-chemical-weapons/>
<http://edition.cnn.com/2013/09/09/politics/syria-kerry/>
<http://www1.youm7.com/News.asp?NewsID=1529958>
<http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAEA1R03H20140228>
<http://www.aljazeera.net/news/pages/a16cfa41-a6ce-4efb-8472-aa344507a0d9>
<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/01/un-chemical-arms-materials-leave-syria-201417153934548583.html>
<http://lenta.ru/news/2014/02/27/syria/>

ალავიტები სირიის ხელისუფლების სათავეში

ახლო აღმოსავლეთში, კერძოდ სირიაში, ალავიტების (არაბ. العلويين) ანუ ნუსაირიტების (არაბ. نصيريون) რაოდენობა დაახლოებით 2.5 მილიონს შეადგენს, ლიბანში დაახლოებით ასოცი ათასამდე ალავიზმის მიმდევარი ცხოვრობს. რაც შეეხება თურქეთს, ალავიტების ზუსტი რაოდენობა ცნობილი არ არის. დასავლელ მეცნიერთა მოსაზრებით, ალავიზმი წარმოადგენს არა დამოუკიდებელ სექტას, არამედ შიიტური სუფიზმის ნაირსახეობას. ზოგიერთი მუსლიმი მოაზროვნე ალავიზმს ჭეშმარიტი რწმენის „შერყვნადაც“ კი მიიჩნევდა. მაგ., მე-14 ს-ის ღვთისმეტყველ-სამართლისმცოდნე იბნ ტაიმიამ ამტკიცებდა, რომ ალავიტების მიერ მუსლიმური თემისთვის მიყენებული ზიანი საკმაოდ დიდი იყო. იგი დაჟინებით მოითხოვდა, რომ მუსლიმები მორიდებოდნენ ალავიტებთან ურთიერთობას.

სირიაში ალავიტების „სახელმწიფო“ არსებობდა 1923-1936 წლებში („სახელმწიფო“ ეწოდა 1925 წელს, ხოლო 1930-1936 წლებში ლატაკიას სანჯაყის სახელით მოიხსენიებოდა). ალავიტების სახელმწიფო საფოსტო მარკებსაც კი უშვებდა და საკუთარი დროშაც ჰქონდათ. სანჯაყ ლატაკიაში 1930 წელს მოსახლეობა 278 ათას ადამიანს შეადგენდა. 1936 წლის 5 დეკემბერს (ფაქტობრივად 1937 წელს) ლატაკია სირიის შემადგენლობაში შევიდა.

სირიის პრეზიდენტი და პარტია ბაასის რეგიონალური განყოფილების მდივანი ბაშარ ალ ასადი ალავიზმის მიმდევარია. თუმცა სანამ ბაშარ ალ-ასადზე და სირიაში 2011 წლიდან განვითარებულ მოვლენებზე ვისაუბრებდეთ, აუცილებელია გავიხსენოთ მამამისი, ჰაფიზ ალ-ასადი.

სირიაში 1970 წლის 16 ნოემბერს სახელმწიფო გადატრიალებისა და სალექ ჯადიდის ჩამოგდების შემდეგ, ხელისუფლების სათავეში ჰაფიზ ალ-ასადი მოვიდა. ჰაფიზ ალ-ასადი დაიბადა საპორტო ქალაქ ლატაკიასთან ახლოს მდებარე სოფელ კარდახაში. 1946 წლიდან იგი პარტია ბაასის წევრი იყო. 1955 წელს სირიის ქალაქ ალეპოში დაამთავრა სამხედრო საჰაერო ძალების კოლეჯი, ხოლო შემდეგ სამხედრო სტაჟირება სსრკ-ში გაიარა. აღსანიშნავია, რომ ჰაფიზ ალ-ასადის მმართველობა ფაქტობრივად დიქტატურა იყო, რაც ქვეყანაში მიმდინარე პოლიტიკური პროცესებით იყო განპირობებული. 1979 წელს სირიის „ძმებმა მუსლიმებმა“-სუნიტურ-ისლამისტურმა ფუნდამენტალისტურმა ორგანიზაციამ, დაიწყო ძალების მობილიზება ხელისუფლებიდან ჰაფიზ ალ-ასადის ჩამოსაშორებლად. 1979-80 წლებში მათი ძალისხმევა სირიის უსაფრთხოების სამსახურის მიერ იქნა განეიტრალებული. 1980 წლის ბოლოს დაიგეგმა შემდგომი ავანტიურა, რასაც 1982 წელს ქალაქ ჰამაში აჯანყება მოჰყვა. „ძმებმა მუსლიმებმა“ აქაც სამხედრო მარცხი განიცადეს.

ასევე აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ „ძმები მუსლიმების“ ასოციაცია სირიაში 1937 წლიდან არსებობს. თუმცა, ოპოზიციურ ძალად 1963 წელს ჩამოყალიბდა. 1964 წლის დასაწყისში პარტია ბაასის წინააღმდეგ დაიწყო მღელვარებები. ხოლო 1964 წლის თებერვალში ჰამაში განახორციელეს ფართომასშტაბიანი აჯანყება. სირიის იმდროინდელმა ლიდერმა ამინ ჰაფიზმა მოახდინა ჰამის ბლოკირება, ჯარები შეიყვანა და ჩაახშო „ძმები მუსლიმების“ ამბოხი.

ამ მოვლენის შემდეგ, ბაასის უსაფრთხოების აპარატის აქტიურობა, რომელიც „ძმები მუსლიმების“ საწინააღმდეგოდ იყო მიმართული, ინტენსიური ხასიათის გახდა. მოძრაობის მრავალი ლიდერი იძულებული გახდა ქვეყანა დაეტოვებინა. ისინი გაიხიზნენ იორდანიაში,

საუდის არაბეთში, სპარსეთის ყურის ქვეყნებსა და ლიბანში. სწორედ ამ პერიოდში, ბაასის ხელმძღვანელობის წინააღმდეგობის მიუხედავად, პარტიის სამხედრო ფრთა, რომლის შემადგენლობაშიც ჰაფიზ ასადი შედიოდა, 1966 წლის 23 თებერვალს ხელისუფლების სათავეში მოვიდა. პუტჩმა ხელისუფლებას ჩამოაშორა ამინ ჰაფიზი (მუსლიმი-სუნიტი). ახალი ხელისუფლება ალავიტებისგან შედგებოდა.

რაც შეეხება ჰაფიზ ალ-ასადს, 1980 წელს მან მოახერხა და შეასუსტა „ძმები მუსლიმების“ აქტივობა და მათ მიმართ სუნიტების მასიური მხარდაჭერა. მასობრივმა დაპატიმრებებმა და უსაფრთხოების ზომების გამკაცრებამ აღმოფხვრა რეჟიმის წინააღმდეგ მიმართული „სამოს“ ქმედებები. თუმცა, ამ ყველაფრის მიუხედავად, ორგანიზაციამ მოახერხა არსებობისა და სტრუქტურების შენარჩუნება. მის შემადგენლობაში შედიოდა დაახლოებით 10 ათასი ადამიანი და ასევე საიდუმლო აპარატის ათასამდე წევრი. სირიის „ძმები მუსლიმების“ ხელმძღვანელობის მთავარი პრიორიტეტი გახდა რეორგანიზაცია და მოძრაობის გადაჯგუფება, ბაასთან და, შესაბამისად, ალავიტებთან შემდგომი საბრძოლო რაუნდისათვის მოსამზადებლად.

ანალოგიური პრობლემის წინაშე დადგა 2011 წელს პრეზიდენტი ბაშარ ალ-ასადიც. როგორც ცნობილია 2011 წლის იანვარ-თებერვალში არაბული ქვეყნები დემონსტრაციების და საპროტესტო აქციების ტალღამ მოიცვა. მიზეზები, რა თქმა უნდა, სხვადასხვანაირი იყო, მაგრამ საერთო ჯამში მმართველი ძალების საწინააღმდეგოდ მიმართული. 15 მარტს დამასკოში რეფორმებთან დაკავშირებული დემონსტრაცია ჩატარდა. ხოლო 18 მარტს დერააში პოლიციამ არასრულწლოვანთა ჯგუფი დააკავა, რომლებიც შენობებზე ანტისახელმწიფოებრივ ლოზუნგებს წერდნენ. ამ ფაქტის შემდეგ დერააში საპროტესტო გამოსვლები დაიწყო. უსაფრთხოების ძალებმა მათ წინააღმდეგ ძალა გამოიყენა, რასაც მსხვერპლი მოჰყვა.

ცნობილია რომ ხელისუფლების წინააღმდეგ იბრძვის „სირიის თავისუფალი არმია“ (არაბ. الجيش السوري الحر). თავისუფალი არმიის წევრთა უმრავლესობა სუნიტია. მის შემადგენლობაში შედიან მეზრძოლები ლიბანიდან, თუნისიდან, საუდის არაბეთიდან და ა.შ., რომლებიც ფინანსურ დახმარებას ძირითადად საუდის არაბეთისგან და თურქეთისგან იღებენ. შეიარაღებული აჯანყებულების მიმართ არალოიალურ განწყობას ინარჩუნებდნენ სირიაში მცხოვრები ქრისტიანები, ქურთების ნაწილი და, ბუნებრივია, ალავიტები. ამბოხებულები ინტენსიურ შეტევებს ჰამაზე, ჰომსსა და ლატაკიაზე ანხორციელებენ. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ სირია წარმოადგენს ქიმიური იარაღის მწარმოებელ ერთ-ერთ ძირითად ქვეყანას: არსებობს 4 ქარხანა (ალეპოსთან ახლოს), ქიმიური ქარხნები არის ასევე ჰომსში, ჰამაში, ლატაკიასა და პალმირაში. სწორედ ეს ფაქტი არის მნიშვნელოვანი, რომ ამბოხებულთა მთავარ ამოცანას ამ ქალაქებზე კონტროლის დამყარება წარმოადგენს.

ქვეყანაში არსებული შიდა პოლიტიკური კრიზისის ფონზე, სირიის ხელისუფლება ასევე საერთაშორისო ზეწოლის პირობებშიც აღმოჩნდა. აშშ-მა ბაშარ ალ-ასადის რეჟიმის წინააღმდეგ სანქციები დააწესა. ასადს მხარდაჭერა მხოლოდ რუსეთისგან და ჩინეთისა და ირანისგან აქვს. მთელი რიგი ქვეყნები მისი ხელისუფლებიდან წასვლას მოითხოვდნენ. ისრაელის სპეცსამსახურის, მოსადის ყოფილმა უფროსმა ეფრემ ჰალევიმ Los Angeles Times-თან ინტერვიუში კორენსპონდენტის შეკითხვაზე: „შემფთვებული ხომ არ ხართ იმ ფაქტით, რომ შესაძლოა ასადი შეიცვალოს ექსტრემისტული სუნიტური რეჟიმის მიერ, რომელიც უფრო მეტად მტრულად არის ისრაელის მიმართ განწყობილი? და ეს ხელისუფლების ცვლილება თვით ექსტრემისტული სუნიტური რეჟიმის მიერ მოხდეს?“, უპასუხა, რომ ასადთან

დაკავშირებული ნებისმიერი ცვლილება საუკეთესო საშუალებად ჩაითვლებოდა და დაამატა, რომ სუნიტები თავის დროზე ალავიტებმა შეავიწროვეს.

ასევე აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ჰაფიზ ალ-ასადის მმართველობის დროს, სირიის საგარეო პოლიტიკა, პირველ რიგში, ვითარდებოდა არაბულ-ებრაული დაპირისპირების კონტექსტში. როგორც ცნობილია, 1967 წელს ისრაელმა მოახდინა გოლანის მაღლობის ოკუპაცია. ხოლო 1973 წელს ჰაფიზ ალ-ასადის მცდელობა, რომ გოლანის მაღლობზე კონტროლი აღედგინა, შედეგის გარეშე დასრულდა. ბაშარ ალ-ასადმა ხელისუფლების სათავეში მოსვლისთანავე განაცხადა, რომ არ გადაუხვევდა მამის პოზიციას (კერძოდ, ოკუპირებული ტერიტორიიდან ისრაელის ჯარების გაყვანასთან დაკავშირებით).

ჰალევის მოსაზრებით, ირანს უდიდესი ძალისხმევა აქვს გაწეული, რომ სირია მისი ძირითადი პარტნიორი გახდეს. ალავიტების უმცირესობა ირანის შიიტებთან არის დაკავშირებული. ხოლო სირიის არმია ძირითადად ალავიტი მეომრებით არის დაკომპლექტებული და რეჟიმის დამხობა ირანს დააზარალებს.

სირიის თავისუფალი არმიის მეზრძოლები ინტერნეტ-სივრცეში ანთავსებენ მათ მიერ დატყვევებული ალავიტი მაღალჩინოსნებისა და სამხედროების სიკვდილით დასჯის ამსახველ ვიდეომასალებს. მათ ასევე იერიში მიიტანეს ალავიტურ სოფლებზეც და დახოცეს მშვიდობიანი მოსახლეობა. სირიის პრეზიდენტის დატყვევებაზე კი 5 მილიონი დოლარი ჯილდო დააწესეს. მათი განცხადებით ჯილდოს მიიღებს ის ადამიანი, რომელიც აჯანყებულებს ბაშარ ალ-ასადს გადასცემს. მიმართვა ასევე ბაშარის გარემოცვასაც გაუგზავნეს.

სირიის რეჟიმისათვის დაწესებული სანქციების და აჯანყებულების ფინანსური მხარდაჭერის მიუხედავად, ალავიტი მმართველის პოზიციები ჯერჯერობით მაინც არ არის საფუძვლიანად შერყეული. იანვარში ქენევაში ჩატარდა საერთაშორისო სამშვიდობო მოლაპარაკება. ოპოზიციის ნაწილი ამ კონფერენციაში მონაწილეობის შეთავაზებას დათანხმდა. რაც შეეხება სირიის თავისუფალი არმიის მეთაურს სალიმ იდრისს, მან ქენევის კონფერენციაზე მონაწილეობაზე უარი განაცხადა და კონფერენციის განმავლობაში სამხედრო ოპერაციების შეწყვეტის გადაწყვეტილება მიიღო. თუმცა, შმედეგომმა მოვლემებმა დაადასტურა, რომ როგორც სამთავრობო ძალები, ისე ოპოზიცია, კვლავც ვერ პოულობენ საერთო ენას და შეიარაღებული დაპირისპირება გრძელდება.

გამოყენებული მასალები:

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/12399/Alawite>

<http://www.discover-syria.com/bank/6090>

<http://www.discover-syria.com/bank/6090>

<http://www.jpost.com/Middle-East/Ex-Mossad-chief-sees-opportunity-in-Syrian-crisis>

<http://www.jpost.com/Syria-Crisis/Syrian-opposition-agrees-to-attend-peace-talks-in-Geneva-331216>

<http://www.jpost.com/Middle-East/Arab-League-urges-Assad-opposition-to-meet-in-Geneva-for-peace-talks-330563>

<http://todayszaman.com/news-331116-syrian-opposition-agrees-to-participate-in-geneva-peace-talks.html>